

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSADİ GELİŞME VE ULUSLARARASI İKTİSAT
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YOKSULLUĞUN VE GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN İÇ GÖÇE ETKİLERİ: TÜRKİYE
ÜZERİNE BİR ANALİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba ÖNER ALTUNTAŞ

EYLÜL-2024

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSADİ GELİŞME VE ULUSLARARASI İKTİSAT
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YOKSULLUĞUN VE GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN İÇ GÖÇE ETKİLERİ: TÜRKİYE
ÜZERİNE BİR ANALİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba ÖNER ALTUNTAŞ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Murat Can GENÇ

EYLÜL- 2024

TRABZON

ONAY

Tuğba ÖNER ALTUNTAŞ tarafından hazırlanan “Yoksulluğun ve Gelir Eşitsizliğinin İç Göçe Etkileri: Türkiye Üzerine Bir Analiz” adlı çalışma 30.10.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalı İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Tezli Yüksek Lisans Programı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Kenan ÇELİK	Başkan	☐	☐	
Prof. Dr. Murat Can GENÇ	Üye	☐	☐	
Prof. Dr. Salih TÜREDİ	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Haydar AKYAZI

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tuğba ÖNER ALTUNTAŞ

18.09.2024

ÖNSÖZ

Severek ve ilgiyle çalıştığım konumu seçmemde bana yardımcı olan tez danışmanım saygı değer Prof. Dr. Murat Can GENÇ hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisansüstü eğitimim boyunca üzerimde emeği geçen saygı değer hocam Prof. Dr. Kenan ÇELİK' e hem akademik hem de sosyal tüm katkıları için, pek kıymetli Prof. Dr. Zehra ABDİOĞLU hocama sabrı ve ilgisi için, Prof. Dr. Ayça SARIALIOĞLU HAYALİ, Dr. Öğr. Üyesi Aykut BAŞOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Esra Elif NARTOK Van Der KİST ve Doç. Dr. Hüseyin YADİGAROĞLU hocalarıma tüm öğretileri için minnettarım. Saygı değer Prof. Dr. Salih TÜREDİ hocama tezime katkıları için ayrıca teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca kıymetli zamanını benimle paylaşan ve yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım kıymetli Arş. Gör. Aslı AHLAT'a, sevgili Aleyna ERASLAN' a, Ömer Ahmet ÖZDEMİR' e, Mertcan TURGUT' a ve motivasyon kaynağım sevgili Gözde UYANIK' a teşekkür ederim.

Her zaman bana olan destekleri ve güvenleriyle yanımda olan sevgili aileme, her koşulda desteğini ve ilgisini hissettiğim kıymetli can eşime ve bu süreçte farkında olmasa da en büyük fedakarlığı gösteren biricik canım oğluma teşekkürü bir borç bilirim.

Eylül, 2024

Tuğba ÖNER ALTUNTAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VIII
TABLOLAR LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YOKSULLUK, GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE GÖÇ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	2-32
1.1. Yoksulluk Kavramı ve Yoksulluğa Genel Bir Bakış	2
1.1.1. Yoksulluğun Türleri.....	5
1.1.1.1. Mutlak Yoksulluk	5
1.1.1.2. Göreli Yoksulluk.....	5
1.1.1.3. Geçici Yoksulluk.....	6
1.1.1.4. Kalıcı Yoksulluk	7
1.1.1.5. Kırsal Yoksulluk	7
1.1.1.6. Kentsel Yoksulluk.....	8
1.1.1.7. İnsani Yoksulluk	9
1.1.1.8. Küresel Yoksulluk.....	9
1.1.1.9. Nöbetleşe Yoksulluk	10
1.1.1.10. Çok Boyutlu Yoksulluk	10
1.1.2. Yoksulluğun Nedenleri	11
1.1.2.1. Küreselleşme	11
1.1.2.2. Eğitim.....	12
1.1.2.3. Hanehalkının Yapısı.....	12
1.1.2.4. Hızlı Nüfus Artışı.....	13
1.1.2.5. İşsizlik ve İşgücü Piyasaları	14
1.1.2.6. Büyüme ve Gelir Dağılımı	14
1.2. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Tanımı ve Nedenleri	15

1.2.1. Gelir Eşitsizliğinin Sınıflandırılması	15
1.2.1.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı	15
1.2.1.2. Kişisel Gelir Dağılımı	16
1.2.1.3. Sektörel Gelir Dağılımı	16
1.2.1.4. Coğrafi Gelir Dağılımı	16
1.2.2. Gelir Eşitsizliğinin Nedenleri.....	17
1.2.2.1. Eğitim.....	17
1.2.2.2. Gelişmişlik Düzeyi.....	18
1.2.2.3. Ekonomi ve Kayıt Dışı Ekonomi	18
1.2.2.4 Nüfus ve Hane Halkı Yapısı	19
1.3. Göçün Tanımı ve Türleri.....	19
1.3.1. Göç Türleri.....	20
1.3.1.1. Bireysel ve Kitlesele Göç	21
1.3.1.2. Geçici ve Sürekli Göç	21
1.3.1.3. Gönüllü ve Zorunlu Göç	21
1.3.1.4. Yasal ve Yasadışı Göç	22
1.3.1.5. İç Göç ve Dış/Uluslararası Göç.....	22
1.4. Göç Teorileri.....	23
1.4.1. Temel Göç Teorileri.....	23
1.4.1.1. Ravenstein'in Göç Kanunları.....	23
1.4.1.2. Stouffer'in Kesişen Fırsatlar Teorisi	24
1.4.1.3. Everett Lee'nin İtme- Çekme Teorisi	24
1.4.1.4. Petersen'in Beş Göç Tipi	25
1.4.2. Ekonomik Temelli Göç Teorileri	26
1.4.2.1. Neoklasik İktisadın Mikro Göç Teorisi.....	26
1.4.2.2. Neoklasik İktisadın Makro Göç Teorisi	27
1.4.2.3. İkili İşgücü Piyasası Teorisi	28
1.4.2.4. İşgücü Göçünün Yeni Ekonomi Teorisi.....	29
1.4.3. Sosyo-Ekonomik Temelli Göç Teorileri.....	29
1.4.3.1. Dünya Sistemleri ve Merkez-Çevre Teorisi.....	29
1.4.3.2. İlişkiler Ağı (Network) Teorisi	30
1.4.3.3. Göç Sistemleri Teorisi	31

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI.....	33-56
2.1. Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk ile İlgili Literatür Araştırması.....	33
2.2. İç Göç ile İlgili Literatür Araştırması	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YOKSULLUK, GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE GÖÇ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN AMPİRİK OLARAK SINANMASI 57-78

3.1. Yoksulluğun Ölçülmesi.....	57
3.1.1. Yoksulluk Sınırı	57
3.1.2. Kafa Sayısı Endeksi	58
3.1.3. Yoksulluk Açığı	58
3.1.4. İnsani Yoksulluk Endeksi	59
3.1.5. İnsani Gelişme Endeksi.....	60
3.1.6. Çok Boyutlu Gelişme Endeksi.....	60
3.1.7. Kapasite- Yapabilirlik Yaklaşımı.....	60
3.1.8. Foster- Greer- Thorbecke Endeksi.....	61
3.1.9. Watts Endeksi	61
3.2. Gelir Eşitsizliğinin Ölçülmesi.....	62
3.2.1. Lorenz Eğrisi.....	62
3.2.2. Gini Katsayısı.....	63
3.2.3. Kuznets Eğrisi	64
3.2.4. Atkinson Eşitsizlik Endeksi	65
3.2.5. Theil Endeksi	65
3.2.6. Pareto Kuralı	66
3.2.7. Değişim Katsayısı	67
3.2.8. Amartya Sen- Yoksulluk Oranı Endeksi.....	67
3.3. Çekim Modeli	68
3.3.1. Çekim Modelinde Kullanılan Değişkenler.....	69
3.4. Ekonometrik Yöntem, Veri Seti ve Ampirik Bulgular	70
3.4.1. Panel Veri Analizi	70
3.4.1.1. Klasik Model / Havuzlanmış Model	71
3.4.1.2. Sabit Etkiler/ Sabit Katsayılar Modeli	71
3.4.1.3. Tesadüfi Etkiler Modeli	71
3.4.2. Veri Seti ve Model	72
3.4.3. Ampirik Bulgular	73

SONUÇ VE ÖNERİLER..... 79

KAYNAKÇA 81

ÖZET

Tarih boyunca insanlar en başta temel ihtiyaçlarını karşılamak ve daha iyi yaşam koşulları için göç etmişlerdir. Bu hareket göç olgusunu oluştururken kırdan kente, kentten kente ve kentten kıra şeklinde kendini gösterir. Bireylerin göç kararında en başta güvenlik daha sonra da ekonomik etkenlerin etkili olduğu görülmektedir. Bireyler yaşamlarını insan onuruna yakışır şekilde sürdürebilmeleri için gelir elde ederler. Sanayi ve teknolojinin de gelişmesiyle bireylere daha iyi kazanç kapıları açılmıştır. Bir yandan yaşam koşulları iyileşirken diğer yandan bu koşullara erişemeyenlerin sayısı gün geçtikçe artmıştır. Bu çalışmada bireylerin sosyal, kültürel ve bireysel davranışları dışında kalan ekonomik etkenler dikkate alınmıştır.

Bu çalışmada yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin iç göçe etkisi, Türkiye düzey-2 bölgeleri için 2014-2022 yıllarına ait veriler kullanılarak panel veri analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bağımlı değişken olarak söz konusu bölgelerdeki kentten kente göç verileri kullanılmıştır. Bağımsız değişken olarak; GSYH, nüfus, işsizlik oranı, eşdeğer hanehalkı fert geliri gini katsayısı ve yoksulluk oranı verileri kullanılmıştır. Her bir bölgeden ayrı ayrı diğer bölgelere göç hareketleri altı farklı modelde yorumlanmıştır. Çalışılan dönem, bölge ve kullanılan değişkenler açısından literatüre katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışma neticesinde bölgeler arasındaki mesafenin bireylerin kentten kente göç kararını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada elde edilen bir diğer sonuca göre GSYH' nin artması göç veren bölge için göçü olumsuz etkilerken göç alan bölgenin GSYH' nin artması göçü olumlu etkilemektedir. Öte yandan yoksulluk göç veren bölge için anlam ifade etmezken göç alan bölgedeki yoksulluğun artması göçü olumsuz etkilemektedir. İşsizlik oranlarındaki artış göç üzerinde olumsuz, nüfusun artması ise göç üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Son olarak eş değer hanehalkı fert gelirinin gini katsayısının göç alan bölge için göçü olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İç Göç, Gelir Eşitsizliği, Yoksulluk, İBBS Düzey 2, Panel Çekim Modeli

ABSTRACT

Throughout history, people have migrated primarily to meet their basic needs and for better living conditions. This movement constitutes the phenomenon of migration and manifests itself in the form of rural to urban, urban to urban and urban to rural areas. It is seen that security and then economic factors are effective in the migration decision of individuals. Individuals earn income in order to continue their lives in a manner befitting human dignity. With the development of industry and technology, better earning opportunities have been opened to individuals. While living conditions have improved on the one hand, the number of those who cannot reach these conditions has increased day by day. In this study, economic factors other than the social, cultural and individual behaviors of individuals have been taken into consideration.

In this study, the effects of poverty and income inequality on internal migration were examined using panel data analysis method using data from 2014-2022 for the Level-2 regions of Turkey. The dependent variable was urban-to-urban migration data in the regions in question. The independent variables were GDP, population, unemployment rate, equivalent household individual income Gini coefficient and poverty rate data. Migration movements from each region to other regions were interpreted separately in six different models. As a result of this study, which aims to contribute to the literature in terms of the period, region and variables used, it was concluded that the distance between regions negatively affects the decision of individuals to migrate from city to city. According to another result obtained in the study, while the increase in GDP negatively affects migration for the region that sends migrants, the increase in GDP of the region that receives migrants positively affects migration. On the other hand, poverty does not mean anything for the region that sends migrants, while the increase in poverty in the region that receives migrants negatively affects migration. The increase in unemployment rates has a negative effect on migration, while the increase in population has a positive effect on migration. Finally, it was concluded that the Gini coefficient of the equivalent household individual income positively affects migration for the migrant-receiving region.

Keywords: Internal Migration, Income Inequality, Poverty, NUTS Level 2, Panel Gravity Model

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Değişken Tablosu.....	72
2	Model 1'in Bulguları.....	74
3	Model 2'in Bulguları.....	75
4	Model 3'in Bulguları.....	75
5	Model 4'in Bulguları.....	76
6	Model 5'in Bulguları.....	77
7	Model 6'in Bulguları.....	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Lee'nin İtme-Çekme Teorisi	24
2	Lorenz Eğrisi	63

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik Nr.	Grafik Adı	Sayfa Nr.
1	İnsani Yoksulluk Sayıları.....	60

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AGÜ	: Az Gelişmiş Ülkeler
ARDL	: Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Sınır Testi
BM	: Birleşmiş Milletler
BRIC+	: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti
CCR	: Charnes Cooper Rhodes
ÇBYE	: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
DOLS	: Dinamik Sıradan En Küçük Kareler
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EKK	: En Küçük Kareler Yöntemi
EUROSTAT	: Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi
FDI	: Doğrudan Yabancı Yatırımlar
FEVD	: Sabit Etki Vektör Ayrışımı
FGT	: Foster Greer Thorbecke
FMOLS	: Tam Düzeltilmiş En Küçük Kareler
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GMM	: Genelleştirilmiş Momentler Metodu
GSMH	: Gayri Safı Milli Hasıla
GSYİH	: Gayrisafı Yurtiçi Hâsıla
HDI	: İnsani Gelişme Endeksi
HDR	: İnsani Gelişme Raporu
IDS	: Kalkınma Çalışmaları Enstitüsü
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
KBGSYH	: Kişi Başı Gayrisafı Yurtiçi Hasıla

MCMC	: Markov Zinciri Monte Carlo
MENA	: Orta doğu ve Kuzey Afrika bölgesi
NUTS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
OLS	: En Küçük Kareler
PGI	: Yoksulluk Büyüme Eşitsizlik
SEM	: Mekânsal Hatalar Modeli
SGMM	: Sistem Genelleştirilmiş Momentler Metodu
SO ₂	: Kükürt Dioksit
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEOG	: Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sistemi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurum
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
VEC	: Hata Düzeltme Modeli
WB	: World Bank/ Dünya Bankası

GİRİŞ

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Bireyler tarihin her döneminde başta temel yaşam ihtiyaçlarını yerine getirebilmek ve can güvenliğini sağlamak gibi birçok nedenle bir yerden başka bir yere göç etmişlerdir. Sanayi sektörünün ve teknolojinin gelişmesiyle göç hareketlilikleri artmıştır. Sosyal, kültürel, bireysel ve nihayetinde ekonomik faktörler başta olmak üzere birçok neden bireyleri göç etme kararına yönlendirmektedir. Sosyal bilimlere de araştırma konusu olan göçün ekonomik nedenlerinin altında birçok belirleyici vardır.

Çok boyutlu bir etkiye sahip olan yoksulluk, küresel dünyanın birincil sorunlarından biridir. Sanayi Devrimi'nden sonra giderek artan yoksulluk beraberinde birçok sorunu getirmiştir. Yoksulluğu etkileyen birçok unsur vardır. Bunların başında da göç olgusu gelmektedir. Diğer yandan gelir eşitsizliği de birçok ülkenin önüne geçemediği bir sorundur. Yoksul kesimin gelir dağılımından eşit bir pay alamaması bireylerin insan onuruna yakışır bir hayat sürme arayışını tetiklemektedir. Bu doğrultuda yoksul bireylerin göç hareketlerini gelir ile ilişkilendirmek yanlış olmayacaktır.

Yapılan literatür araştırmasında yoksulluk, gelir dağılımı ve iç göç unsurlarını içeren çalışmalar olsa da bu çalışma güncel verilerin kullanılması ve kentten kente göçü her bir bölge için ayrı ayrı incelemesi nedeniyle literatürdeki boşluğun giderilmesi amaçlanmıştır.

Yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin Türkiye'nin iç göçüne etkisini incelemek için bu tez çalışmasında altı farklı model kurulmuştur. Bu çalışmada 2014-2022 yıllarına ait TÜİK'ten ve Karayolları Genel Müdürlüğü'nden elde edilen veriler panel çekim veri analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yoksulluk, gelir eşitsizliği ve göç kavramları tanımlanmıştır. Yoksulluğun türleri ve nedenleri, gelir eşitsizliğinin sınıflandırılması ve nedenleri, göç olgusunun türleri ve göç teorileri ilk bölümde detaylandırılmıştır.

İkinci bölümde tez konusunu ele alan diğer çalışmaların literatür araştırması yapılmıştır. Bu kısım gelir eşitsizliği ve yoksulluk ile iç göç olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin ölçüm yöntemlerine değinildikten sonra yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin iç göçe etkisi panel çekim analiz yöntemi ile incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YOKSULLUK, GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE GÖÇ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Yoksulluk Kavramı ve Yoksulluğa Genel Bir Bakış

Yoksul TDK'ye göre en temel anlamıyla; geçinmekte zorluk çeken kimsedir. Herhangi bir şeyin yokluğunu çekmenin altında farklı nedenler yatmaktadır ve kendi içinde yokluğu tek bir tanımla ifade etmek güçtür. Giderek artan insani yoksulluk, araştırmacıları bu konuya yönlendirmiş ve çalışmalarında yoksulluk kavramı ve kapsamı daha çok yer almaya başlamıştır.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sanayileşmenin hızla artması ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarını artırmış ve gelir düzeylerindeki farklılıklar beraberinde yoksulluğu getirmiştir. Sanayileşmeyi yakalamış, ekonomik gelişmişliğini tamamlamış ülkeler de dahil olmak üzere yoksullukla baş edebilmek için hükümetler, organizasyonlar ve araştırmacılar öncelikle sorunsal tanımlamaya çalışmıştır. Dünya Bankası (WB) yoksulluğun önüne geçmek için çalışmalarını artırmış özellikle 1980'li,1990'lı yıllarda çözüm önerileri üretmeye çalışmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda karmaşık ve birçok nedeni içinde barındıran, tek bir tanımın yetersiz kaldığı bir kavramla karşı karşıya kalınmıştır (Dumanlı, 1996: 1-3). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı- UNDP (1990), yoksulları tanımlarken beş farklı noktaya değinmiştir. Bunlar; mutlak yoksulluk, homojen olmayan bir grup, kırsal alanda yaşayan veya kentsel gecekondulaşmaya neden olan bir kesim, tarım dışı gelir imkânı olmayan ve kadınların erkeklere göre daha az gelir elde ettiği cinsiyetçi ayrımın olduğu bir ortamdır (HDR, 1990: 22).

Sanayileşme, az gelişmiş ülkeler (AGÜ) başta olmak üzere geliştirmekte olan ve gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere toplumlarda hem sosyal hem de toplumsal sorunları artırmıştır. Bu sorunlara yalnızca yetersiz beslenme açısından bakmak eksik kalacaktır. Bireylerin temelde beslenme ihtiyacının dışında barınma, sağlıklı bir yaşam, iyi bir eğitim, kültürel faaliyetlere katılma gibi ihtiyaçları vardır. Burada, temel insani ihtiyaçların karşılanıp karşılanamaması akıllara yoksulluğun tanımlarını getirmektedir (Dumanlı, 1996: 1-2).

Şenses (2006)'e göre; az gelişmiş ülke sorunsal olarak görülen yoksulluk, gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerin de temel sorunlarından birisidir. Yoksulluğu güncel bir sorun olarak görmek onu tanımlamada noksanlıklara neden olmaktadır. Kitlel yoksulluğun baş gösterdiği 18. yüzyıldan öncesine gidilmesini ifade eden Şenses, Yoksul Yasalarına kadar uzanan bir sürece vurgu

yapmaktadır.17. yüzyılda İngiltere’de yoksulları koruma amaçlı uygulanan bu yasalar bir sonraki yüzyılda sosyal yardım uygulamasına dönmüş, bir süre sonra da uygulamadan kalkmıştır.

Sermayeye ve özel teşebbüse dayalı kapitalizmin kendini gösterdiği 18.yüzyıl ve sonrasında Adam Smith, Ulusların Zenginliği kitabında ülke zenginleşirken halkın yoksulluğunun artmasını bir paradoks olarak tanımlamıştır. Ülkeler ekonomilerini değerlendirirken yoksul kesimin göz ardı edilmemesini vurgulamıştır. Burke, Bentham ve Malthus gibi iktisatçılar bu görüşe karşı çıkmışlardır. Malthus, hızlı nüfus artışının önüne geçilirse yoksulluğun da azalacağını savunmuşlardır. 19.yüzyıla gelindiğinde ise Büyük Buhran’ın ortaya çıkışıyla sanayileşmiş ülkelerde işsizliğin artması yoksulluğun araştırılması açısından ilgiyi artırmış, Dünya Savaşları ile bu ilgi ivme kazanmıştır. Bretton Woods ile karşımıza çıkan Dünya Bankası, ülkelerin gelişmişlikleri ile ilgilenmiş, yoksulluğun tanımları için çalışmalarını sürdürmüştür. 1970’li yıllarda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile çalışmalarına devam eden Dünya Bankası yoksulların beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılaması için çalışmalarda bulunmuştur. İşin özünde Dünya Bankası 1970, 1980 ve 1990 olmak üzere on yıllık sürelerde birbirinden farklı bakış açıları ile çalışmalarını sürdürmüştür (Şenses, 2006: 31-53).

Yoksulluk sorunuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında karşımıza dört ana başlık çıkmaktadır; Geçim Yaklaşımı, Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı, Kapasite Yaklaşımı ve Göreli Yoksulluk Yaklaşımı (Düzgün, 2021: 10).

Yoksulluk sorununu ilk araştıran Rowntree (1901), yoksulluğu tanımlarken kişinin elde ettiği gelirin temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmasına değinmiştir (Dumanlı,1996: 7). Rowntree araştırmasına işçi sınıfının olduğu bir kasabada, işçilerin yaşam koşullarına ve işçilerin sorunlarına ışık tutmak için başlamış; işçi sınıfının sosyal ve ekonomik şartlarını, yaşam standartlarını incelemiştir. Araştırmaya konu olan örneklem sınıfının barınma ve temel bakım ihtiyaçları araştırılarak bölgenin yoksulluk sınırı belirlenmeye çalışılmıştır (Hunter,1902; 159). Rowntree’ e göre bireyin fiziki ve sağlıklı yaşam koşullarını sürdürememesi birincil yoksulluk, yalnızca fiziksel yaşam koşullarını sürdürebilmesi ise ikincil yoksulluktur. İkincil yoksul bireyler barınma, kaliteli bir eğitim için yeterli koşullara sahip değildirler (Sanger, 1902: 130). Neticede geçim yaklaşımında yoksulluk yalnızca gelir açısından dikkate alınmaktadır.

Townsend (1962), Rowntree’nin araştırmalarını eleştirel bir açıdan incelemiş ve bireyin yalnızca gelir bakımından yoksul olamayacağını, temel fiziki ihtiyaçların yanında bireyin iyi bir eğitim alması ve sağlıklı bir yaşam sürmesi gerektiğini de vurgulayarak gelir yaklaşımı teorisini bir yelpaze daha genişletmiş Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı nı ortaya atmıştır. Townsend sosyal bir varlık olan insanın barınma, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlarının olduğunu, iyi bir yaşam için sosyal aktivitelerini de sürdürmesi gerektiğini vurgularken bu sayede insani gelişmişliğin artacağına da

değirmiştir. Gelirden bağımsız kriterlerin yoksulluk üzerindeki şiddetinin azaltılması yönündeki politikaların artırılması için daha hızlı adımların atılmasını tavsiye etmektedir (Townsend, 2006: 6).

80'li yıllara gelindiğinde Sen (1983) Kapasite Yaklaşımı nı ortaya atmıştır. Yaklaşımına göre, yaşamsal ihtiyaçlarımız sabit değildir; toplumun ihtiyaçları değiştikçe ürünler de değişir, tabakalaşmanın artması, iş bölümünün gelişmesi yeni ihtiyaçları doğurmaktadır. Fiyatlardaki değişiklikleri dikkate almak bireyin yeterlilik standardını değiştirmemektedir. Sen'e göre reel gelirdeki yeterlilik ortalamasının artması ya da düşmesi en iyi varsayımdır (Sen, 1983: 155).

Sen, Rowntree 'nin ve Townsend'in yaklaşımlarının yoksulluğu tanımlamada yetersiz olduğunu savunmuştur. Büyüme ve ekonomik gelişmişlik toplumun gelişmesinde ana unsur değildir. Toplumun bazı kesiminin diğerlerine göre daha düşük yaşam standardına sahip olması o toplumda eşitsizliğin olduğunu gösterse de söz konusu bireylerin gerçekte sahip olduğu yaşam standardı hakkında başka bilgi bilinmediği sürece o bireylerin yoksul olduğu söylenemez (Sen, 1983: 168).

Baulch (1996), 1980'lerin sonundan itibaren bir hareketlenme yaşansa da mutlak yoksulluğun devam ettiğini ifade etmektedir. Dünyada gelir eşitsizliğinin devam ettiğini ve bu nedenle mutlak bir yoksulluktansa göreceli yoksulluğa dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kalkınma Çalışmaları Enstitüsü (IDS) nün düzenlediği çalıştayda üç konu üzerinde yoğunlaşmıştır: (i) Yoksulluğu anlamak (anlam ve ölçüm), (ii) Yoksulluk ve politika (iii) Yardım ve yoksulluğun azaltılması. Söz konusu üç ana başlık ışığında Baulch altı basamaktan oluşan bir piramitten bahsetmektedir. En üst basamakta özel tüketim, ikinci basamakta özel tüketim ve ortak mülkiyet, üçüncü basamakta özel tüketim, ortak mülkiyet ve devletin sağladığı kaynaklar, dördüncü basamakta ilk üçüne varlıkları dahil etmektedir. Beşinci basamağa onur, altıncı yani son basamağa özerkliği eklemektedir. Piramit yukarıdan aşağıya doğru geçim, temel ihtiyaçlar, kapasite ve göreceli yaklaşımlarını kapsamaktadır (Baulch, 1996: 1).

Yoksullukla ilgili birçok kavramın olması, bu kavramın farklı tanımlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle evrensel bir tanımda bulunmanın çabası da yersiz olacaktır. Birbiri ile alakalı ama bakış açısı farklı olan bu tanımlar yoksulluğun farklı yönlerini vurgular ve çeşitli nedenlere odaklanarak farklı yaklaşımlar önerir (Çekici,2022:16). Spicker (2007); çekirdeğine kabul edilemez zorluk olarak adlandırdığı meşakkati, temeline de ekonomik, sosyal ve maddi koşulları alan dairesel bir şema ile yoksulluğu tanımlamaktadır. Söz konusu şemada yaşam standardı, sosyal sınıf, ekonomik durum, sınırlı kaynaklar, ihtiyaç, eşitsizlik, dışlanma, temel güvenlik eksikliği, bağımlılık, hakların eksikliği, yoksunluğun modeli ve meşakkat konularının yoksulluğu tanımlamada olmazsa olmaz on iki başlık yer almaktadır. Yoksulluğa verilen tepkiler yoksullukla mücadelede önemlidir (Spicker, 2007: 240-242).

Yoksulluk kavramı yaygın olarak bireylerin varlıklarını sürdürmek için temel gereksinimlerini yerine getirememeleri olarak ifade edilir. İhtiyaçların yokluğuna dayanan yoksulluk tanımı güncelliğini kaybetmiştir. Yoksulluk sadece ekonomik değil kültürel yoksunluğu da kapsamaktadır. Bunlardan yoksun kalan bireyse toplumdan soyutlanmaktadır (Marshall, 1999: 826).

Her ülkenin yoksulluğu yaşama nedeni ve şiddeti birbirinden farklı olsa da yoksulluğun özünde her ülkenin gelişmişlik seviyesi yatmaktadır. Ülkelerin ve uluslararası kuruluşların temel hedefi yoksulluğun şiddetini en alt seviyelere çekmektir.

1.1.1. Yoksulluğun Türleri

1.1.1.1. Mutlak Yoksulluk

Yoksulluk; bireyin yaşamını koruyabilmesi için gerekli olan minimum harcama seviyesine sahip olması diğer bir deyişle bireyin elinde olan kaynakların yaşamını sürdüremeyecek kadar az olmasıdır. Yeterli kaynaklara sahip olmayan bireyler yaşamını sürdüremeyeceği için yoksuldur. Bireyin mutlak yoksul olmaması için söz konusu temel kaynaklara ulaşması gerekmektedir (Santos, 2017: 129). Mutlak yoksulluk; hanenin ya da bireyin temel yaşam koşullarını sağlayamamasıdır (TÜSİAD, 2000: 96).

Mutlak yoksulluk; bireyin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri karşılayamaması ve bireyin asgari yaşam standardının da altında bir yaşam sürmesini ifade etmektedir. Başka bir deyişle bireyin geçim sıkıntısı çekmesi, bireyin açlık sınırında bir yaşam sürmesi mutlak yoksulluğu göstermektedir (Çekici, 2022: 17).

Minimum düzeyde yaşamın mümkün olmadığı bir alt sınırı ifade eden mutlak yoksulluk sınırı, hane halkı veya fert geliri hesaplanarak bulunmaktadır. Yoksulluğun mutlak olabilmesi için bireyin minimum beslenmenin de altında bir beslenmeye sahip olması gerekmektedir; diğer koşullar göz ardı edilerek ülkeler arası yoksulluk sınırı kıyaslanmaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 43).

1.1.1.2. Göreli Yoksulluk

Görelî yoksulluğun mutlak yoksulluktan en önemli farkı yoksulluğa toplum üzerinden bakmasıdır. Görelî yoksulluk yalnızca temel ihtiyaçlara ulaşp ulaşamamaktan çok bireyin toplumdaki refahına odaklanmaktadır. Görelî yoksullukta bireyin toplum refahındaki payı en az kaynaklara ulaşma ve yaşamını idame ettirebilmesi kadar önem arz etmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 43).

Görelî yoksulluk ölçülürken birey ya da hane halkının tüketim veya gelir düzeyi dikkate alınır, bu şekilde hanenin veya bireyin toplum refahındaki yeri belirlenir. Gelişmiş ülkelerdeki araştırmalar toplam gelirin dikkate alındığını göstermektedir. Eğer toplam gelir yoksulluk sınırının altında ise o birey veya toplum yoksul kabul edilir (TÜSİAD, 2000: 97-98).

Townsend görelî yoksulluk kavramını vurgulamaktadır. Ona göre mutlak olarak tanımlanan temel ihtiyaçlar aslında her toplumun kültürüne göre değişmektedir. İhtiyaçlar ve alışkanlıklar zaman içinde değişirken mutlak kabul edilen ihtiyaçlar da değişmektedir. Bu nedenle toplumsal değişim takip edilmelidir. Görelî yoksulluk, toplumun genel görülen maddî ve manevî ihtiyaçlarını karşılayamamasıdır. Burada manevî ihtiyaçtan kasıt bireyin geleneksel ihtiyaçlarıdır (Gough, 1981: 316-321). Townsend, her toplumun kendine özgü bir yoksulluk tanımı ya da sınırı olduğunu ifade etmektedir. Ona göre bazı gelişmiş ülkelerde gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelere göre daha fazla yoksulluk olabilir. Bu durum her toplumun kendi dinamiğine ve kültürüne göre değişmektedir. Bu nedenle yoksulluk göreceli bir kavramdır (Shaw, 1988: 28).

Dumanlı (1996); fakirlik çizgisinin fakir olan kesimde dahi birçok dengesizliklerin ve farklılıkların olduğunu vurgulamaktadır. Fakir olan ve olmayan arasında görelî bir fark vardır. Toplumu birbirinden bağımsız bireyler ve bu bireylerin aileleri oluşturur. Bireyler haneleri, haneler de toplumu oluşturur. Bireyler arasında farklılıklar olduğuna göre haneler arasında da farklılıklar söz konusudur. Bireyden bireye, haneden haneye, toplumdan topluma gelir ve yaşam standartları değişmektedir. Dolayısıyla görelî yoksulluk, fakir ile fakir olmayan arasındaki gelir farklılığını ve arzu edilene ulaşılabilme olasılığını göstermektedir. Görelî yoksullukta hem gelir hem de harcama eşitsizliği vardır. Her hane halkı ve birey kendi standartlarına göre yaşam sürmektedir. Toplumda çeşitli gelir grupları olduğu için yoksullar arasında nisbi farklılıkların olması normaldir (Dumanlı, 1996: 7-8).

1.1.1.3. Geçici Yoksulluk

Belirli bir dönemde veya yalnızca herhangi bir dönemde yoksulluğa uğramış bireyler ya da haneler geçici yoksullardır (Barrientos ve Hulme, 2005: 2). Genellikle ekonomik krizlerin çıktığı dönemlerde bireyin yoksulluk sınırının altında kalması, ülkede reel gelirin düşmesi, fiyatlarda artış nedeniyle düşük yaşam kalitesi gibi durumlar geçici yoksulluğa neden olmaktadır (Düzgün, 2021: 21).

En az bir dönem yoksulluğu yaşamış, yoksulluk sınırına yakın bir yoksulluğa sahip olup bu durumu atlatabilecek bireyler ya da belli dönem yoksulluk sınırının altında bazen de yoksulluk sınırının üstünde zigzag çizen bireyler geçici yoksullardır (Temiz, 2008: 69).

Kısa süreliğine yaşanan ekonomik düşüklük olarak da tanımlanan geçici yoksulluğun avantajı müdahalesi kolay olmasıdır. Bu müdahalelerden biri olan gelir dengeleme politikası ile geçici yoksulluğa düşen birey ya da haneleri kalıcı yoksulluktan korumak hedeflenmektedir (Jalan ve Ravallion, 1998: 2).

1.1.1.4. Kalıcı Yoksulluk

Kalıcı yoksulluk, genel anlamda bireyin iyi hissetmesi için gerekli olan tüm ihtiyaçlarından sürekli olarak yoksun kalmasıdır. Yoksulluk tek düze seyretmemektedir. Örneğin yoksulluk 80’li yıllara kadar genellikle düşük gelir üzerinden değerlendirilmiş, sonrasında kapasite devreye girmiş ve birey yapabilirliği açısından da değerlendirilmeye başlanmıştır. Maddi ve manevi yoksunluğa gelecek kaygısı ve belirsizliği de eklenince kronik yoksulluğu tanımlamak daha kolay olmaktadır. Hanede belirsiz bir gelecek söz konusu ise yoksulluğun nesiller arası aktarılması kaçınılmazdır (Temiz, 2008: 62-63).

Yoksulluğun kalıcı olup olmadığını görebilmek için bireyin yoksulluğa düşüşü takip edilmelidir. Bazı haneler yoksulluk sınırının üzerine çıkamazlar ve bu konuda savunmasızdırlar. Yoksulluktan çıkma ihtimali çok düşük olan haneler ya da bireyler kronik/ kalıcı yoksullardır (Klugman, 2002: 57).

Uzun vadeli, yaşam boyu ve nesiller arası olmak üzere üç çeşit kronik yoksulluk vardır. Uzun vadeli kronik yoksulluktan dış etmenler değişmediği sürece çıkılamaz. Bireyin ya da hanenin ömrü boyunca kronik yoksulluktan çıkamaması ise adından da anlaşılacağı üzere yaşam boyu kronik yoksulluktur. Nesiller arası yoksulluk ise hanedeki yoksulluğun bir sonraki nesle aktarılarak devam etmesidir (Shepherd, 2013: 7).

Kalıcı yoksulluk süreklilik arz etmektedir. Yoksul kalınan süre ile yoksulluğun şiddeti doğru orantılıdır. Sosyal bakıma muhtaç olan bireyler psikolojik olarak kendilerini yeteneklerinden mahrum ve kalıcı yoksul olarak görmektedirler. Kalıcı yoksullar yalnızca gelirden değil, iyi bir eğitimden, sağlıklı yaşam koşullarından, kaliteli besinlerden, kültürel etkinlik gibi iyi yaşam koşullarından da mahrum oldukları için çok boyutlu yoksullardır (Temiz, 2008: 63-68).

1.1.1.5. Kırsal Yoksulluk

Yoksulluğa ait karakteristik değişimleri mekânsal boyutta incelemek her zaman mümkündür (Dumanlı, 1996: 12). Kır ve kent dinamikleri birbirinden çok farklıdır; dolayısıyla kırsal ve kentsel yoksulluk arasında farklar vardır. Kır, yoksulluğu kente göre daha yoğun hissetmektedir. Nüfus, yaşanan hanenin türü, bölgedeki hane sayısı, kamu hizmeti imkanları gibi şartlar yoksulları kırsal

ve kentsel yoksul olarak sınıflandırmayı mümkün kılmaktadır. Kırsal kesimde sosyal durum göze çarparken, kentsel kesimde daha çok maddi durum dikkat çekmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 48).

Kırsal alandaki yoksullar tarıma, balıkçılığa, ormancılığa ve bunlarla alakalı küçük ölçekli sanayi ve hizmetlere bağımlı oldukları için homojen bir yapıyı oluşturmazlar. Khan (2000), kırsal yoksulları tanımlayabilmek ve homojen olmayan bu yapıyı sınıflandırabilmek için ikili bir ayırmadan söz etmiştir; tarım arazisine sahip olanlar (mal sahibi ya da kiracılar) ve tarım arazisine sahip olmayanlar (işçiler, zanaatkarlar, çobanlar). Piyasa güçlerinin ve politikaların sosyal ve fiziksel birçok altyapıya yapılan kamu yatırımlarını etkilemesi ile kırsal yoksulların üzerindeki baskı artmaktadır. Topraksızlık gelişmemiş ülkelerde kırsal yoksulluğun ana nedenlerinden biridir. Toprağın dağılımındaki eşitsizlik, hızla artan nüfus, miras nedeniyle toprağın bölünmesi, ekonomik dalgalanmalar, vb. durumlarsa topraksızlığa neden olurken; araziye ulaşımı olmayan veya çok az araziye sahip olan hanelerin çokluğu kırsal bölgedeki yoksulluğu artırmaktadır (Khan, 2000: 6-9).

1.1.1.6. Kentsel Yoksulluk

Yoksulluk probleminin artması ile yoksulluk kavramına farklı tanımlar eklenmiştir. Günümüzde yoksulluğun geldiği boyut dünya geneline yayılmış ve kentlerde yoğunlaşmıştır.

Kentsel ve kırsal yoksulluk tanımını yapan birçok çalışma, iki tanımın da birbiri ile bağlantısına bir karşılaştırma üzerinden atıfta bulunur. Kentsel yoksulluk ile kırsal yoksulluk arasındaki farklara ve uygulanacak politikalara karşı farklı görüşler güncelliğini korumaktadır. Diğer bakış açısı her iki yoksulluğun birbiri ile ilişkili olduğunu ve tanımların birlikte ele alınması gerektiğine vurgu yapmaktadır (Masika vd., 1997: 2-3).

Gelişmekte olan ülkelerdeki eşitsizlik; kırsal ve kentsel sektörler arasındaki eşitsizliği de tetiklemektedir. Bu ekonomik ikililiğin varlığı yoksulların aleyhine bir büyümeye neden olmaktadır. Kırsalın kente göre az gelişmiş olması hammadde ve gıda maliyetlerini artırır; endüstriyel mallara yönelik pazarın etki alanını küçülttüğü için kentsel alanlardaki sanayileşmeyi sekteye uğratar. Kent ve kır arasında ücret farklılığı işgücü piyasasında çarpıklığa neden olmaktadır. Neticede göç alan kent hızla büyürken sürdürülebilir kalkınma olumsuz etkilenmektedir (Khan, 2000: 7).

Az gelişmiş kırsaldan kente göç kaçınılmazdır. Fakat kentte oluşacak yoğunluğun beraberinde getireceği sorunların çözüm politikaları üretilmediği sürece kent ekonomisinin kalkınması mümkün değildir. Kentte işsizlik sorunları kentsel yoksulluğun artmasına neden olmaktadır (Çekici, 2022: 26).

1.1.1.7. İnsani Yoksulluk

İnsan yaşamının daha yaşanabilir bir refah seviyesine çıkarılması amacıyla 1990 yılı itibariyle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) yoksulluğa yeni bir kavram ve yeni bir bakış açısı getirmiştir; “İnsani Gelişme”. İnsani Gelişme Yaklaşımı, insanların yalnızca ekonomik gelişmişliklerini değil insani yaşam refahının da geliştirilmesini hedeflemektedir. İnsani gelişme yaklaşımı ile sağlıklı ve uzun bir yaşam, okur- yazar oranının arttığı eğitilmiş bir dünya nüfusu, çocuk haklarını gözetilen bir sistem amaçlanmaktadır (HDR, 1997: 14).

İktisatçı Mahbub Ul Haq (1992) tarafından geliştirilen İnsani Gelişme Yaklaşımı, Amartya Sen’in çalışmasına dayanmaktadır. Sen, yetenekler üzerinden yola çıktığı çalışmasında korunaklı ve sağlıklı bir yaşam süren, temel ihtiyaçlarını karşılayabilen insanların arzu ettikleri yaşamı yaşayabilme yeteneklerini incelemektedir (HDR, 1997: 15-51). İnsanların yeteneklerini geliştirebilecekleri her türlü imkanlara ulaşamaması durumu insani yoksulluğu göstermektedir.

1.1.1.8. Küresel Yoksulluk

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan yıkımların toparlanabilmesi için kurulan IMF (Uluslararası Para Fonu), WB (Dünya Bankası) ve GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) gibi kuruluşlar küreselleşme çalışmalarında kendini göstermektedir. Küreselleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisini olumlu ve olumsuz yorumlayan iki grup vardır. Bunlardan ilki; Dünya Bankası’nın mutlak yoksulluk tanımının olumlu etkisine vurgu yaparak küreselleşmenin yoksulluğu azalttığını savunurken; ikinci grup UNDP’in insani yoksulluk tanımını işaret ederek küreselleşmenin yoksulluk üzerinde olumsuz etkisi olduğunu vurgulamaktadır (Memiş, 2014: 151-156).

Yoksulluk, güncel bir sorun değil, yüzyıllardır süregelen bir sorundur. Her ne kadar güncel olmasa da yoksulluk, 90’lı yıllardan sonra özellikle uluslararası kuruluşların da yoksulluğu gündemde ön plana almasıyla sorun küresel bir ivme kazanmıştır. Ulusötesi çözümler ise sadece ekonomik değil, politik bir boyuta ulaşmıştır (Peck, 2011: 165-177).

Küreselleşme yalnızca politik değil; ekonomik ve sosyal boyutludur. Bu da küreselleşmeyi tek bir tanım üzerinden tanımlanamaz hale getirmektedir. Siyasi, ekonomik ve kültürel dönüşüm yeni bir düzen oluşturulmasına neden olmaktadır. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde dünyanın en zengin ve en fakir kesimleri arasındaki uçurum giderek artmaktadır. Küreselleşme, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki dar gelirli, yoksul kesimin aleyhine işlemektedir. Küresel boyuta gelen çevresel sorunlar, küresel ekonomide istikrarı sağlayamaz ve yoksulluk giderek artar (Çeken vd., 2008: 79).

Deaton(2013)'a göre aslında günlük 0.15 dolar karşılığında dünyadaki yoksulluğu azaltmak mümkünken yoksulluğun giderek küresel boyut kazanmasının dört farklı nedeni bulunmaktadır; ahlaki kayıtsızlık yani zengin kesimin umursamaz tavrı, anlayış eksikliği yani insanların yoksullukla mücadelede neler yapabileceğinin farkında olmayışı, yoksullara yapılan yardımlar etkili olabilir ancak yanlış yönlendirme neticesinde etkili değildir ve yardımlar genellikle beklenen etkiye ulaşmaz çünkü yerelde uygulanan dış yardımlar bazen zarar verebilmektedir (Deaton, 2013: 199).

1.1.1.9. Nöbetleşe Yoksulluk

Nöbetleşe yoksulluk; toplumsal güç ilişkilerinin belirsizliğinde ortaya çıkan, yasal olanla olmayanın birbirine karıştığı bir süreçtir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005: 79). Yoksul göçmenler içinde bulundukları yaşamdan daha iyi koşullara sahip bir yaşam için çıktıkları yolda alışkın oldukları zor yaşam koşullarının da etkisiyle enformel alanda hayatta kalma çabalarını sürdürmektedirler. Göçmenlerin göç ettikleri yerde oluşturdukları topluluklar sayesinde dışlanma telaşı geri planda kalmakta, göze aldıkları enformel yaşam mücadelesinde de göçmenlerin motivasyonunu güçlendirmektedir. Bu sayede eski göçmenlerle yeni göçmeler arasında devreden bir yoksulluk döngüsü oluşmaktadır. Arsa işgali ile başlayan bu döngü göçmen yoksullar arasında da bir piramide neden olmakta, eski işgalcilerin daha büyük bir pay aldığı döngü ile eski ve yeni arasında nöbetleşe yoksulluk kendini göstermektedir. Dayanışma ve güç ilişkilerinin iç içe girdiği bu süreçte nöbetleşe yoksulluk; ağırları yasal olmayan koşullar altında var olmanın, ortak kaderi paylaşmanın, gündeme gelecek anlaşmazlıklar karşısında da çözümleyici ve hiyerarşik güce dayalı olmanın yansımasıdır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005: 75-80).

1.1.1.10.Çok Boyutlu Yoksulluk

Alkire ve Santos (2010)'ın geliştirdiği Çok Boyutlu Yoksulluk Yaklaşımı, 104 ülke ile yapılan mikro veri araştırmasıyla; hane halkı anketleri kullanılarak ilk kez çok boyutlu yoksulluğun etkisi tahmin edilmiş ve yaklaşımın temelleri atılmıştır. Amartya Sen'in insani gelişme kavramı ve ölçülerini destekleyen çalışmaları başta olmak üzere yoksulluğa çok boyutlu bir yaklaşım ile bakılması gerekliliğine yaptığı vurgular çalışmaya öncü olmuştur. Sen, gelir, kaynaklar, fayda veya mutluluktan ziyade, yoksulluk ve refahın insanların 'işlevleri' ve 'yetenekleri' açısından değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmüştür (Alkire ve Santos, 2010: 7).

Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)'in üç temel boyut vardır; sağlık, eğitim ve yaşam standardı. Her boyutun eşit ağırlıkta olduğu hesaplamada sağlık için çocuk ölüm oranına ve beslenmeye, eğitim için en az 5 yıllık eğitimin tamamlanmasına ve çocuğun eğitim devamlılığına, yaşam standardında ise elektrik, içme suyu, ulaşım, barınma ve ısınma gibi durumlara bakılmıştır. Bu göstergelerle yapılan ölçümde yoksul haneler belirlenmiştir (Alkire ve Santos, 2010: 6-7).

ÇBYE, 1997'den günümüze etkisi devam eden İYE' nin geniş kapsamlı halidir ve çok boyutlu yoksulluğun etkisini ve şiddetini yansıtmaktadır. ÇBYE bireyleri, haneleri ve insan topluluklarını değil; etnik grupları ve farklı bölgeleri de kapsayan çok boyutlu yoksulluğun birbirleri arasında nasıl değişiklik gösterdiğini de incelemektedir (ÇBYE Sıkça Sorulan Sorular (t.y.), <https://www.undp.org/sites/g/files/>).

1.1.2. Yoksulluğun Nedenleri

1.1.2.1.Küreselleşme

Yaygın bir şekilde kullanılan küreselleşme kavramı, tarihsel gelişimine bakıldığında pek de yeni bir olgu değildir. Küreselleşmenin siyasi, ekonomik ve kültürel yansımaları mevcuttur. Bu nedenle küreselleşmeyi tek bir başlık altında incelemek doğru değildir.

Küreselleşmenin gelişimini üç döneme ayırmak doğru olacaktır. Birinci dönem keşifler ile başlamaktadır. Yeni kıtaların keşfi küreselleşmenin ilk dönemidir. Teknolojik gelişmelerin hızlandığı sanayi devrimi ikinci döneme ışık tutmaktadır. Üçüncü dönem ise dünya savaşlarından sonra başlamaktadır. Sömürgecilik faaliyetleri ve kapitalizm küreselleşmenin ivme kazanmasına neden olmuştur (Çeken vd., 2008: 83-85).

Küreselleşme ve yoksulluk arasındaki ilişkiye iki farklı bakış açısı mevcuttur. Birincisi UNDP'in insani yoksulluk tanımından yola çıkmakta ve küreselleşmenin insani yoksulluğu artırdığını savunmaktadır. İkincisi ise Dünya Bankası'nın mutlak yoksulluk tanımına atıfta bulunmakta ve küreselleşmenin yoksulluğu azalttığını savunmaktadır (Memiş, 2014: 158).

Küreselleşen dünyada zenginlik ve yoksulluk birlikte artmaktadır. Kapitalizmin de etkisi ile dünya piyasaları ve çok uluslu şirketler zenginleşmiş, şirketler küresel boyut kazanmış ve daha fazla güçlenmiştir. Gelişmiş ülkeler daha da kalkınırken, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkeler yoksullaşmıştır. Küreselleşmede beklenen tüm ülkelerin aynı oranda kalkınması iken beklenenin aksine zengin ve yoksul arasındaki yelpaze giderek açılmıştır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 88).

Türkiye'de ise 1980 sonrası dönemde ekonomik politikaların neoliberalleşmesi ile küreselleşmenin etkisi fazlaca hissedilmeye başlanmıştır. Dünya pazarı ürünlerinin Türkiye'de de sıklıkla görülmesiyle gelir dağılımında bozukluklar kendini göstermiştir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 89).

1.1.2.2. Eğitim

Küreselleşen dünyanın asıl sorunu yoksulluktur; yoksulluğun en temel nedeni de eğitimsizliktir. Yaşam koşullarının kötü olması düşük gelire, düşük gelir de eğitimin düşük olması ile alakalıdır. Eğitimsizlik, hastalık, bağımlılık, kayıtsızlık gibi sarmala dönüşen yoksulluk en nihayetinde çok boyutlu bir hal almaktadır ve bu sarmaldan kurtulmanın yolu eğitimden geçmektedir (Karayılmazlar, 2006: 214).

Hane halkının eğitim düzeyi ve eğitime ilgisi; bireylerin sağlık hizmetleri, beslenme, doğum oranları gibi konularda bilinçli olması yoksulluğu doğrudan etkilemektedir. Eğitim bilinçli bireylerin ekonomiye katkısını artırır çünkü emeğin verimliliği ücretleri, teknolojik gelişmelerin takibi ise bilgi birikimini artırarak yoksullukla mücadelede önemli bir adım oluşturmaktadır (Karayılmazlar, 2006: 216).

Eğitimin yoksulluk üzerindeki etkisi çok boyutluyken; yoksulluğun eğitim üzerindeki etkisi de başka bir sarmala sebebiyet vermektedir. Eğitime yatırım yapmayan veya yapamayan ülkelerde yoksulluk oranının yüksek olduğu ya da gelir eşitsizliği yelpazesinin geniş olduğu görülmektedir. Eğitimin yoksulluğu etkilediği kadar yoksulluk da eğitimsizliği etkilemektedir. Genelde yardıma ihtiyacı olan ailelerin çoğu ya yeterli eğitim alamamıştır ya da eğitimsiz kalmıştır. Bu bakış açısına göre eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk oranı azalırken, yoksulluk oranı arttıkça eğitim seviyesi düşmektedir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 92).

1.1.2.3. Hanehalkının Yapısı

Yoksulluğu anlayabilmenin en önemli yollarından biri, yoksulların demografik yapısını bilmekten geçmektedir. Özellikle hanehalkının oluşumu, yapısı ve büyüklüğü hanenin yoksulluğu hakkında önemli ipuçları vermektedir. Hanede işsiz sayısı arttıkça gelir daha çok kişi arasında paylaşılabacağı için fert başına düşen gelir düşer ve yoksulluk artar (Demir Şeker, 2008: 47).

Yoksulluğun hanehalkına göre etkisi ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. İngiltere örneğinde küçük hanehalkları, Malezya örneğinde büyük hanehalkları, Yunanistan örneğinde ise hem küçük hem de büyük hanehalkları yoksulluktan etkilenmektedir.

Ailenin yapısında meydana gelen değişiklikler özellikle de ailenin sosyoekonomik durumu yoksulluk hakkında bilgi edinmeye yardım etmektedir. Aile yapısının zaman içindeki değişimi hanehalkı tiplerinde de değişikliklere neden olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde ailedeki çocuk sayısının fazla olması, boşanmaların artması ile ailede oluşan değişimler, yükseköğretimdeki öğrenci sayısındaki artışla birlikte bu öğrencilerin artık kendi hanelerinin olması hanehalkı tipindeki

değişikliklere örnektir. Yaşlıların kendi hanelerinin olması, boşanma ile çocuklu ve çocuksuz hanelerin artması yani tek ebeveynli hane sayısındaki artış ise gelişmiş ülkelerdeki hane tiplerine örnektir (Şenses, 2006: 157-160). Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) (2009)'ne göre, çocuklu haneler çocuksuz hanelere göre hesaplamalarda daha yoksul çıkmaktadır.

Toplumların hanehalkı yapılarında farklılıklar olduğu için hanehalkı ve yoksulluk ilişkisi üzerinde genelleme yapmak doğru olmayacaktır. Ülkenin içinde bulunduğu sosyoekonomik refaha göre küçük hanehalkları ya da büyük hanehalkları yoksulluğa farklı tepkiler vermektedir. Dolayısıyla hanehalkı ve yoksulluk ilişkisi incelenirken ülkenin mevcut durumu dikkate alındığında daha doğru yorumlar yapılabilmektedir.

1.1.2.4. Hızlı Nüfus Artışı

Ülkelerin refah düzeyini en çok etkileyen unsurlardan biri de hızlı nüfus artışıdır. Nüfus artışı, bireylerin doğal kaynakları tüketmesiyle daha çok düşük gelirli ülkelerde yoksulluk seviyesini artırmaktadır.

Nüfus artışı ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi tek bir neden üzerinden açıklamak eksik olacaktır çünkü hızlı nüfus artışı ve yoksulluk arasındaki ilişki tek yönlü değildir; nüfus yoksulluğu etkilerken yoksulluk da nüfus artışını etkilemektedir. Az gelişmiş ülkelerde çocukların başta tarım sektörü olmak üzere çeşitli alanlarda çalışıyor olması nüfus artışını desteklemektedir. Çalışan çocuk hane geçimine katkıda bulunduğu için bu tip ülkelerde nüfusun hızla arttığı görülmektedir.

Az gelişmiş ülkelerde doğum oranları ile nüfus artış hızının fazla olması yoksulluk oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu ülkelerde şartların yeterli olmaması nedeniyle bebek ölüm oranlarında da yüksek oranlar görülmektedir. Bu durum yoksulluğun nüfus artışını etkilediği yönündeki görüşleri destekler niteliktedir.

Gelişmiş ülkelerde nüfus artışının daha düşük, az gelişmiş ülkelerde ise nüfus artış hızının daha yoğun olduğu görülmektedir. Kentlerde oluşan çevre kirliliği ve olumsuz yaşam koşulları hızlı nüfus artışının yoksulluk üzerindeki olumsuz etkisini göstermektedir (Şenses, 2006: 152-155).

Hızlı nüfus artışı ile yoksulluk arasındaki çift yönlü ilişki refah düzeyi, doğum oranları ya da bebek ölüm oranları, çevre kirliliği ve olumsuz yaşam koşulları gibi birçok neden ve sonuçları içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla çok yönlü bu ilişkiler ağı hem olumlu hem de olumsuz etmenleri beraberinde getirmektedir.

1.1.2.5. İşsizlik ve İşgücü Piyasaları

Düzensiz istihdam ve işsizlik ile kişilerin yoksulluktan kurtulmalarını sağlayabilecek belirli bir ücret düzeyinden yoksun olmaları işgücü piyasaları ve yoksulluk arasındaki ilişki ile paralellik göstermektedir. Burada işsiz kesime çalışan yoksullar da dahildir (Çekici, 2022: 71). Yoksulluk araştırmalarında düşük ücret de yoksulluğun nedenlerinden birisidir (Şenses, 2006: 169).

Yoksulluk sınırında yaşayan bireylerin genellikle işgücü piyasasında aktif olmadığı ve istihdam sorunlarıyla mücadele ettiği görülmektedir. Bu nedenle yoksulluğun olduğu yerde işsizlik de vardır. Diğer yoksulluk nedenlerinde olduğu gibi işsizlik ve yoksulluk arasında her ikisinin birbirleriyle alakalı olmaları nedeniyle çift yönlü bir ilişki söz konusudur (Yüceol, 2005: 505).

Ekonominin dalgalı ya da durgun olduğu dönemlerde yoksulluğa düşen bireylerin bazıları ya yoksulluk sınırına yaklaşmışlardır ya da işsiz kalmışlardır. Yoksulluk iktisadi gerileme döneminde artarken toparlanma döneminde aynı oranda azalmamaktadır. Ekonominin kriz dönemlerinde işsizlik ve yoksulluk ilişkisi birbirine bağımlı hale gelmektedir (Mead, 1994: 332-333).

1.1.2.6. Büyüme ve Gelir Dağılımı

Büyüme ve gelir dağılımı yoksulluğu kavramsallaştırmada ve anlamada birbirleri ile ilişkili kavramlar olduğu için önem arz etmektedirler. Gelir dağılımının eşitsizliği ve ekonomi politikalarının başarılı yürütülememesi nedeniyle büyümenin olumsuz etkilenmesi yoksulluğu artırmaktadır. Refah dağılımında yoksul bireylerin fırsat eşitsizliğine maruz kalması büyümeyi olumsuz etkilemektedir (Pire, 2011: 18).

Büyüme ile yoksulluk arasındaki ilişkide tartışılmalı iki durum söz konusudur. İlk tartışma, büyümenin gelir dağılımını hangi yönde etkilediği ile alakalıdır. Bazı uygulamalı araştırmalarının doğruladığı Kuznets hipotezine göre, büyüme gerçekleşirken eşitsizlik önce artar belli bir noktaya geldikten sonra azalır. Belirli bir gelir düzeyine gelen büyüme sonrasında eşitsizlik azalır. İkinci tartışma sorusu ise büyümenin gerçekleştiği esnada yoksulluğu nelerin etkilediğidir. Büyüme hızı, büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisi ve işgücüne katılma oranı, çalışma saatleri, ücret düzeyi, ücret dengesizliği ve işsizlik gibi temel işgücü piyasası göstergeleri büyümenin ne yönde ve hangi ölçüde etkilendiği sorusu ikinci tartışmanın cevabını bulmada yardımcı olmaktadır (Şenses, 2006: 150-152).

Ekonomi politikaları toplumun tüm bireylerinin ekonomik refah düzeyini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Ekonomi büyürken, bireylerin refah düzeyinde meydana gelen değişimi analiz etmek için gelir dağılımı ve yoksulluk istatistiklerinde meydana gelen değişimi takip etmek

gerekmektedir. Büyüme hızı ve kişi başına düşen gelir artışları, refah düzeyindeki değişim hakkında genel bir fikir vermektedir. Gelir dağılımı ve yoksulluk verileri büyüme sürecinde ortaya çıkan refah artışının bireyler arasındaki dağılımını net bir şekilde gösterdiği için dikkate alınması gereken asıl göstergelerdir (Çalışkan, 2010: 90-91). Gini katsayısı üzerinden yoksulluk ve büyüme ilişkisini araştıran Osmani (2000)'ye göre yoksulların büyümeyi olumlu hissedebilmesi için gelir dağılımı eşitsizliğinin azaltılması gerekmektedir (Osmani, 2000: 117).

1.2. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Tanımı ve Nedenleri

Çelik (2015); Bölüşüm olarak da nitelendirdiği gelir dağılımını, belli bir zaman diliminde elde edilen gelirin fertler ya da üretim faktörleri arasında bölünmesi, olarak tanımlar ve gelirin tüm fertlere adaletli bir şekilde dağılmasının ideal bir durum olduğunu, söz konusu eşit dağılımın reelde pek de mümkün olmadığını vurgulamaktadır (Çelik, 2015: 15-16).

Gelişmiş ülkelerde gelir düzeyi yüksek, gelir dağılımı dengeli iken; az gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen gelir düşük, gelir dağılımında da eşitsizlikler söz konusudur. Gelişmiş ülkelerde bireyler mutlak yoksulluk çizgisinin üzerinde gelire sahiptir (Türk, 1999: 125).

Gelir dağılımı yalnızca ekonomik temelli değildir, siyasal ve toplumsal birçok etken gelir dağılımında önemli rol oynamaktadır. Üretim araçlarının kullanımının eşitsiz dağılımı gelir dağılımının bölüşümünü de etkilemektedir. Üretim araçları tek başına gelir dağılımının eşitliği konusunda yeterli değildir. Mal- hizmet ve faktör piyasaları, sosyal politikalar, eğitim, nüfus dağılımı, işgücü piyasası, maliye politikaları ve demokratik toplum yapısı gelir dağılımını etkileyen başlıca etkenlerdir (Şahin, 2011: 631). Gelir dağılımındaki adaletsizlik, dünyanın karşılaştığı en önemli sorunlardan biridir. Ayrıca sadece bir ekonomi sorunu değil; politik ve sosyal bir sorun olarak da kabul görmeye başlanmıştır (TÜİK, Metaveri (t.y.), <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/>).

1.2.1. Gelir Eşitsizliğinin Sınıflandırılması

1.2.1.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı, üretim faktörlerinin üretim sürecinde gelir dağılımının bireyler arasında nasıl bölündüğünü göstermektedir. Toplumun gelişmişlik düzeyi ve söz konusu toplumdaki ekonomik ve siyasal güçler fonksiyonel gelir dağılımının alacağı şekli belirlemektedir. Bu dağılıma göre toprak sahiplerine rant, girişimcilere kâr, sermaye sahiplerine faiz ve emek sahiplerine ücret düşmektedir (Ülgen, 2004: 193).

Fonksiyonel gelir dağılımını pasta dilim tablo şeklinde düşünürsek; ücret, rant, faiz ve kârın bu pastadaki payı üretim faktörlerinin dağılımını gösterir. Her üretim faktörünün pastadan eşit büyüklükte dilim alması söz konusu değildir. Bir ülkede hangi üretim faktörünün üretimden hangi oranda pay aldığını görmek için o ülkenin hangi üretim faktörünü kullandığına bakmak gerekmektedir (Çelik, 2015: 16).

1.2.1.2. Kişisel Gelir Dağılımı

Gelirin bireyler, aileler, tüketiciler gibi gruplar arasında bölünmesine kişisel gelir dağılımı denir. Gelirin bireyler arasındaki dağılımının eşitlik açısından incelenmesi hususunda kişisel gelir dağılımına bakılmalıdır (Çelik, 2015: 15).

Kişisel gelir dağılımında esas olan gelirin nasıl elde edildiği değil, miktarıdır. Birçok etkenin dikkate alındığı kişisel gelir dağılımında kişi veya ailelerin toplam gelirdeki payı o toplumdaki gelirin dağılımındaki eşitliği göstermektedir. Üretim çıktıları faktör paylarını, faktör payları ise faktör sahiplerini etkilediği için fonksiyonel gelir dağılımı da kişisel gelir dağılımını etkilemektedir (Ülgen, 2004: 194).

1.2.1.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Tarım, sanayi, hizmet gibi birçok sektörün bir ülkenin ekonomisine sağladığı katkı ile orantılı olarak gelirin dağılımı hakkındaki bilgiler sektörel gelir dağılımından takip edilmektedir. Bir ülkede hangi sektör daha çok gelişmişse o ülkenin ekonomisine olan katkısı da o orandadır. Yirminci yüzyılın ilk yarısında sanayi sektörü tarımı geride bırakmışken ikinci yarısında hizmet sektörü ön plana çıkmıştır (Özdemir ve İslamoğlu, 2017: 27).

Bir ülkenin ekonomisinin gücü, o ülkenin gelir dağılımında hangi sektörün önde olduğu ile orantılıdır. Dünya geneli GSMH'ya bakıldığında gelişmiş ülkelerin hizmet sektöründe geliştiği görülmektedir. Az gelişmiş ülkelerde gelişmişlik düzeyine göre daha az gelişmiş ülkeler tarım sektöründe ve gelişmekte olan ülkeler ise sanayi sektöründe gelişmiştir. Dolayısıyla gelişmiş dünya ekonomisinin sanayi sektöründen hizmet sektörüne geçiş yaptığını söylemek doğru olacaktır (Türkiye Vakıflar Bankası, 2007: 3).

1.2.1.4. Coğrafi Gelir Dağılımı

Bireylerin elde ettikleri gelir ve yaptıkları tüketim harcamaları onların ekonomik refah seviyesini gösterir. Bireysel refah gelir ve tüketim açısından incelenip bir anlam çıkarılabilse de bölge ve toplum bazlı bir refah kanısına varmak için yalnızca gelir ve tüketime bakmak yeterli

olmayacaktır. Nitekim bölgesel refah düzeyini saptamak için birçok etken dikkate alınmalıdır. Yalnızca ekonomik kriterlere değil, sosyal ve kültürel kriterlere de bakmak bölgesel refahı açıklamak için daha kapsamlı ve anlaşılır olacaktır.

Bölgedeki şehirleşme, okul sayısı, her bir doktora düşen hasta sayısı, nüfus, istihdam gibi birçok etken bölgesel gelişmişlik düzeyi için bakılması gereken önemli alt başlıklardır (Erkan, 1999: 126). Milli gelirin ülkedeki farklı bölgelere göre dağılımı coğrafi gelir dağılımını ifade eder. Bu gelir dağılımı, ülkenin gelişmiş ve az gelişmiş bölgeleri arasındaki farklılıkları göstermektedir (Kuştepeli ve Halaç, 2004: 147).

Bireylerin refahı bölgeyi, bölgenin refahı ise ülkenin ekonomisini güçlü kılmaktadır. Bölgelerin gelişmişlik seviyesindeki farklılıklar ülkeyi doğrudan etkilediği için politika yapıcılar bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını en aza indirmeye çalışmaktadırlar. Gelişmişlik seviyesine göre bölgelerin ekonomiden aldığı pay farklılıklar gösterir; gelişmiş bölgelerin aldığı pay yüksekken az gelişmiş bölgelerin ekonomiden aldığı pay daha azdır. Bu durum coğrafi gelir dağılımını göstermektedir (Özdemir ve İslamoğlu, 2017: 27).

1.2.2. Gelir Eşitsizliğinin Nedenleri

1.2.2.1. Eğitim

Eğitim, gelir eşitsizliğini hem doğrudan hem de dolaylı etkileyen faktörlerin başında gelir. Bir bölgenin ya da ülkenin eğitim seviyesi, eğitime yapılan yatırımlar, özel okulların varlığı, eğitimin bireylere ulaşma eşitliği, söz konusu bölge ya da ülkede verilen eğitimin kalitesi gelir dağılımının adaletini doğrudan etkilemektedir (Akça ve Ela, 2012: 252).

Stiglitz (1973), yoksul çocukların fırsat eşitliğini yakalaması ve bu sayede yaşam standartlarını yükseltmesi amacıyla kamuda eğitim sistemini bir araç olarak seçtikleri çalışmada eğitim ve gelir eşitsizliği ilişkisini incelemiştir. Yapılan çalışmada eğitim ve gelir arasında iki önemli görüş öne sürülmüştür. Bunlardan ilki; geleneksel görüş, eğitimle bireylerin beceri kazanımlarını artırarak üretime olumlu katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Bu sayede üretimde verimliliğin artırılmasıyla elde edilen gelirin de artacağı vurgulanmıştır. İkinci görüş ise; farklı yetenekleri olan bireylerin yetenekli oldukları işlere yönlendirilmesi ve bu bireylere kendi alanlarında uzmanlaşmalarını sağlayacak eğitimlerin verilmesi gerekliliğini savunmuştur (Stiglitz, 1973: 136).

Geleneksel görüşe başka bir bakış açısı biriken bilgi birikimi ve becerinin istihdam arzını artıracığıdır. Nitelikli emek arzının artması geleneksel görüşe göre ücret eşitsizliğini artırmaktadır (Acemoglu ve Pischke, 2001: 890- 891).

1.2.2.2. Gelişmişlik Düzeyi

Gelir dağılımı gelişmişlik düzeyini etkilerken, gelişmişlik düzeyi de gelir dağılımını dolaylı olarak etkilemektedir. Gelir dağılımı ve gelişmişlik düzeyi arasında çift yönlü bir etkileşim söz konusudur. Bir ülkedeki fertlerin yaşam standardı o ülkenin gelişmişlik düzeyini göstermektedir. Eğitime, sağlığa, kültürel ve sosyal yaşama yapılan yatırımlar insani gelişmeleri ve bireylerin kendine güvenini artırmaktadır. Seçenekleri gelişen bireylerin tükettikleri mal ve hizmetlerde de seçenekler artmaktadır bununla birlikte bireylerin özgürlükleri de artış göstermektedir (Günsoy, 2005: 36-37).

Gelişme ekonomisi temelde iki açıdan incelenir: insani ve ekonomik. İnsani gelişme; bireyin onurlu bir yaşam sürebilmesini hedeflemektedir. Gelir dağılımı eşitsizlikleri bireylerin yaşam standardı yelpazesini açar. Gelir odaklı olmayan insani gelişme, sosyal, kültürel ve ekonomik olmayan diğer etmenlerde bireyin refahına vurgu yapmaktadır. Ekonomik gelişme ise bireylerin tüketim ve kişisel gelirleri hakkında bilgi edinilmesini sağlamaktadır (Gürses, 2009:340; Eker, 2021: 12).

Dünya Bankası, ülkeleri milli gelir açısından dört sınıfa ayırmaktadır; düşük, alt-orta, üst-orta ve yüksek. Son yıllarda düşük ve orta gelirli ülkelerin çoğunda ortalama gelirden artış yaşanırken, birçok düşük gelirli ülke de orta gelirli ülke sınıfına yükselmiştir. Bir ülkede normal şartlarda farklı yaşam standartlarına sahip ve farklı gelir seviyelerine sahip bireyler bulunmaktadır (Todaro ve Smith, 2020: 7). Ülkelerin çeşitli bölgelerinde farklı sınıf gruplarını bulundurması normal olmakla birlikte gelir farklılıklarını da beraberinde getirmektedir. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin o ülkede gelir eşitsizliğinde etkili olduğu görülmektedir.

1.2.2.3. Ekonomi ve Kayıt Dışı Ekonomi

Bir ülkenin ekonomik refahı ve gelir dağılımındaki eşitlik ekonomik istikrarda kalıcılığı sağlar. GSMH ve kişisel gelir dağılımındaki adalet ekonomi politikalarında istikrarı olumlu etkilemektedir. Kişisel ve toplumsal refah, gelir eşitsizliğinin önüne geçmede en önemli etkidir.

Makroekonomik açıdan gelir incelendiğinde ekonomik büyümenin önemi bireylerin yaşam standartlarına yansımaktadır. Kişi başına düşen gelirdeki iyileşmeler ekonomik büyümeyi sürdürebilir hale getirmektedir.

Ekonomik çıktıya en çok katkısı olanlar, firmalar ve firma çalışanlarıdır. Ekonomik büyümenin belirleyicileri, ekonomik sistemdeki faaliyetlerin düzeyi ve ekonomik büyümeye olan katkısı

açısından ekonomik bağlantıların belirlenmesi kilit noktadır. İşgücü verimliliğinin artması toplumsal refahın artmasında tek başına yeterli değilken ülkeler arası ve ülke içi gelir dağılımında teknolojik gelişmeler de dikkate alınmalıdır. Bunun yanında gelir vergisi yapısı, teşvik primleri, işsizlik yardımları, sosyal güvenceler ekonomik refah ve eşit gelir dağılımında önemli yer tutmaktadır (Doyle, 2005: 322-323).

1970'lere kadar hâkim olan görüşe göre gelir eşitsizliğinin nedeni sermaye birikimidir. Yabancı sermaye akışının olmadığı ekonomilerde ekonomik politika olarak tasarrufa gidilir. Bu durumda düşük gelirlielerin tasarrufları da düşük olduğu için gelirde eşitsizlik söz konusudur. Yeterli teşvikler ve sübvansiyonların olmaması durumu iktisadi büyümeyi sekteye uğratmaktadır. Dolayısıyla kredi piyasalarında aksaklıklar oluşur ve politik istikrarsızlık artar. 20. Yüzyıla gelindiğinde ise başarılı ekonomik gelişmeler gösteren ülkeler de olmuştur fakat sermaye birikimi için eşitsizliğin olması gerektiği de bazı iktisatçılar tarafından savunulmuştur (Doğan, 2022: 81).

1.2.2.4 Nüfus ve Hane Halkı Yapısı

Eğitim, işsizlik, kayıt dışı ekonomi, gelişmişlik düzeyi gibi birçok etkenle karşı karşıya kalan gelir eşitsizliğinin bir başka nedeni de hızlı nüfus artışı, nüfusun bölgesel dağılımı ve hane halkı yapısıdır.

Hızlı nüfus artışı görülen ülkelerde düşük gelirin de etkisiyle gelir eşitsizlikleri yaşanmaktadır. Hızlı nüfus artışıyla doğru orantıda ilerleyen işsizliğin kontrol altına alınabilmesi için nüfus artış hızının azalması gerekmektedir. Emek yoğun gelir elde edilen hanelerde gelirin nispeten daha düşük olduğu görülmektedir (DPT, 2001: 44-45).

Nüfusun hızla artması zaten düşük gelire sahip bireylerin ve hane halklarının kişi başı reel gelirlerini de olumsuz etkilemektedir. Yüksek gelire sahip bireyler nüfus artış hızıyla ortaya çıkan işsizliğin yarattığı düşük ücretler nedeniyle kârlarını artırma eğiliminde olacakları için gelir dağılımında da eşitsizlikler artmaktadır. Hızlı nüfus artışı düşük gelirli hanelerin ve bireylerin gelirini düşürürken yüksek gelirli hanelerin ve bireylerin gelirlerini artıracaktır. Dolayısıyla gelir eşitsizliği yelpazesi daha da açılacaktır (Doğan, 2022: 93).

1.3. Göçün Tanımı ve Türleri

Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun, bir devletin içinde ya da uluslararası bir sınırı geçerek insanların yer değiştirdiği nüfus hareketlerine göç denmektedir (Çiçekli, 2009: 22). İnsanlık tarihi kadar köklü bir geçmişi olan göç, insanların yer değiştirme eyleminden çok daha fazla neden ve sonucu özünde taşımaktadır.

Göç, binlerce yıl öncesine dayanan, insanların şu anda yaşadıkları yerden uzakta bir yere yerleşmesidir ve temelde coğrafi bir olgudur (Bartram vd., 2017: 13). Bireylerin iş arama ya da daha konforlu bir yaşama kavuşma düşüncesi ile gerçekleştirdikleri bu yer değiştirme eyleminin sosyal birçok sonucu olmaktadır. Bu nedenle göç, insanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerle coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir. Bununla birlikte savaş, afet, sürgün gibi nedenler de insanları göç etmeye zorlayabilmektedir (Adıgüzel, 2016: 1).

Göç olgusu sosyal bir hareket olmasına karşın, ekonomik yaşamdan kültüre kadar hayatın her yönünü etkileyen temel bir değişim aracıdır. Bir göç eyleminin gerçekleşmesi, öncesi ve sonrası açısından bir akış halidir. Birey göç etmeye karar verir, yaşadığı yerden ayrılır ve vardığı yerde kültürel bütünleşme süreciyle devam eder. Devam eden süreçte ise göç olgusu bireysellikten çıkar ve toplumsal bir olguya dönüşür. Çünkü bireyin göçten önceki sosyal, kültürel, ekonomik yapısı değişmiş ve yeni mekânsal özelliklere geçiş olmuş, varılan yerde kabul edilme durumu ortaya çıkmıştır (Akan ve Arslan, 2008: 4-5).

1960'lı yıllara kadar bölgesel istihdam ve gelir eşitsizliğini inceleyen çalışmalar göçün makro etkilerinin yol açtığı olumsuzlukları incelerken sonraki dönemde yapılan çalışmalar göçün bireysel ve mikro etkilerini incelemiştir. Göç insanların yaşam refahını iyileştirmek adına buldukları çözümlerdendir; insanların kimisi şehrin parlak ışıklarından etkilenip kırsalı terk ederken kimisi şehirden uzaklaşmak için kırsala göç eder. Bu nedenle göçmenlerin motivasyonları ve karar verme mekanizmaları çalışmaların konusunu oluşturmaktadır (Da Vanzo, 1981: 92).

Göçle ilgili yapılan ilk çalışmaların birçoğu toplu verilere dayandığı için makro etkileri incelemişlerdir. Bireyin daha iyi bir yaşam beklentisi ile göç etmesi mikroekonomik modelin altında yatan temel nedendir. Evlilik, eğitim, iş değişikliği gibi özel nedenler politika kararlarında nüfus hareketlerini doğru yönlendirmede yol haritası oluşturmaktadır (Da Vanzo, 1981: 93).

1.3.1. Göç Türleri

Göçün sosyal, psikolojik, kültürel, ekonomik vb. birçok hem nedeni hem de sonucu vardır. Temelde yer değişikliği olması nedeniyle coğrafi olgu olsa da göç; amacına, gerçekleştirilme şekline, nedenine, sonucuna, varılan mekâna gibi birçok faktöre göre değişiklikler göstermektedir. Göçün nedenlerini daha iyi anlamlandırmak adına göçün türlerini incelemekte fayda vardır.

1.3.1.1. Bireysel ve Kitlesele Göç

Bireysel göç (individual migration); kişilerin bireysel ya da aileleriyle birlikte kendi imkanları ile göç etmesi durumudur (Çiçekli, 2009: 5). Burada bireyin öznel nedenlerden yola çıkarak göç etme arzusu yatmaktadır. Söz konusu arzu sosyal ya da ekonomik olabilmektedir.

Kitlesele göç (mass/ collective migration)te ise yüksek sayılarda ani insan hareketi söz konusudur (Çiçekli, 2009: 37). ILO (2009)'ya göre kitlesele göç akın şeklinde de olabilir. ILO aokını yabancıların bir ülkeye sürekli ve sayıca çok şekilde göç etmesi durumu olarak tanımlamaktadır (Çiçekli, 2009: 2).

1.3.1.2. Geçici ve Sürekli Göç

Süresi açısından göçün devamlılık arz etmesi durumu dikkate alınmaktadır. Geri dönüş niyetiyle yapılan göçler geçici göçlerdir. Mevsimlik işçilerin yer değiştirmesi, eğitim için öğrencilerin ikamet ettiği yerden başka yerlere gitmesi, gibi durumlar geçici göçe örnektir (Bülbül ve Köse, 2010: 77). Hangi sürede değişmelerin göç sayılabileceği görece bir durum olmakla birlikte, yer değiştirmelerde amaç yerleşmekse göç gerçekleşiyor anlamına gelmektedir. Yerleşme anlamı taşımayan kısa süreli göçler, seyahatler göç olarak kabul edilmemektedir (Es ve Ateş, 2004: 211).

Geri dönmek üzere yapılan göçlere sürekli göç denir. Sürekli göçler gönüllü olabildiği gibi zorunlu da olabilir. Geçici göçten en önemli farkı ise eylem gerçekleştirilirken amaç varılan yere yerleşme niyetidir yani sürekli göçte süre uzundur ve geri dönüş fikri yoktur (Koçak ve Terzi, 2012: 170).

1.3.1.3. Gönüllü ve Zorunlu Göç

Doğal ya da insan kaynaklı nedenlerden yaşam ve insan refahına yönelik tehditleri de içinde barındıran, zorlama unsurunu da içeren göç hareketlerine zorunlu göç denir. Doğal afetler, çevresel, kimyasal ya da nükleer tehditler, ülkesini terk etmek zorunda kalmış mülteciler, açlık ve yanlış uygulanan kalkınma projeleri ya da kalkınma amaçlı uygulanan projeler zorunlu göçe örnektir (Çiçekli, 2009: 69).

Gönüllü göç bireyin ya da ailenin daha iyi bir yaşam sürme arzusuyla kendi imkanları ve istekleriyle bir yerden başka yere gitme eylemidir.

1.3.1.4. Yasal ve Yasadışı Göç

Devlet gözetiminde ya da izninde hukuka uygun olarak gerçekleşen göçler yasal göçlerdir. Düzensiz göç olarak da tanımlanan yasadışı göçler hakkında genel bir tanım yoktur. Gönderen, transit ve alıcı ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen göç hareketleri yasadışı göçlerdir. Bir ülkeye yasadışı giriş yapmak ve o ülkede yaşamını yasadışı bir şekilde sürdürürken yine o ülkede yasadışı bir şekilde çalışmak için göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin ve belgelere sahip olmamayı ifade etmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken ise göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti ile kısıtlı bir yasadışı göç algısının olmaması gerektiğidir. Ülkesindeki savaştan kaçan mülteciler ile sınırlı bir tanım yetersiz olmaktadır (Çiçekli, 2009: 15).

1.3.1.5. İç Göç ve Dış/Uluslararası Göç

Göç, her şeyden önce mekân değiştirme durumudur. Kişiler muhtelif sebeplerle bulundukları bölgeden bir başka bölgeye gitmektedirler. Eğitim ya da çalışma amaçlı, kısa süreli ama bu sürenin sonunda geri dönülebilen eylemlerin de göç sayılabileceği belirtilmektedir (Sağlam, 2006:34). Menşei ülke içinde bir bölgeden diğerine geçici ya da kalıcı ikamete sahip olmak amacıyla bireylerin göç değiştirmesini iç göç olarak nitelendirilmektedir (Çiçekli, 2009: 27).

Ülkelerin çoğunda iç göç yaygınken, gelişmekte olan ülkelerde söz konusu göç genelde kırsal alandan kentlere doğru bir seyir izlemektedir. Tanımı itibarıyla iç göç, ulusal sınırı geçme eylemini gerektirmemektedir (Bartram vd., 2017: 191-192).

Göç eğilimleri, demografik yapıyı ve ülke ekonomisini etkiler. İç göç farklı ülkelerde aynı anda ölçülse bile davranışsal nedenlerle bölgelerarası farklılıklar gösterebilmektedir. Bununla birlikte göç eylemi ülke sınırları içinde olduğu için nüfus sayısında bir farklılık olmamaktadır (Recepoğlu, 2019: 6-7).

Teknolojik gelişmelerle birlikte göç hareketi uluslararası düzeyde yaygınlaşmış ve hızlanmıştır. Göç olgusunun uluslararası bir hal almasının başlıca nedeni sanayileşme ve teknolojik gelişmelerdir. Az gelişmiş ülkelere doğru yüksek nitelikli bilim ve meslek insanlarının göçü özellikle 1960'lı yıllardan sonra ivme kazanmıştır. Giderek hızlanan bu beyin ve işgücü göçü az gelişmiş ülkelerin kalkınmasını geciktirmiştir (Tezcan, 2000: 55-113).

İnsanların daha yüksek gelir ve daha kaliteli yaşam arayışıyla göç ettikleri görüşü uluslararası göçün dinamiklerini oluşturmaktadır. Ülkelerin ekonomik, sosyal, demografik, politik ve kültürel açıdan niteliklerinin karşılaştırılması potansiyel dış göç hakkında ipuçları vermektedir. Böyle bir karşılaştırma göç veren ülkedeki itici ve göç alan ülkedeki çekici nedenlerin göç faktörlerini

göstermektedir. Uluslararası göç, dünyaya çeşitli sosyal hareketlilikler getirme konusunda büyük bir potansiyele sahiptir (İçduygu, 2009:14-27).

Uluslararası göç işçi göçü ve beyin göçü şeklinde de olmaktadır. Beyin göçüyle gelişmekte olan ülkeler dış göç nedeniyle çok iyi eğitilmiş insanları kaybederken gelişmişler ülkeler de nitelikli ve eğitilmiş beyin kazanımı elde etmektedir. Beyin göçü endüstrileşmiş ülkelerde iyi derecede eğitim elde etmeye çalışan ve daha sonra da uzmanlık alanında çalışmak için orada kalan öğrencilerin yaptığı bir eylem olarak başlamıştır (Bartram vd., 2017: 55-56).

Birçok göçmenin genellikle daha zengin olan diğer bir ülkede çalışarak ekonomik koşullarını geliştirme umudu ile motive oldukları uluslararası göç olgusu işçi göçünü ifade etmektedir. Başka bir deyişle gidilen ülkede istihdam edilme umuduyla motive edilen göçe işçi göçü denir (Bartram vd., 2017: 197).

1.4. Göç Teorileri

1.4.1. Temel Göç Teorileri

1.4.1.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Sanayinin hızla geliştiği dönemde nüfus üzerine yaptığı ilk bilimsel çalışmasıyla kendisinden sonraki araştırmacılara öncülük eden G. Ravenstein (Recepoglu, 2019:11); Dr. William Farr'ın "Göçün hiçbir kesin kanuna bağlı olmadığı" yönündeki açıklamasının göç konusunda çalışması için temel motivasyonunu oluşturduğunu ifade etmiştir (Ravenstein, 1885: 167).

1871 nüfus sayımına ilişkin yayınlanan raporda nüfus memurunun yaptığı açıklamada gelişmiş yolların, demiryolunda sunulan kolaylıkların, ticari denizciliğin hızla gelişiminin insanların seyahat alışkanlıklarını ve emeklerinin talep edildiği alanlara gitmelerini kolaylaştırdığını açıklamasının da etkisiyle Ravenstein, "Göç Kanunları" adlı eserini yazmış ve yedi önemli konuya değinmiştir.

Ravenstein'e göre; sanayi ve ticaret merkezlerine doğru göçün başlangıcı kısa mesafeli göçtür. Göç alan bölgelerdeki iş imkânlarının çok olması o bölgede yaşayan nüfusa oranının, göçün boyutunu belirlediğini ifade etmiştir. İlk kanununda kısa mesafe ve göç ilişkisine değinmiştir. İkinci kanun ise ilkini destekler niteliktedir. Kısa mesafeli dalganın, sanayi ve ticaret merkezlerinin hızla gelişmesinin ekonomik büyümenin de etkisiyle göç eylemlerinin giderek uzun mesafelere yayıldığını savunmaktadır. Üçüncü kanunda Ravenstein'a göre göç, kendi başına amaç olamaz ve bireyler sadece göç etmek istedikleri için yer değiştirmezler. Dördüncü kanunda her bir göç eyleminin başka bir göçü tetikleyeceğini, bu şekilde göçün zamanla zincirleme bir şekilde göç alan bölgelerin göç de

vereceğini ifade etmektedir. Beşinci kanunda ilk dört kanunun aksine basamaksız ve doğrudan uzun mesafeli göç söz konusudur. Altıncı kanunda kır- kent yerleşim yerlerinin göçten etkilenmesini konu edinmektedir. Kentin yerleşik nüfusunun aldığı göçten çok etkilenmezken kır yerleşik nüfusunun aldığı göçten etkilendiği sonucuna varmıştır. Yedinci ve son kanunda cinsiyetlere göre göç eğilimine değinmektedir; kadınlar kısa mesafeli iç göç eğilimindeyken erkekler uzun mesafeli dış göçe daha fazla katılmaktadır (Adıgüzel, 2016: 23-25).

1.4.1.2. Stouffer’in Kesişen Fırsatlar Teorisi

Ravenstein ile başlayan ilk teorik çalışmalar öncelikle mesafeyi baz almıştır. İlerleyen zamanda mesafenin göçü anlamlandırmada yeterli olmadığı, fırsatların da bir çekim gücü olduğu savunulmuştur. Stouffer 1940 yılında yaptığı çalışmada göç olgusuna matematiksel açıdan yaklaşmıştır (Özcan, 2016: 189-190).

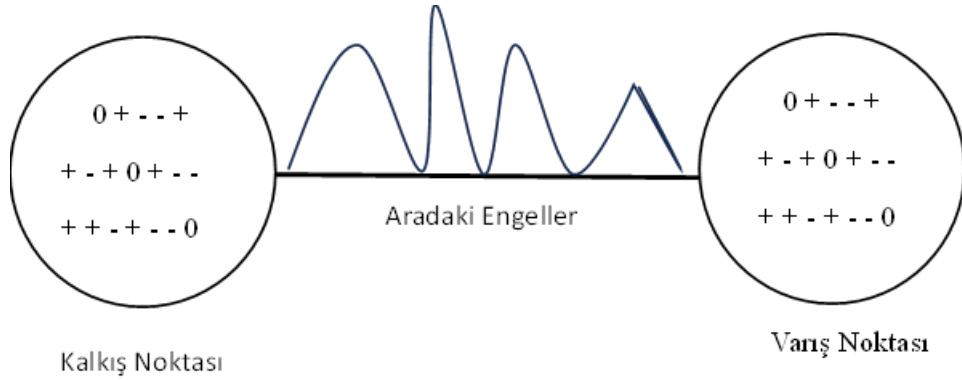
Stouffer, bireylerin bir iş bulmak, bir ticaret yapmak, bir alışveriş yapmak ya da seyahat etmek, belki de evlenmek için “neden” mekânsal uzaklık faktörünü dikkate aldığını incelerken yakınlık durumunun etkili olduğunu, nüfus hareketliliğinin dağılımında sıklıkla “itme” ve “çekme” kavramlarının kullanıldığını ancak mesafe bileşeninin göz ardı edilmemesinin gerekliliğini savunmaktadır. Stouffer’a göre bireylerin göç eylemini gerçekleştirirken göç edilen bölgenin çekim faktörünün mesafeden bağımsız değerlendirilmemesini ifade etmektedir (Stouffer, 1940: 845).

Göç eylemini sosyolojik açıdan inceleyen Stouffer, Amerikan Sosyoloji Dergisinde kaleme aldığı yazısında “Kesişen Fırsatlar” teorisini ortaya atmıştır. Teoriye göre, göç eyleminde mesafe faktöründen çok, göç edilen bölgenin yaratacağı fırsatların cazibesi ele alınmıştır. Burada önemli olan göç eden kişi sayısının göç edecekleri yerdeki fırsat sayısı ile doğru, kesişen fırsatlar ile ters orantılı olmasıdır (Stouffer, 1940: 846). Stouffer’ın teorisinde mesafenin uzaklık ve yakınlığına bakılmaksızın fırsatların ön plana çıkarması çeşitli eleştirilerle karşılaşmasına neden olmuştur.

1.4.1.3. Everett Lee’nin İtme- Çekme Teorisi

Lee (1966), göçmeni göz ardı etmeden fakat göçmenden çok göçe odaklanan bir teoriden bahsetmektedir. Lee’ye göre göç eylemi kararını etkileyen dört unsur söz konusudur; yaşanılan yerle ilgili durumlar, göç edilecek yerin özellikleri, karşılaşılabilecek engeller ve kişisel durumlar (Adıgüzel, 2016: 25-26).

Şekil 1: Lee'nin İtme- Çekme Teorisi

Kaynak: Lee, 1966: 50

Lee'ye göre, göç edilecek yerin iklimi, eğitim koşulları, göç edecek bireyin evli veya bekar olması, mülk kiralari gibi birçok etken göç kararını etkilemektedir (Lee, 1966: 50). İtme ve çekme teorisinde bireyin öznel tercihleri etkili olduğu için kişiden kişiye farklı neden ve sonuçlarla göç yaşanılabilir. Kişinin medeni durumu, yaşı, cinsiyeti gibi birçok öznel nedenin etkisiyle göç alan ve göç veren bölge, göç süreci, karşılaşılan engeller karmaşık bir hal almaktadır (Recepoğlu, 2019: 15).

Lee'nin teorisinde de mesafe önemli bir zorluktur. Çekici olan bölgenin mesafesi uzak ya da yakın olsun kişisel veya kişisel olmayan etkenler nedeniyle göç zorlu olabilir. **Şekil 1'**de de görüldüğü üzere Lee kuramında mikro ve makro etkenlerden de bahsetmektedir. Mikro kişisel, makro ise kişinin dışındaki nedenlerdir. Göç etmeyi düşünen kişiler, kendileri için yaşadıkları yerdeki olumlu ve olumsuz faktörlerin neler olduğunu, bu faktörlerin kendileri için ne ifade ettiğini bilmekte ve itme- çekme faktörlerinin hesabını çok rahatlıkla yapabilmektedir (Adıgüzel, 2016: 26).

Göçün karmaşık bir olgu olduğunu, basit nedenlere indirgemenin de mümkün olmadığını ifade eden Lee, emek göçünün hacmi, göç alan ve veren akışının oluşumunu, nihayetinde de göçmen özelliklerinin göçte etkili olduğunu hipotezine eklemiştir. Farklı kültürlerin farklı sonuçlar elde edeceğini ama sosyal ve ekonomik kalkınmada iç göçün önemini vurgulamıştır (Lee, 1966: 57).

1.4.1.4. Petersen'in Beş Göç Tipi

Petersen 1958 yılında yaptığı çalışmada göçleri dörde ayırmıştır; ilkel, zoraki, serbest ve kitlesel (Adıgüzel, 2016: 27). Daha sonra 1970'li yıllarda Lee'nin itme- çekme teorisini inceleyip çalışmasını güncellemiş ve ilkel, zorunlu, yönlendirilmiş, serbest ve kitlesel olmak üzere beş tip göçten bahsetmiştir.

Petersen beşli sınıflandırma yapmadan önce itici- çekici modelde göçmenleri ikili sınıflandırmayı tercih etmiştir. İlkinde yeniliğe açık yenilikçi bir göçmen söz konusu iken ikinci grupta göçü son çare gören ve bulunduğu koşulları değiştirmek istemeyen muhafazakâr bir sınıf söz konusudur. Petersen'e göre şartlar aynı olsa bile farklı kararlar verilmesi göç kararının kişisel olmasından kaynaklıdır (Petersen, 1958: 259-263).

Beşli tipin ilki olan ilkel göçte zamansal bir illiklik söz konusu değildir. Daha çok doğal afetler ya da iklim koşulları nedeniyle mecburi göç kararı söz konusudur. İkincisi zorunlu göçte, kişinin kararının pek de önemi yoktur; devlet vb. kurumların aldığı kararlar göçte etkilidir. Üçüncüsü yönlendirilmiş göçte ise yine devlet vb kurumların tavsiye niteliğinde yönlendirmesi vardır ve karar hakkı bireydedir. Dördüncüsü serbest göçte yalnızca bireyin kendi kararı vardır. Son olarak beşinci tip göç yani kitlesel göçte gelişen şartlar ve teknolojinin de etkisiyle bireysel değil, kitlesel göç nihayetindedir.

Petersen, modern göçlere teorik açıdan değil kavramsal açıdan bir bakış açısı getirmek adına yaptığı bu tipolojik ayrımında, Ravenstein'in çalışmasına atıfta bulunarak göçe ilişkin kullanılabilecek en genel ifadelerin bir yasadan ziyade ancak bir tiplendirme biçiminde ortaya konulabileceğini vurgulamıştır (Özcan, 2016: 194).

1.4.2. Ekonomik Temelli Göç Teorileri

1.4.2.1. Neoklasik İktisadın Mikro Göç Teorisi

Bireysel tercihlerin mikro ekonomik modeli olarak karşımıza çıkan göç teorisidir. Sjaastad 1962'de, Todaro 1969, 1976 ve 1989'da ve Todaro ve Maruszka ise 1987 yılında yaptıkları çalışmalarla teoride öncü olmuşlardır. Fayda- Maliyet hesaplaması yapan bireyler göç etmeye karar verirken olumlu anlamda parasal net getiri beklentisi içinde olurlar. Bireyler en üretken olabilecekleri bölgelere göç etmek isterler ve bu sayede uluslararası göç beşerî sermayeye katkı sağlamaktadırlar. Verdikleri kararda bireylerin bazı zorlukları göz önünde bulundurmaları gerekir; göçün maliyetleri, taşınma ve iş bulma maliyetleri, eski piyasa ile yeni piyasa farklılıkları, dil ve kültür farklılıkları en nihayetinde yeni bir mekâna uyum sağlamanın psikolojik etkileri (Massey vd., 1993: 434).

Sjaastad, göçün özel maliyetlerini parasal ve parasal olmayan maliyetler olmak üzere iki aşamada incelemiştir. İlkinde kişinin kendi bütçesinden yaptığı harcamaları ikincisinde ise kişinin göç ederken vazgeçtiği koşulların maliyetini içermektedir. İkinci seçenekteti kasıt yalnızca vazgeçilen kazanç değil, vazgeçilen çevrenin ruhsal yani manevi maliyetidir (Sjaastad, 1962: 83). Diğer yandan göçün ruhsal maliyetleri ekonomi için hiçbir kaynak gerektirmediği için göçe yapılan

yatırımın bir parçası kabul edilmez ama ruhsal maliyetler herhangi bir kaynak maliyeti içermese de bu maliyetin tahsisini etkilemektedir (Sjaastad, 1962: 85).

Harris ve Todaro, göç teorisine işsizlik üzerinden yaklaşmış ve kentsel işsizliğin önemli ölçüde olmasına rağmen kırdan kente emek göçünün hızlandığını ifade etmişlerdir. Tarımsal işgücü fazlalığının olmadığı, tarımsal marjinal ürünün her zaman pozitif olduğu ve göçün kırsal emeğin büyüklüğü ile ters orantılı olduğu görüşünden yola çıkmışlardır. Kentsel ücretin kırsalda ikamet eden bireyin ekonomik davranışı üzerindeki etkiye dikkat çekmişlerdir. Harris ve Todaro'ya göre:

1. Kentsel işsizliğe rağmen yüksek asgari ücret kırdan kente göç için bireysel kararda etkilidir.
2. Kentsel işsizliğin önlenmesi için ücret sübvansiyonları veya doğrudan devlet tarafından uygulanan gölge fiyatları kentsel istihdam fırsatı yaratmaktadır.
3. İktisat teorisi tarafından önerilen standart çare yani tam ücret esnekliğinin tüm pratik amaçlar açısından politik olarak mümkün olmadığı kabul edilmektedir.
4. Ücret esnekliğinin olmadığı durumlarda hem doğrudan devlet istihdamını hem de serbest göçü kısıtlayacak politika önlemleri alınmalıdır (Harris ve Todaro, 1970: 126-127).

Borjas'ın mikro göç teorisine katkısı ise "Göç Piyasası" adını verdiği göç pazarının mevcut olduğu göç ekonomisine yön verdiği temel fikirdir. Bireyler söz konusu piyasada göç kararında birçok alternatifin olduğu ve uluslararası göç sürecini düzenleyen mali ve yasal kısıtlamaların olduğu seçenekler arasında kendisine en uygun olanı seçmektedir (Borjas, 1989: 460).

Mikro göç teorisi beraberinde bazı önemli sorunlar getirmektedir. Öncelikle göç alan ve veren ülkelerdeki pazarlar dengeye ulaştığında göç eyleminin durması gerekir ama göç devamlılık arz eder. Bir diğer durum ise göç yalnızca işgücü piyasasından oluşmaz. Son olarak göç hareketliliğinde devlet müdahalelerinden bahsedilir ama reelde göç olgusunda devlet ve birey dışında birçok etken bulunmaktadır (Recepoglu, 2019: 22).

1.4.2.2. Neoklasik İktisadın Makro Göç Teorisi

Makro göç teorisinde Lewis (1954), Todaro (1969) ve Harris ve Todaro (1970) öncülerdir. Lewis, bu yaklaşıma sermaye açısından yaklaşmaktadır. Sermaye birikimi ve emek arzı dengelendiğinde ücretler geçim kapasitesinin üzerine çıkar ve kapitalist fazlalık oluşur. Eğer diğer ülkelerde de emek fazlası varsa bunu önlemek için iki alternatif yol üretir: ya göçe teşvik edilir ya da sermayeler emeğin bol olduğu ülkelere ihraç edilir (Lewis, 1954: 176). Yalnız, yabancı sermaye

ithalatının emek fazlası olan ülkelerde kendi üretim ve tüketimleri olmadığı sürece ülkelerin reel ücretleri yükseltmeyeceğini de ifade etmektedir (Lewis, 1954: 191).

Todaro, mikro göç teorisinde bahsedildiği gibi kırsal kent ayrımına değinmiştir. Kent ekonomisine katılmanın denge düzeyi kentsel talep çekişi ile kırsal arz itiş fonksiyonu ile mümkündür. İşsiz kesimin hafife alınmamasını, nispeten yüksek gelir cazibesinin kentte sıkışık gecekondulaşmaya neden olacağını da eklemektedir (Todaro, 1969: 147).

Massey ücretlerde ortaya çıkan farklılığın işçilerin yüksek ücret elde edebileceği ülkeye taşınmasına neden olduğunu savunmuştur. Sermaye fakiri olan ülkelerde emek arzı azalırken ücretler artar. Sermaye zengini ülkelerde ise tam tersi söz konusudur. Yoksul ülkelerde sermayenin göreceli kıtlığı uluslararası sermaye yatırımını çekmektedir. Sermayenin hareketli olması beşerî sermayeyi de olumlu etkilemektedir. Beşerî sermayenin kıt olduğu bir ortamda yüksek getiri elde etmek için birey yeteneğini fakir ülkeden sermaye zengini ülkeye doğru hareket ettirmektedir (Massey, 1993: 433).

Massey'e göre ücretlerde farklılık olmazsa göç hareketliliği de olmayacaktır. Massey hükümetlerin göç hareketliliğini kontrol etmesinin göç alan ve göç veren bölgelerdeki işgücü piyasasını düzenlemelisi ile mümkün olacağını ifade etmektedir (Massey, 1993: 434).

1.4.2.3. İkili İşgücü Piyasası Teorisi

İkili işgücü piyasasını neoklasik teorilerden ayıran en önemli fark, göç kararların bireysel olmayışıyla alakalıdır. İkili işgücü piyasasına göre; modern sanayi toplumlarının içsel emek talepleri uluslararası göçe neden olmaktadır (Massey, 1993: 440).

Teorinin en güçlü savunucusu Piore (1979), uluslararası göç, göç alan ülkelerdeki göçmen işgücü talebinin ve gelişmiş sanayi toplumlarının dört temel ekonomik özelliğinden kaynaklanmaktadır. Yapısal enflasyon, motivasyon sorunları, ekonomik düalizm ve işgücü arzının demografik yapısı söz konusu ekonomik özelliklerdir (Massey, 1993: 441- 443).

İkili işgücü piyasası teorisi, neoklasik iktisatla çelişkili olmamakla birlikte karar modellerinin farklı olması nedeniyle bazı farklı çıkarım ve sonuçlar barındırmaktadır. Uluslararası emek göçü, talebe dayalı olsa da gelişmiş toplumlardaki işverenler tarafından işgücü istihdamı ile başlamaktadır. Uluslararası ücret farklılıkları uluslararası işçi göçü için yeterli bir neden değildir. Ücretler sosyal ve kurumsal mekanizmalar tarafından baskı altında tutulduğu için göçmen işçi arzındaki azalma ücretleri yükseltmemektedir. Söz konusu mekanizmalar düşük düzeydeki ücretlerin yükselmesini önlemektense, düşmesini engellemelidirler. Hükümetlerin ücretlerde ya da istihdam politikalarında yapacağı ufak değişiklikler göçü etkilememektedir (Massey, 1993: 444).

1.4.2.4. İşgücü Göçünün Yeni Ekonomi Teorisi

Massey, Stark ve Bloom (1985)'un yeni göç ekonomisi teorisinin neoklasik teorisinin birçok varsayımına ve sonucuna meydan okuduğunu ifade etmektedir. Bu yeni yaklaşımın temel savı, göç kararlarının saf bireysel aktörler tarafından değil, bireylerin geliri en üst düzeye çıkarmak istemelerinin yanında riskleri de en aza indirmek için kolektif aktörler tarafından alındığı yönündedir. Massey bu doğrultuda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hane farklılıklarından bahsetmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki hane geliri riskleri özel sigortalar veya hükümet uygulamalarıyla en aza indirilirken, gelişmekte olan ülkelerde böyle bir durumun söz konusu olmadığını ifade etmektedir. Böyle bir durumun uluslararası göç kararında bir baskı oluşturmaktadır (Massey, 1993: 436).

Stark (1985); işgücü göçünün yeni ekonomi teorisinin öncüsüdür. Stark'a göre geleneksel anlayışın aksine bireyler göç etmeye bireysel karar veremezler çünkü aidiyet duydukları aileleri ya da topluluklarına manevi olarak bağlıdırlar (Stark ve Bloom, 1985: 173).

Birey içinde bulunduğu referans grubundaki göreceli konumunu değiştirmek isteyebilir. Aynı şekilde yalnızca grup içindeki konumunu değil referans grubundan başka bir gruba da geçmek isteyebilir. Kimi zaman birey mutlak geliri daha düşük olsa dahi içinde bulunduğu düşük göreceli yoksunluk grubundan çıkmak isteyebilir. Bu da göç etmeyen bireylerin göreceli yoksunluk algısını değiştirebilir. Bununla birlikte yalnızca algı değil beceri düzeylerinin gösterdiği farklılık da göç algısını etkilemektedir. Neticede bireylerin fayda- maliyet hesaplamaları göç eden ve göç etmeyen gruplar arasında örtülü bir sözleşme niteliği taşımaktadır (Stark ve Bloom, 1985: 173- 174).

Stark ve Bloom son söz olarak gelişmekte olan ekonomilerin ve göçe ilişkin verilerin net olmayışı ya da göç verilerinin yetersiz olması nedeniyle işçi göçüne ilişkin teorik çalışmaların yine işçi göçüne dair ampirik çalışmalara ilham verdiğini söylemektedirler (Stark ve Bloom, 1985: 178).

1.4.3. Sosyo-Ekonomik Temelli Göç Teorileri

1.4.3.1. Dünya Sistemleri ve Merkez-Çevre Teorisi.

Dünya sistemleri ve merkez çevre teorisi, Bağımlılık Okulu düşünürleri tarafından geliştirilmiştir. Bu teoriye göre dünya; merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Az gelişmiş ülkelerin çevre, gelişmiş ülkelerin ise merkez kabul edildiği bu teoride göçün çevreden merkeze doğru olduğu varsayılmaktadır. Merkez ülkeler çevre ülkelerden ucuz iş gücü ve hammadde çekerek ekonomik bağımlılığa da neden olmaktadır. Bu nedenle her iki taraf da birbirine bağımlı hale gelmektedir. Sonuç itibarıyla modern ekonomik sistemde göçün olumlu etki yaratması gerekirken

az gelişmiş ya da gelişmemiş ülkelerin aleyhine bir seyir izlediği için göç olumsuz bir etki yaratmaktadır (Adıgüzel, 2016: 30).

Ekonominin yeni toprak, hammadde, emek ve tüketici pazarları arayışı içinde olması daha zengin olma arzusuyla hareket eden kapitalist firmaların sahipleri ya da yöneticileri dünyanın çevresindeki yoksul ülkelere doğru yönelmişlerdir. Dünya sistemleri teorisine göre göç, kapitalist sistemin olmazsa olmaz sonucudur (Massey, 1993: 444-445).

Massey dünya sistemleri ve merkez çevre teorisini altı ana başlıkta incelemiştir; toprak, hammadde, işgücü, maddi bağlantılar, ideolojik bağlantılar ve küresel şehirler. Makineleşme, tarımsal işçiye olan ihtiyacı azalttığı için yerel tarım topluluğunun toprağına bağlılığını azaltmış ve topraktan uzaklaştırmış; hareketli bir iş gücüne neden olmuştur. Hammaddenin küresel pazarlara açılmasıyla endüstriyel yöntemlerde ücretli emeğe ihtiyaç artmıştır. Özel ihracatın geliştiği bölgelerde fabrika işçilerine olan talep yerel işgücü piyasalarını güçlendirirken geleneksel üretimi zayıflatmıştır. Merkez ülkedeki yatırımcılar mal taşımak, makine teslim etmek, hammadde çıkarmak ve ihraç etmek gibi birçok iş akışı hususunda yatırım yaptıkları çevre ülkelerle iletişim ve ulaşım ağı kurmaktadır. Ekonomik küreselleşme sürecinde merkez ülkeler kendi hinterlandı olan ülkelerle ideolojik ve kültürel bağlantılar kurmaktadır. Küresel şehirler ise dünya ekonomisini bankaların, finansın ve teknolojinin geliştiği kent merkezlerinden yönetmektedirler (Massey, 1993: 445-447).

1.4.3.2. İlişkiler Ağı (Network) Teorisi

Sosyal ağlar prensipte açık olan ilişki gruplarıdır ve farklı farklı sosyal bağlardan oluşmuşlardır (Bartram, 2017: 205). İnsan sosyal ve iletişim halinde olan bir varlık olarak yaratılmıştır, bu nedenle sürekli etkileşim halindedir. Ailelerimizle, komşularımızla, iş arkadaşlarımızla ya da sosyal hayat akışında karşılaştığımız tanımadığımız bireylerle dahi iletişim halindeyiz. Göçmenler de göçün ayırt edici tecrübeleri yoluyla şekillenen sosyal bağları içermektedirler; bu bağlar uluslararası sınırları aşarak da devamlılık göstermektedir (Bartram, 2017: 205).

Göçmen ilişki ağları, uluslararası göçü hızlandıran ve yaygınlaştıran bir sistemdir (Adıgüzel, 2016: 31). Teoriye göre, küreselleşmenin de etkisiyle teknolojiye yaşanan gelişmeler, ilk giden göçmenler ve ana vatanda kalan potansiyel göçmenler arasındaki ilişkiler ağının süreklilik arz etmesi göç eylemini hızlandırmaktadır (Yaman, 2014: 83).

Her göçün kendine özgü bir karakteristiği vardır ve bu nedenle her göç kendine özel yorumlanmalıdır. İçinde bulunan şartların olgunlaşması gerek ulaşımın gerekse kitle iletişim olanaklarının hızla gelişmesi göç eylemini olumlu etkilemektedir. Bu nedenle güncel göçlere geniş bir perspektiften bakılmalı, her göç kendi özelinde yorumlanmalı fakat tarihsel olay ve olgulardan

bağımsız düşünülmemelidir. Bu çerçevede ilişkiler ağı teorisi gerek göçe gerekse göçmene yaklaşımla diğer kuramlardan farklılık göstermektedir (Çağlayan, 2006: 85).

İlişkiler ağı teorisini diğer göç teorilerinden ayıran en önemli özellik, bir kıyaslama ya da bir tercihin söz konusu olmamasıdır. Teori, öncü göçmenler ile geride kalan göçmen adayları arasında kurulan bir bağ olduğunu varsaymaktadır. Sonraki süreçte göç eylemini gerçekleştirmek isteyen diğer göçmen adayı bireylere öncü göçmenler bir ön model oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla bireyin içinde olduğu ve erişim sağlayabildiği tüm öncü göçmenlerin sağladığı sosyal ağlar, göç edecek bireylerin hayatını etkileyecek olan yeni süreçte adaptasyon ve yeni koşullara uyum açısından göç edeceklere avantaj sağlamaktadır. Uluslararası göç söz konusu olduğunda bu ilişkiler ağı daha da önem arz etmektedir çünkü uluslararası göç iç göçe göre daha kritik sorunları beraberinde taşımaktadır. Örneğin, gerekli yasal prosedürler, göç edilen yerin koşulları, göçmenlerin edineceği haklar gibi (Görgün, 2017: 1323).

Göçmen ağlarını, “kişilerarası bağlar dizisi” olarak tanımlayan Massey (1993)’e göre, göçmenler, eski göçmenler ve göç etmeye meyilli bireyler göç ettikleri ve vardıkları bölgelerde göçten beklenen net getiriyi artırmaktadırlar. Göçmen sayısı akrabalık, dostluk ve ortak kökenler ile kritik bir noktaya ulaştığında uluslararası göç hareketliliği artırmakta ve bu hareketlilik göçün maliyetini ve riskini azaltmaktadır (Massey, 1993: 448).

İlişkiler ağını “göçmen geri bildirim mekanizması” olarak tanımlayan Spittel (1998); bu tür ağların bir kez kurulduktan sonra göç hareketliliğinin devamlılığı, ekonomik teşviklerin kısa vadeli değişikliklere karşı dayanıklı olmasıyla mümkün olduğunu ifade etmektedir (Spittel, 1998: 2).

Boyd (1989)’a göre, sosyal ağlar bireyin, hanenin ve hane halkının sadece sosyal değil ekonomik etkilerini de şekillendirmektedir. Bu nedenle bireysel aktörler tarafından oluşturulan ağların yalnızca ekonomik ve politik açıdan değil, aktörlerin etkileşim halinde olduğu tüm faktörler ile önem arz etmektedir. İlişkiler ağı teorisi, göç eyleminin bir durum olarak kavramsallaştırılmasına da olanak tanımaktadır. Göç eyleminin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, göçün yönü ve göçün sürekliliği; göç veren ve göç alan toplumların tarihsel süreçteki politik ve ekonomik yapıları tarafından şekillenmektedir. Nihayetinde söz konusu ağlar, bireyleri ve grupları etkileyen sosyal ilişkiler ve sosyal roller aracılığıyla yönlendirilmektedir (Boyd, 1989: 642).

1.4.3.3. Göç Sistemleri Teorisi

Göç sistemleri teorisi ekonomiyi ve politikayı içinde barındıran temelde uluslararası ilişkiler alanında geliştirilmiştir. Teori, iki veya ikiden fazla ülkenin göçmen değişimi ile kurdukları göç

sistemi ve ilişkiler ağını incelemektedir. Söz konusu sistem ve ilişki ağında mesafe önemli değildir yani bu sistemde ülkeler birbirine yakın da olabilir çok uzak da olabilir (Çağlayan, 2006: 82).

Göç sistemi teorisine göre, göçmen alış ve veriş i iki ya da daha fazla ülke arasında olmaktadır. Bu teoriye göre göç hareketi, göç veren ve göç alan iki ülke arasındaki göçten önceki makro ve mikro düzeydeki ilişkiler temeline dayanmaktadır. Genel kanı göçten önceki tarihsel süreçte söz konusu ülkeler arasındaki sosyal, politik ve ekonomik ilişkiler göç olasılığını artırmaktadır. (Güllüoınar, 2012: 77). Diğer yandan makro yapılar çok geniş bir yelpazedeki kurumsal faktörleri, mikro yapılar ise göçmenlerin inanç, davranış ve kendi aralarındaki etkileşim ağını göstermektedir (Adıgüzel, 2016: 32).

Göç sistemleri teorisine ilk kez Mabogunje (1970)'nin "Systems Approach to a Theory of Rural- Urban Migration" adlı çalışmasında rastlanmaktadır. Mabogunje literatürde iki önemli konuya vurgu yapmaktadır; insanların neden göç ettiğı ve ne kadar uzağı gittiğı. Bireylerin neden göç ettiğini itme- çekme teorisıyla açıklamaya çalıştığını vurgularken kendi çalışmasıyla mesafe değişkenini istatistiksel ve matematiksel formüle etmek için kullanmıştır. Temelde kırdan kente göçün nasıl derinlik ve genişlik kazanabileceğini göstermeye çalışmıştır (Mabogunje, 1970: 1-16).

Mabogunje, az gelişmiş ülkelerde kırdan kente göçü makro düzeyde incelemiş ve göçü dinamik bir mekânsal süreç olarak açıklamıştır. Çeşitli faktörlerden etkilenen toplu göç akışları ve etkileşimlerini kırsal göçten başlayarak göçmenlerin göç kararını etkileyen faktörleri incelemiştir. Kırsal kontrol alt sistemleri göç çıkışlarını, kentsel kontrol alt sistemleri ise göç girişlerini kontrol etmektedir. Kırsal kontrol alt sistemlerinden kasıt aile ve topluluk değerleri, kentsel kontrol alt sistemlerinden kasıt ise istihdam kurumlarıdır. Çevre ve alt sistemlerin sürekli değişmesi sistemi açık ve dinamik kılmaktadır (Hagen-Zanker, 2008: 8).

Massey ise teoriyi açıklarken göç akışlarının uluslararası göç sistemlerini tanımlamada zaman ve mekân içinde bir istikrar ve yapı ölçüsü kazandığından bahsetmektedir. Bu da yeni bir teori yani uluslararası göç teorisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uluslararası göç teorisi çekirdek alıcı bölge ve alışılmadık derecede büyük göçmen akışlarıyla söz konusu çekirdek bölgeye bağlanan bir dizi göç veren ülkeyi içermektedir (Massey, 1993: 454).

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1. Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk ile İlgili Literatür Araştırması

Kakwani (1993), bu çalışma yoksulluk ve büyüme arasındaki ilişkiyi Fildişi sahilleri açısından incelemiştir. Lorenz eğrisi ile ilişkilendirilen çalışmada yalnızca gelir eşitsizliği azaldığında yoksulluk ve büyüme arasında pozitif ilişki oluşurken yoksulluğun ekonomik büyüme ile doğrudan ilişkili olduğu sonucuna varmıştır. Bu doğrultuda yoksulluk ve ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki söz konusudur.

Persson ve Tabellini (1994), Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Almanya, Hollanda, Norveç, İsveç, ABD, İngiltere ülkeleri için yapılan çalışmada 1830-1850 ve 1970-1985 olarak ikiye ayrılan dönemler için ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasında negatif ilişki ortaya koyulmuştur. Çalışmada panel veri analizi kullanılmıştır.

Altımir (1994), Latin Amerika ülkelerinin 1980'li yıllardaki ekonomik krizden nasıl etkilendiğini araştırdığı çalışmasında yoksul ve alt orta gelir gruplarını incelemiştir. Gelirin haneler arasındaki dağılımını, gelirin ekonomik resesyondan nasıl etkilendiği üzerine çalışmıştır. Her ülkenin kendi içinde makroekonomik döngüsünü ayrı ayrı incelemiştir. Dağıtım değişiklikleri ve işgücü piyasası değişkenlerini kullanmış ve değişimlerin karşılaştırılması üzerinde yoğunlaşmıştır. Altımir gelirdeki olumsuz değişimler ve kişi başı reel gelirdeki düşüşlerin mutlak yoksullukta önemli bir artışa neden olduğunu ifade etmektedir. Ekonomik toparlanma ve enflasyonun azalması kısa vadede yoksulluğu azaltsa da uygulanan yeni mali politikaların gelir eşitsizliğinin önüne geçemeyeceğini savunmaktadır.

Clarke (1995), Barro tipi büyüme modelinin kullandığı bu çalışmada eşitsizliğin büyüme için olumsuz bir ön koşul olduğu öne sürülmüştür. Politik istikrarsızlık, beşerî sermaye ve kişi başı milli gelir gibi değişkenleri de içine katan 'Barro tipi' büyüme modeline farklı eşitsizlik değişkenlerini dâhil edilmiştir. Söz konusu değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ortaya koyarak gelir eşitsizliği göstergelerine ait katsayıların negatif ve anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Bruno ve Easterly (1995), 1961-1992 yıllarını kapsayan bu çalışmada 26 ülke için gözlem yapılmıştır. Panel zaman serisi analizi yapılan çalışmada enflasyon ve büyüme arasındaki ilişki

incelenmiştir. Yüksek enflasyon krizleri yaşayan ülkeler hariç, büyüme ve enflasyon arasında tutarlı bir ilişki saptanmamıştır. Bulgular ise, yüksek enflasyonun azaltılmasının kısa ve orta vadede ağır çıktı maliyetleri taşımadığı yönündedir.

Birdsall vd. (1995), panel veri analizi yöntemi ile yapılan bu çalışmada gelir eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini azaltacak politikalar, kaliteli temel eğitim ve işgücü talebinin artırılması büyümeye olumlu etki edecektir. Gelir eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişki eğitime katılım oranı, yıllık suikast sayısı, hükümet harcamaları gibi ekonomik büyümenin diğer belirleyicileri de bu modele veri olarak dahil edilmiş ve farklı dönemlerde araştırılmıştır. Çalışmada iktisadi büyümenin üzerinde düşük gelir eşitsizliğinin pozitif etkisinin varlığı tespit edilmiştir.

Birdsall vd. (1996), bu çalışmada Latin Amerika ülkeleri için panel veri analizi kullanılmıştır. Eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiye dair yeni ampirik kanıtlar, düşük gelirli ekonomilerin yüksek gelirli ekonomilere dönüştürülmesi süreci geleneksel yaklaşımla çalışmaktadır. Çalışmada yatırımların ve tasarrufların ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için itici bir güç olduğu sonucuna varılmıştır.

Szulc (1996), Visegrad Grubu ülkelerine dair yapılan bu yoksulluk araştırmasında işsizlik, düşük eğitim seviyesi, hanede yaşayan çocuk sayısının üç tane olması ve hane reisinin kadın olması değişkenleri kullanmıştır. Kullanılan değişkenler için tüm ülkelerde yoksulluktan kaynaklanan önemli bir riskle sonuçlanmaktadır. Çalışmada en yüksek yoksulluk riskinin Polonya'da, en düşük riskin ise Çek Cumhuriyeti'nde olduğu saptanmıştır.

Partridge (1997), bu çalışmada panel veri analizi ile gelir eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişki test edilmiştir. Gini katsayısı ile ölçülen bu değişkenler arasında pozitif ilişki görülmüştür. Bir diğer bulgu ise %20'lik dilimin gelirden aldığı payın ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliğine karşı pozitif ilişkili olduğudur.

Janvry ve Sadoulet (2000), 1970-1994 dönemini kapsayan bu çalışmada EKK yöntemiyle doğrusal regresyon modeli çalışılmış, değişken olarak yoksulluk, gelir ve kentsel- kırsal yoksulluk verilerinden yararlanılmıştır. Gelirdeki artışın kentsel ve kırsal yoksulluğu azalttığı ancak eşitsizliği azaltmadığı sonucuna varılmıştır.

Dollar ve Kraay (2001), OLS ve 2SLS kesit veri analiziyle Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM) kullanılan çalışmada 1960-2000 dönemi esas alınmış ve 92 ülke araştırmaya dahil edilmiştir. Ortalama gelirin ve büyüme oranlarının ülkeler arası farklılıkları açıklama durumu ve toplumun en yoksul beşte birlik kısmında bu faktörlerin etkileri incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre yüksek

enflasyon nedeniyle ekonomik istikrardaki düşüş yalnızca büyümeyi değil toplumun en yoksul beşte birlik kesimini de etkilemektedir.

Geda vd. (2001), çalışmalarında ikili ve çoklu logit modelleri kullanarak yoksulluğun olası belirleyicilerini incelemek amacıyla 1994'te toplanan hane düzeyindeki verileri kullanmışlardır. Eğitim seviyesi, hane büyüklüğü ve tarımsal faaliyete katılımın yoksullukla güçlü bir ilişkisi olduğunu ifade etmektedirler. Çalışma sonucunda Kenya'da kırsal alanlarda ve özellikle tarım sektöründe yoksulluğun yoğun olarak görüldüğünü, yoksulluğu azaltmak için tarım sektörüne yatırım yapmanın öncelikli olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Eğitim eksikliği yoksul olma olasılığını artırmaktadır.

Altaleb ve Chauveau (2001), Genelleştirilmiş doğrusal olmayan regresyon modeli olan logit modelinde Markov zinciri Monte Carlo (MCMC) yöntemlerini kullandıkları bu çalışmada Metropolis-Hasting algoritmasının iki türünü karşılaştırmalı olarak değerlendirmişlerdir. Kullanılan bu yöntem ile durağan dağılımın yakınsama açısından geliştirilerek uyarlanılabileceği önerilmektedir.

Madan (2002), bu çalışmada 1999 yılı için hem HDI hem de ekonomik özgürlük endeksine ilişkin veriler elde edilmiş ve panel veri analizi kullanılmıştır. Çalışma yüksek, orta ve düşük gelirli ülkeleri içeren 152 ülkeden oluşan kapsamlı bir örneklemden oluşmaktadır. Veri seti olarak insani gelişme endeksi ve ekonomik büyüme dikkate alınmıştır. Söz konusu 152 ülkenin sosyoekonomik gelişmişliği ve ekonomik özgürlükleri arasındaki ilişkisi incelemiştir. İnsani gelişme endeksi bileşenleri olarak ortalama yaşam beklentisi, kişi başına gelir ve eğitim seviyesi dikkate alınmıştır. Çalışma sonucuna göre ekonomik özgürlük seviyesi arttıkça bireylerin yaşam kalitesi de artmaktadır.

Klasen (2003), literatür olarak birçok çalışmaya ışık olan çalışmada ampirik uygulama kullanılmamıştır. Çalışmada yoksulluk ve pro-yoksul büyüme arasındaki bağlantılar özetlenmiş ardından pro-yoksul büyümenin mikro ve sektörel belirleyicileri analiz edilerek boşluk doldurulmak istenmiştir. Ekonomik büyümenin yoksulluğu düşürebilmesi için gerekli politikalara değinilmiş uzun vadede ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltacağı sonucuna varılmıştır.

Banarjee ve Duflo (2003), panel veri analizi kullanılan çalışmada büyüme ve eşitsizlik arasında doğrusal olmayan bir ilişki tespit edilmiştir. Çalışmada kısa dönemde eşitsizliğin büyümede az etkisi olacağı sonucuna varılmıştır.

Szekely (2003), 1990'larda 17 Latin Amerika ülkesinin 76 hanehalkı anketi ile yapılan çalışma daha sonra 1977- 2000 dönemini kapsayan 94 anket ile genişletilmiştir. Ekonomik reformların eşitsizlik ve yoksulluk üzerindeki etkisinin analizinin yapıldığı bu çalışmaya göre, finansal

serbestleşme sürekli eşitsizlik üzerinde olumlu bir katkı sağlamıştır. Bu sayede ticaret serbestleşmesi istikrarlı bir makroekonomik ortamda eşitsizliği azaltıcı bir etki sergilemektedir.

Alvargonzalez vd. (2004), büyüme ve eşitsizlik ilişkisine yönelik analitik bir yaklaşım sergilenen çalışmada Kuznets hipotezinin Latin Amerika ülkelerindeki geçerliliği test edilmiştir. 1950-2000 dönemlerini kapsayan panel veri analizi sonucuna göre analiz edilen ülkeler için Kuznets hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Heshmati (2004), regresyon analizi yapılan bu çalışmada makro ekonomik değişkenler ve gelir eşitsizliği dikkate alınmıştır. Çalışmanın sonucuna göre büyüme arttıkça gelir eşitsizliği azalır. Bu bulgulara göre Kuznets'in ters u hipotezi geçerliliğini korumaktadır.

Ravallion (2004), gelişmekte olan 70 ülke için mutlak yoksulluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki için çalışma yapmıştır. Fakir yanlısı büyümenin araştırıldığı çalışmanın sonucuna göre yoksulluk ve eşitsizlik arasında düzenli bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu da iki veri arasında göreceli ilişkinin düşük düzeyli olması ile alakalıdır.

Stevens ve Sessions (2005), 1960-1990 arası dönem incelenen bu çalışmada gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişki Hata Düzeltme Modeli (VEC) ile incelenmiştir. Bulgular ise büyümenin yoksullukla mücadele aracı olarak 1960'lara göre daha az etkili olduğu, artan ekonomik büyüme oranının yoksulluğun azaltılmasında daha da büyük bir etkiye sahip olduğu yönündedir. Yüksek ve sürdürülebilir ekonomi durumunda ise çalışanlar istihdam fırsatları bulabilirler. Çalışma sonucunda ise, ekonomik büyümenin eşitsizlik üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır.

Knowles (2005), seçilmiş 44 ülke için panel veri analizi uygulaması yapılan bu çalışmada kişi başı milli gelir ve gini katsayısı değişkenleri kullanılmıştır. Analizin bulgularına göre değişkenler arasında negatif yönlü bir ilişki olduğuna ulaşılmıştır.

Voitchovsky (2005), GMM ile yapılan çalışmada gelir eşitsizliğinin farklı yüzdelik dilimlerde ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Gini katsayısı, 90/75 yüzdelik oranı veya 50/10 yüzdelik oranı ile ölçülen eşitsizlik, ölçülerinden yalnızca biri analize dahil edildiğinde ekonomik büyümeyle anlamlı bir ilişkili görülmezken eşitsizlik ölçülerinin hepsi analize dahil edildiğinde anlamlı sonuçla karşılaşılmaktadır.

Kraay (2006), panel veri analizi kullanılan bu çalışmada 1980 -1990 arası dönem için gelişmekte olan 80 ülke için yoksulluk yanlısı iktisadi büyümenin olma olasılığı araştırılmıştır. Yoksul yanlısı büyümenin azaltılabilmesi için üç duruma sahip olunmalıdır. Birincisi yoksulluğun ortalama gelir açısından ekonomik büyümeye aşırı duyarlı olması, ikincisi ortalama gelirde yüksek

oranda gerçekleşmiş bir büyüme, üçüncüsü ise göreceli gelirdeki büyümenin yoksulluğu azaltan bir model olması durumudur.

Szulc (2006), 1990'larda Polonya'da kullanılan yöntemlere göre yoksulluk ölçümlerinin sağlamlığının incelendiği çalışmada hanehalkı refahı, yoksulluk sınırı, eşdeğerlik ölçekleri ve yoksulluk endeksi durumları incelemiştir. Probit modelin kullanıldığı çalışmada düşük eğitim seviyesi, işsizlik, kırsal alanda ikamet ediyor olma ve hanede yer alan çocuk sayısının fazla olma durumlarının yüksek yoksulluğa sebep olduğu sonucuna varılmıştır.

Gan ve Sanyal (2007), bu çalışmada logit modeli tahminleri kullanarak Malezya'daki kentsel yoksulluğun belirleyicileri incelenmiştir. Yapılan çalışmada, beşerî sermayenin yoksul olma olasılığını önemli ölçüde azalttığı, göçmen işçilerin ise yoksulluğa daha yatkın olduğu sonucuna varılmıştır. Hanehalkı büyüklüğü, ırk ve bölgeler de Malezya'nın kentsel kesimindeki yoksulluk sorunun belirleyicileri olarak saptanmıştır.

Adjasi ve Osei (2007), Gana'daki yoksulluğun doğasını ve bununla ilişkili faktörleri incelediği çalışmalarında yoksulluğun ilişkilerini belirlemek amacıyla EKK ve probit regresyon modellerini kullanmışlardır. Bulgulara göre ülkedeki nispeten daha donanımlı bölgelerde yoksulluk oranları daha düşüktür. Ebeveynin eğitim seviyesi arttıkça hanelerin yoksulluk oranı azalmaktadır. Kentsel ve kırsal eşitsizlikler açısından, ulusal eşitsizliğin çoğunlukla grup içi etkiden kaynaklandığı görülmektedir. Daha büyük hanelerin daha fakir olma eğiliminde olduğu, kadın reisi olan hanelerin erkek reisi olan hanelere kıyasla daha fakir olduğu, refahın eğitimle arttığı böylece yoksulluğun azaldığı ise diğer bulgulardandır. Çalışmada öneri olarak tarım ve hizmet sektörlerinin çağdaşlaştırılması ve servet yaratma potansiyellerini artırmak için refah seviyesinin iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Barro (2008), 2000'li yıllarda 146 ülke üzerinde panel veri analizi ile ekonomik büyüme hızını analiz eden Barro 2008 yılında çalışmasını yenilemiştir. 2000'li yıllarda ekonomik büyümenin pozitif veya negatif etkisinin ülkenin gelişmişlik durumu ile alakalı olabileceğini ifade etmiştir. 2008'deki çalışmasında ise 70 ülke seçmiş, yine panel veri analizini kullanmış ve dört farklı dönem için çalışma gerçekleştirmiştir. Eşitsizlik ve kişi başı milli gelir arasındaki ters u ilişkisini test etmiştir. Çalışmada Kuznets'in ters u hipotezi doğrulanmış ve Gini katsayısı ile ekonomik büyüme arasında ters yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Fosu (2010), MENA ülkeleri için yapılan bu çalışmada panel veri analizi kullanılmıştır. Eşitsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmanın sonucuna göre gelir dağılımındaki eşitsizlik yoksulluğu olumsuz etkilemektedir. Gelir düzeyinde bir artış olsa bile gelir dağılımındaki eşitsizlik yoksulluğun azalmasında bir engel teşkil etmektedir.

Kızılgöl ve Demir (2010), çalışmada Türkiye'deki hanehalklarının gelirlerine ve tüketim harcamalarına göre yoksulluğunu belirleyen unsurları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bulgular hanehalkı reisinin yaşı ve eğitim seviyesi ile yoksulluk arasında ters yönlü bir ilişki olduğu yönündedir. Kırsal kesimde yaşayan hanehalkının yoksulluğunun daha fazla olduğu, yaş ve eğitim seviyesi arttıkça yoksulluğun azaldığı sonucuna varılmıştır.

Huang vd. (2010), Doğu Asya'daki 12 orta gelirli ülke ve Latin Amerika üzerine çalışma yapılmıştır. Çalışmada Sabit Etkiler Panel Veri analizi kullanılmıştır. Ekonomik büyüme ve ticari açıklık arasındaki ilişki incelenmiş yoksulluğun ticari açıklık üzerinde anlamsız ama pozitif etkili olduğu, doğrudan yabancı yatırımlar (FDI)ın ise anlamsız ve negatif etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Merino vd., (2012), yapılan bu çalışmada klasik logit ve Bayesyen logit tahminlerini karşılaştırmalı olarak ele alırken küçük örneklemeler kullanmışlardır. Her bir örnekleme bağımsız ve bağımlı değişken değerleri arasındaki ilişki türü, değişken türü, farklı Binom dağılım değerleri ve simetri dahil olmak üzere koşullar değiştirilmiştir. Bayesçi tahminde önsel dağılım olarak zayıf bilgilendirici bir dağılım tercih edilmiştir. Yapılan uygulamalarda EKK'da üretilen sorunları çözemediği, Bayesçi tahminlerin daha kararlı dağılımlar sağladığı sonucuna varılmıştır. Sorunları çözmeye yönelik ek araştırmalara ihtiyaç olduğunu ifade etmektedirler.

Ravallion (2012), EKK yöntemi kullanılan bu çalışmada 90 ülke seçilmiştir. Çalışmada ekonomik büyüme, yoksulluk ve gelir eşitsizliği verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda yoksulluk ve ekonomik büyüme arasında negatif ilişki bulunurken gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme ve yoksulluk arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Gounder (2013), yoksulluğu incelediği çalışmasında EKK ve probit tahmin modellerini kullanmıştır. Fiji için araştırma yapılan bu çalışmada yoksulluk bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Bulgular ise yüksek eğitim düzeyi, kırsal alanda tarımsal kalkınma politikalarının desteklenmesi, kamusal alanda da emeğin tahsis edilmesinin hanehalkı düzeyinde yoksulluğu azaltıcı rol oynadığı yönündedir.

Yanar ve Şahbaz (2013), bu çalışmada 102 gelişmekte olan ülkede küreselleşme, yoksulluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki araştırılmıştır. Veri setinde 2010 yılı baz alınmıştır. Yatay kesit analizi ile test edilen çalışmanın bulguları ise gelişmekte olan ülkelerde ekonomik, politik ve sosyal küreselleşme hem yoksulluğu hem de gelir eşitsizliğini azalttığı yönündedir.

Larru Romas (2013), kalkınma yardımlarının Latin Amerika'daki gelir kutuplaşmasını GMM'na dayalı çok değişkenli regresyon modeli ile incelemiştir. Çalışmada yardımların en düşük gelir dilimini hedeflemede etkili olmadığı veya üst gelir dilimindeki artışı telafi edemediği yönündeki

kutuplaşma teorisi ile pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani eşitsizlik ve kutuplaşma aynı zamanda artabilmektedir.

Dudek ve Lisicka (2013), Polonya için yapılan çalışmada ikili logit modelleri kullanılmış ve hanelerin refahın parasal yönü sorunu ele alınmıştır. Çalışmanın sonucuna göre yoksulluk; hanenin büyüklüğü, hane reisinin eğitim seviyesi, oturulan bölge, hanedeki işsiz kişilerin sayısı ile ilişkilidir. Yoksulluğa karşı kısa vadeli politikalar yoksul hanelere doğrudan yardım sağlamalı ve politika yapıcılar uzun vadede yoksullar arasında eğitim düzeyini yükseltmeli, kırsal kalkınma ve yetersiz istihdamı azaltma gibi alanlara yoğunlaşmalıdır.

Ncube, Anyanwu ve Hausken (2013), çalışmada 1985-2009 dönemi için MENA ülkelerinin kesitsel zaman serisi verileri kullanılarak, gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme ve yoksulluk üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yöntem olarak havuzlanmış en küçük kareler kullanılmıştır. Çalışmaya göre gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi azalttığı ve bölgedeki yoksulluğu artırdığı görülmektedir.

Ataguba, Ichoku ve Fonta (2013), Nijerya, Nsukka'da yürütülen bir hanehalkı anketinden yola çıkılan çalışmada probit tahmin modeli kullanılarak yoksulluk çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Aile ve hane büyüklüğü, düşük eğitim seviyesi, düşük istihdam, kırsal yerleşim nüfusu ve kötü sağlık koşulları gibi birçok değişken ile yoksulluk arasında anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmayı diğerlerinden ayıran özellik ise yoksunluğu anlamada yetenek yaklaşımıyla ilgili değişkenleri içeren yeni veri kümeleri kullanılmasıdır. Yoksullaşma ve yoksunluğun değerlendirilmesi için yeni bir metodoloji uygulanmış, yoksulluğu açıklamada yetenek yaklaşımının önemini vurgulanmıştır.

Demir Şeker ve Jenkins (2015), çalışmada Türkiye'deki 2003 ile 2012 arasındaki yoksulluk eğilimleri ve bunlara neden olan faktörler incelenmiştir. Yöntem olarak nedensellik analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre 2003- 2008 yılları arasında mutlak yoksulluk hızla azalırken 2008 – 2012 yılları arasında bir düşüş yaşanmıştır. Yoksulluk ekonomik büyümeyi büyük ölçüde etkilemektedir. Ekonomik büyümede yaşanan artışların mutlak yoksulluğu azalttığı durum bir diğer sonuçtur.

Finnoff (2015), Ruanda'daki yoksulluk ve eşitsizliğe genel bir bakış sunmak amacıyla yapılan çalışmada, ülkedeki yoksulluk ve eşitsizliğin başlıca 'kaynaklarını' ayırtmak ve belirlemek için mevcut ve ulusal olarak temsili iki hanehalkı anketi düzenlenmiştir. Anketlere göre bölgeye, cinsiyete ve hanehalkı reisinin dul statüsüne göre yoksulluğa karşı duyarlılıkta belirgin farklılıklar saptanmıştır. Yoksulluk ve eşitsizliğin değişen ilişkilerine bakılan çalışmada dul olmayan kadın haneler, kırsal yerleşim, hane büyüklüğü, eğitim eksikliği ve ikamet bölgesi değişkenleri ile güçlü bir şekilde ilişki saptanmıştır. Bulgulara göre hane reisinin eğitimi, fiziksel varlıklar ve coğrafi konum yoksulluğa karşı bir tampon görevi görmüştür. FGT yoksulluk ölçümleri hane ve coğrafi

özelliğe göre ayrıştırılmıştır. Eğitim seviyesiyle açıklanan eşitsizlik oranında bir düşüş ve buna bağlı olarak coğrafi konum, arazi mülkiyeti ve tasarruflar nedeniyle eşitsizlikte bir artışa neden olmuştur.

Ak ve Altıntaş (2016), bu çalışmada Kuznets'in ters U hipotezinin 1986-2012 dönemini kapsayan ve hipotezin Türkiye ekonomisi özelinde geçerliliği ARDL yaklaşımıyla test edilmiştir. Bulgulara göre Türkiye için söz konusu dönemde "ters U" ilişkisi yerine "U" ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik büyüme sürecinde gelir eşitsizliği ve kişi başı gelir arasında önce pozitif sonra negatif bir seyir izlenmiştir.

Peçe vd. (2016), bu çalışmada Türkiye'nin 1977-2013 döneminde gelir dağılımının KBGSYH üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Johansen eş bütünleşme testi yapılan ilk testtir ve Gini katsayısı kullanılmıştır. Değişkenler arasında eş bütünleşmenin olduğu sonucuna varılmıştır. Daha sonra Toda-Yamamoto Granger nedensellik testi uygulanmış ve Gini katsayısı değişkeninden kişi başına reel GSYH değişkenine doğru bir Granger nedenselliği tespit edilmiştir. Sonrasında sırasıyla FMOLS, DOLS ve CCR modelleri ile eş bütünleşme regresyonları analiz edilmiştir. Buna göre Gini katsayısı ile kişi başına reel GSYH arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye ekonomisi için 1977- 2013 döneminde gelir dağılımındaki düzelme kişi başı reel GSYH'yi olumlu etkilemiştir.

Bayar ve Sezgin (2017), bu çalışmada panel veri analizi kullanılarak 11 Latin Amerika ülkesinde ticaret açıklığı, yoksulluğun azaltılması ve eşitsizlik arasındaki etkileşimi araştırılmıştır. Çalışmaya göre ticaret açıklığı ve finansal gelişme uzun vadede eşitsizliği ve yoksulluğu olumsuz etkilerken eşitsizlik yoksulluğu olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Tridico (2017), OECD ülkelerinin gelir eşitsizliğindeki artışın belirleyicilerini saptamak amacıyla yaptığı bu çalışmada regresyon-korelasyon varyasyon modellerini kullanmıştır. 1990-2013 yıllarını kapsayan çalışmada OECD ülkelerinden en yüksek gelire sahip 25 ülke analiz için seçilmiştir. Bulgularda emek esnekliğinin derinleşmesi, sendikaların zayıflaması ve refah devletinin gerilemesi nedeniyle gelir eşitsizliği ve finansallaşma artmaktadır.

Vybostok ve Michalek (2018), çalışmada Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerinin ekonomik güçlüklerle başa çıkma yetenekleri açısından bir sınıflandırma yapmak hedeflenmiştir. 28 AB üye devletlerinin hepsi için ekonomik büyüme, eşitsizlik ve yoksulluktaki değişikliklerini analiz etmek için bir sınıflandırma yapılmıştır. Söz konusu ülkelerdeki ekonomik büyüme ve eşitsizlik eğilimlerini ve bunların yoksullukla olan bağlantılarını incelemek için Bourguignon modeli yani Yoksulluk-Büyüme-Eşitsizlik Üçgeni-PGI uygulanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre ekonomik büyüme yoksulluğu azaltırken gelir dağılımı eşitsizliği arttıkça yoksulluk artmaktadır.

Marrero ve Serven (2018), çalışmada 1960-2010 yılları için 158 ülke seçilmiştir. Gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme ve yoksulluk ilişkisi panel veri analiziyle incelenmiştir. Eşitsizlik açısından bakıldığında büyümenin yoksullukla ilişkisi sürekli olarak negatiftir. Diğer yandan yoksulluk açısından bakıldığında büyümenin eşitsizlikle ilişkisi kullanılan ampirik uygulamaya bağlı olarak pozitif veya negatif olabilmektedir. Sonuçta yoksul ülkeler diğerlerine göre daha az hızla büyümektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği iktisadi büyümeyi yoksulluk açısından etkilemektedir. Bir başka sonuç ise tüketicilerin başlangıçtaki birikimleri asgari tüketim seviyesinin altındaysa tasarruf ve yatırımda bulunmalarının mümkün olmadığıdır.

Iniguez-Mgontiel ve Kurosaki (2018), GMM kullanılan çalışmada 1992-2014 yılları kaynak alınmış, Meksika'nın gelirin yeniden dağıtımı ve iktisadi büyümenin yoksulluğa etkisi incelenmiştir. Bulgular, gelir eşitsizliği azaldıkça ekonomik büyümenin arttığı yönündedir. Önceki dönemlere kıyasla gelir artışıdaki süreklilik ve istikrar yoksulluğun önüne geçmede önemli bir adım olarak görülmektedir.

Graafland ve Lous (2018), 1990- 2014 yıllarını kapsayan çalışmada 25 OECD ülkesi dikkate alınmış ve panel regresyon modelleri yöntemi kullanılmıştır. Modelde beş farklı iktisadi özgürlük değişkeni ve kontrol değişkenleri kullanılmıştır. Bulgulara göre gelir eşitsizliğindeki artış yaşam memnuniyetini azaltmakta bu durum da dolayısıyla toplumdaki sosyal güveni azaltmaktadır.

Cevik ve Correa-Caro (2019), panel regresyon analizi uygulanan çalışmada 1980- 2013 yılları için Çin ve gelişmekte olan ülkelerden BRIC+ ülkeleri dikkate alınmıştır. Bulgular, Çin ve BRIC ülkeleri özelinde gelir eşitsizliği ile ekonomik kalkınma arasındaki ters U şeklinde bir ilişki olan Kuznets eğrisinin varlığı hipotezini destekler niteliktedir.

Sevimli (2019), bu çalışmada 131 ülkeyi kapsayan dengesiz panel veri analizi yöntemi kullanılmış, 2000-2011 yılları dikkate alınmıştır. Finansal kalkınma ve yoksulluk arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada dört farklı değişken kullanılmıştır. Bunlar; finansal piyasa büyüklüğü, finansal piyasalarda derinlik, finansal piyasalarda istikrar ve finansal piyasalarda etkinliktir. Bulgulara göre, finansal kalkınma ile yoksulluk arasındaki negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu yönündedir.

Evcim vd. (2019), 1990- 2013 dönemi 8 MENA ülkesinin ve Türkiye'nin dikkate alındığı çalışmada panel veri modeli kullanılmıştır. Yoksulluk üzerine yapılan bu çalışmada sosyo-ekonomik, coğrafi ve cinsiyet eşitsizliği göstergeleri veri olarak kullanılmıştır. Bulgulara göre, ekonomik kalkınma, gelir, kadının işgücüne katılımı, eğitime katılım, kentleşme, sanayileşme ve ihracat değişkenlerinde meydana gelen artışlar ülkelerin yoksulluk oranlarını azaltmaktadır.

Asandaş ve Işık (2021), Dinamik Panel Veri tahmin yöntemlerinden Sistem Genelleştirilmiş Momentler Metodu (SGMM) kullanılan bu çalışmada 2003- 2016 yılları esas alınmıştır. Çalışmada içinde Türkiye'nin de olduğu 16 gelişmekte olan ülkenin ekonomik kalkınması ve gelir dağılımlarının yoksulluk üzerindeki etkisi incelenmiştir. Uygulanan iki modelde de yoksulluk bağımlı değişkenken, ilk modelde insani kalkınma endeksi, gelir dağılımı ve işsizlik oranı bağımsız değişken; ikinci modelde ise insani kalkınma endeksi, gelir dağılımı ve enflasyon oranı bağımsız değişken seçilmiştir. Bulgular işsizlik ve enflasyon oranları ile gelir dağılımındaki adaletsizliğin artması yoksulluğu artırırken, insani gelişmişlik düzeyi arttıkça yoksulluğun azaldığı yönündedir.

2.2. İç Göç ile İlgili Literatür Araştırması

Rogers (1967), regresyon analizi kullandığı bu çalışmada Kaliforniya için 1955-1960 yıllarını esas almıştır. Bölgeler arası göç için yaş, eğitim, KBGSYH, eğitim ve cinsiyet değişkenleri kullanılmıştır. Bulgular, karşılaştırmalı ekonomik fırsatların Kaliforniya'daki bölgelerarası göçleri önemli ölçüde etkilediği yönündedir.

Beals vd. (1967), Gana'daki bölgeler arası göçte gelir, yaş, eğitim ve cinsiyet değişkenlerinin bölgeler arası işgücü göçü üzerindeki etkisini regresyon analizi yöntemi ile test etmiştir. Bulgular, Gana'daki göçün gelir farklılıklarına karşı duyarlı olduğu yönündedir. Mesafe göç için caydırıcı etkiye sahipken kültür, sosyal etkileşim, dil gibi birçok farklılığın yanında ulaşım maliyeti de caydırıcı etkiye sahiptir. Nüfusun yoğun olduğu bölgeler göçmenler için çekici bir etki yaratmaktadır. Eğitimin göçle olumsuz bir etkisi olduğu görülürken eğitimin göçü tetiklediğine dair bir bulguya rastlanılamamıştır.

Greenwood (1971), logaritmik regresyon modeli uygulanan bu çalışmada 1951-1961 dönemi Hindistan'ı incelenmiştir. Hindistan'ın kentsel alanlarına olan göç akışlarının incelendiği çalışmada iki tür göç akışına bakılmıştır. Bunlardan ilki kırsal alandan kentsel alana göç diğeri ise kentsel alandan kentsel alana göç şeklindedir. Hindistan'ın 16 eyaletinin birbirleri ile olan iç göç hareketleri incelenirken mesafe, gelir ve kent nüfusu değişken olarak kullanılmıştır. 16 eyaletin her birinin hem kırsal hem de kentsel alanları dikkate alınmış ve her bir kaynaktan diğer eyaletlerin her birinin kentsel alanlarına yapılan iç göç analiz edilirken 240 gözlem elde edilmiştir. Bulgulara göre ulaşım maliyetleri, gelir ve iş fırsatları gibi ekonomik faktörler bireyin göç etme kararında önemli bir etkidir. Düşük gelirli, eğitimsiz kırsal kesim sakinlerinin kentsel alana göç etme eğilimi düşüktür. Diğer yandan düşük gelir seviyelerine sahip kentlerden görece daha yüksek gelir seviyesine sahip kentlere göç etme eğilimininse yüksek olduğu görülmektedir.

Greenwood (1973), logaritmik regresyon modeli uygulanan bu çalışmada 1960 ile 1950 arası dönem oranının logaritması alınmıştır. Değişken olarak, işgücü, istihdam, göç ve gelir kullanılmıştır. Kentsel büyümede kentin aldığı ve verdiği göçler incelenmiştir. Modelde Amerika Birleşik

Devletleri'ndeki en büyük 100 Standart Metropol İstatistiksel Alanı için tahminde bulunulmuştur. Bulgular, göçün geliri, istihdamı ve işsizlik artışını etkilediğini göstermektedir.

Munro (1974), bu çalışmada 1960-1965 yıllarını kapsayan regresyon analizinde yaş, eğitim harcamaları, sağlık harcamaları, KBGSYH ve cinsiyet değişken olarak kullanılmıştır. Türkiye'deki iç göçü incelemek amacıyla yapılan çalışmada insan sermayesi teorisine dayalı bir model olarak itici güçler yaklaşımı tercih edilmiştir. Bu doğrultuda iki aşama izlenilmiş ilkinde tarımın etkisine değinilirken ikincisinde ise göçün önce yakın yerlere daha sonra çekim merkezlerine doğru aşamalı olarak gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.

Newman (1981), Almanya'daki göç hareketlerini regresyon analizi ile incelemiştir. Yıllık net göç oranları, il bazlı KBGSYH, üretimin yüzdelik payı, hizmet ve tarım sektörlerinin payı, il bazlı işgücü göstergeleri, işgücüne katılım oranı, doğurganlık oranları, kentleşme oranları değişken olarak kullanılmıştır. Net göçün, iş gücü durumu, kentleşmedeki değişimlere ve iş gücü katılım oranlarındaki değişimleri temsil eden iş fırsatlarının genişlemesiyle pozitif ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer yandan tarım ve doğurganlık ile negatif bir ilişki söz konusu olmuştur.

Doh (1984), Korelasyon analizi yapılan bu çalışmada 1970-1975 dönemi için Türkiye'de iller arası göçü etkileyen sosyoekonomik faktörler dikkate alınmıştır. Nüfus sayımı verilerinden yararlanılan çalışmanın bulguları ise kentsel ücret düzeyinin göç üzerinde çok az etkisi olduğu ve köken bölgedeki itici faktörlerin önemli olduğu yönündedir.

Isserman vd. (1985), çekim modeli özelinde yatay kesit regresyon analizi kullanılan bu çalışmada ABD'nin eyaletlerinin iç göçü hem ekonomik hem de demografik açıdan incelenmiştir. İlk etapta klasik çekim modeli sonrasında ise düzeltilmiş çekim modeli kullanılmıştır. Klasik çekim modelinde iç göç hareketliliğini belirlemek için nüfus ve mesafe değişkenleri kullanılmıştır. Bu modelden elde edilen bulgularda nüfus, iç göçü tetiklerken mesafe caydırıcı etkiye sahiptir. Düzeltilmiş çekim modelinde ise göç yerine işgücü hareketliliğinin etkisi incelenmiştir. İşgücü hareketliliği, mesafe, ortalama ücret ve işsizlik oranı değişkenlerinin kullanıldığı düzeltilmiş modele göre işgücü hareketliliği mesafeden olumsuz etkilenirken diğer değişkenlerden olumlu etkilenmiştir.

Cole ve Sanders (1985), Todaro Modelinin ekonometrik analizinin yapıldığı bu çalışmada üçüncü dünya ülkeleri incelenmiştir. Reel gelir, işsizlik oranları, beşerî sermaye stoku ve kırsal göç veri olarak kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, kullanılan modeldeki eğitim faktöründe eğitimsiz birey göçünün ihmal edilip yalnızca eğitilmişlerin göçüne odaklanılması eksikliğini gidermektir.

Justman vd. (1988), Multinomial Logit Modelden yola çıkarak EKK yöntemi ile analiz edilen bu çalışmada İsrail'in iç göç belirleyicilerini saptamak amaçlanmıştır. Sanayi sektörünün göç üzerindeki etkisini incelemek amacıyla sanayi sektöründeki deki ortalama ücret, işsizlik, sanayi

sektörünün istihdam oranı, sanayi sektörünün istihdam yapısı, kişi başı otomobil sayısı, kentli nüfus oranı, yaş ve mesafe değişkenleri veri olarak kullanılmıştır. Bulgular, Harris-Todaro (1970) hipotezini desteklemekte ve sanayi sektörünün istihdam yapısındaki bölgesel benzerliklerinin göçü teşvik ettiği yönündedir. Diğer yandan mesafe göçü olumsuz etkilemektedir.

Pissarides ve Wadsworth (1989), regresyon analizi kullanılan bu çalışmada İngiltere'nin 1977 ve 1984 hanehalkı işgücü anket verileri baz alınmış; işsizlik ile işgücünün bölgeler arası göçü nasıl etkilediği incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre; işsizlik göçü tetikler, işsizliğin yüksek olduğu bölgelerde göç olasılığı da yüksektir. Son olarak da yüksekliğin giderek arttığı bölgelerde göç olasılığı gittikçe azalmaktadır.

Brown (1997), Rusya'nın iç göç hareketlerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada 1993 yılı esas alınmıştır. Yatay kesit regresyon analizi yapılan çalışma için ilden ile göç incelenmiştir. Çalışmada nüfus, mesafe, sanayi, özel mülk oranı, işten ayrılma oranı, fiyat, eğitilmiş nüfus oranı, kentleşme oranı, Rus oranı gibi değişkenlerin yanında hava kirliliği, sıcaklık gibi birçok değişken ele alınmıştır. Çalışmada geçiş dönemi Rusya ekonomisinde emek göçünün ekonomik ve ekonomik olmayan belirleyicileri incelenmiştir. Analizde Rus eyaletlerinin aldığı ve verdiği göçlere bakılmıştır. Bulgular, göç eden bireylerin ücretlerin daha yüksek olduğu eyaletleri tercih ettiğini, bu eyaletlerinse daha çok dış göç verdiğini göstermektedir. Dolayısıyla daha yüksek gelirlere sahip bireylerin göç etme olasılığının daha yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu durumda işgücü göçü bölgesel ücret farklılıklarını artırmaktadır. Mülkiyet edinme olasılığının yüksek olduğu bölgeler daha fazla göç almaktadır. Diğer bir bulgu ise geçiş dönemi Rusya bölgelerinin istihdam düzeyi ile iç ve dış göç arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Bouare (2001), 1996 yılı için yatay kesit veri analizi kullanılan bu çalışmada Afrika'daki iç göç incelenmiştir. Çekim modelini yatay kesit regresyon olarak analiz eden çalışmada GSYH, işsizlik, suç oranı ve akrabalık değişkenleri veri olarak kullanılmıştır. Bulgular Güney Afrikalıların bir eyaletten diğerine göç etme kararlarında suç oranının ve GSYH'nin pozitif, akrabalık ve işsizlik durumunun ise negatif etkide olduğunu göstermektedir.

Parikh ve Van Leuvensteijn (2002), çalışmanın amacı 1989'da birleşen Doğu ve Batı Almanya'nın bölgeleri arasındaki göçün belirleyicilerini saptamaktır. 1993-1995 döneminin incelendiği çalışmada panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada göç veren ve göç alan bölgedeki işgücü nüfus hareketliliği bağımlı değişken, işsizlik oranı, göç alan ve göç veren bölge arasındaki mavi yakalı işçi ücretleri farkı, göç veren ve göç alan bölge arasındaki beyaz yakalı işçi ücretleri farkı ve mesafe değişkenleri de bağımsız değişken olarak seçilmiştir. Bulgulara göre işsizlik oranı ve bölgeler arası ücret farklılıkları göçü belirlemede önemli etkiye sahiptir. Diğer yandan beyaz ve mavi yakalı işçilere göre göç etkisi farklılaşmaktadır. Mavi yakalı işçiler emek yoğun çalışmaları

için göç ile ücret farklılıkları arasındaki ilişki önce artan daha sonra azalan, beyaz yakalı işçilerde ise bu ilişki önce azalan daha sonra artan bir etkiye sahiptir.

Bell vd. (2002), 1990-1980 arası dönemi kapsayan bu çalışmada karşılaştırmalı istatistiki analizler kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, farklı ülkelerde iç göçü tetikleyen nedenleri karşılaştırmalı analiz etmektir. Avustralya'nın ve Büyük Britanya'nın ülke olarak seçildiği çalışmanın sonucunda Avustralyalıların Büyük Britanyalılara göre daha çok göç eğiliminde olduğu saptanmıştır.

Cebula (2005), 1999-2002 dönemi ABD eyaletleri için yapılan bu çalışmada basit EKK yöntemi kullanılmıştır. Analizde ekonomik değişken olarak KBGSYH seçilirken, yıllık ortalama gün ışığı oranı, kişi başına düşen şiddet temelli suç sayısı, kişi başına düşen sosyal alan sayısı, tehlikeli atık alan sayısı ve gün içindeki en yüksek sıcaklık değeri değişkenleri de ekonomik olmayan değişkenler olarak seçilmiştir. Bulgular tehlikeli alan ve suç oranlarının göç kararında olumsuz etkisinin olduğu, gelir başta olmak üzere diğer değişkenlerinse göç kararını tetikler nitelikte olduğu yönündedir.

Çelik (2006), Türkiye'nin illeri için itici ve çekici güçler yaklaşımı ile analiz edilen bu çalışmada 1980- 2003 yılları baz alınmıştır. Çalışmanın sonucuna göre itici güçler arasında tarımsal toprağın yetersizliği ve tarımdaki makineleşme yer almaktadır. Diğer yandan sanayileşmeyle birlikte bazı kentlerde istihdam fırsatlarının ortaya çıkması ve gelir düzeyinin yükselmesi, kırdaki bireyleri kentsel açıdan çekmektedir. Ayrıca kentlerdeki eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin de göç kararında çekici güç olarak etkilidir.

Topbaş (2007), yatay kesit regresyon analizini Türkiye örneğinde ve 2000 Genel Nüfus Sayımı iç göç verilerini kullanarak yapılan bu çalışmada Türkiye'deki iç göç hareketlerini tetikleyen nedenler belirlenmek amaçlanmıştır. Çalışmada kent nüfusu, işsizlik, kişisel gelir, ortalama ücretler, göç stoku, tarım sektörünün payı, kamu yatırımı ve mesafe verileri değişken olarak kullanılmıştır. İl düzeyinde yapılan analizlere göre iç göçün temel belirleyicilerinin kamu yatırımları, göç stoku, mesafe ve işsizlik değişkenlerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Kişisel gelir ve ücret değişkenleri il bazlı veri analizinde anlamlı bulunamazken adımsal lojistik regresyon analizi ile yapılan tahminlerde Türkiye geneli için kamu yatırımları, işsizlik, kişisel gelir ve göç stoku değişkenlerinin iç göç hareketlerinde anlamlı sonuçlar verdiği görülmüştür.

Filiz (2008), 1980, 1985, 1990 ve 2000 nüfus sayımlarından elde edilen verilerle yapılan bu çalışmada 1980-2000 dönemi Türkiye için Düzey 2 bölgelerinin iç göç hareketleri panel çekim modeli ile incelenmiştir. Temel çekim modelinde yalnızca nüfus ve mesafe bağımsız değişkenleri kullanılırken genişletilmiş çekim modelinde ise söz konusu iki değişkene ek olarak kentsel nüfus, gelir, tarımsal gelir, endüstriyel gelir, iş fırsatları, hastane yatak sayısı ve okur-yazar oranı bağımsız

değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre ekonomik faktörler, eğitim, sağlık gibi nedenler göçün en önemli belirleyicileri olarak anlamlı bulunmuştur. Türkiye'nin batısının göç edenler için çekici olduğu sonucuna varılmıştır.

Filiztekin ve Gökhan (2008), 1990 ve 2000 nüfus sayımlarından elde edilen verilerle yapılan bu çalışmada Türkiye'de iç göçün belirleyicilerini tespit etmek amacıyla çekim modeli çerçevesinde söz konusu yıllar için ayrı ayrı yatay kesit regresyon veri analizi yöntem olarak kullanılmıştır. Çalışmada farklılık olarak net olmayan göç hareketleri bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Gelir, işsizlik oranı, nüfus, genç nüfus, ortalama eğitim süresi, sosyal bağlantı (bir önceki dönem yapılan göç stoku) ve mesafe değişkenleri ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Ayrıca çalışmada bölgeler ise kukla değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, göçün en önemli belirleyicisinin gelir olduğu, istihdam, sosyal bağlantı ve eğitim değişkenleri de göç üzerinde önemli etkiye sahiptir. Mesafe değişkeni de yine göç kararında önemli bir etkiye sahiptir fakat bu etki negatif yönlüdür.

Ackah ve Medvedev (2010), Gana'nın iç göçü ve refahı arasındaki ilişki incelenen bu çalışmada Yatay Kesit Regresyon Analizi yöntemi kullanılmıştır. 2005 yılı anket verilerinin kullanıldığı analizde yaş, eğitim, cinsiyet ve medeni durum verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre eğitim ve sağlık hizmetlerinin eksik olma durumları göçü tetikler niteliktedir. Kırsal alanlarda yaşayan göçmen hanelerin refahı, göçmenlerin olmadığı hanelerden farksızdır. Diğer yandan pozitif ilişkinin kentsel alanlarda en az bir göçmenin olduğu haneler için geçerli olduğu durumu da bir başka sonuçtur. Dolayısıyla çalışmanın sonucuna göre genç ve eğitilmiş nüfus göç etmeye meyilli iken, sağlık sektörünün gelişmiş olduğu bölgelerde yaşayanların göç etme olasılığının düşük olduğu vurgulanmıştır.

McArthur ve Thorsen (2010), bu çalışmada 2000-2008 döneminde Norveç'teki iç göç hareketlerini panel veri analizi ile incelenmiştir. Sabit Etki Vektör Ayrışımı (FEVD) yöntemi uygulanan çalışma üç aşamada ilerlemiş ve değişken olarak işsizlik oranı, ev fiyatlarının metrekare açısından değeri, erkeklerin ortalama geliri, bölgesel çeşitlilik indeksi ve mesafe kullanılmıştır. Çalışma sonucunda FEVD yönteminin başarılı olduğu kanıtlanmıştır. Diğer sonuçlar ise; işsizlik oranlarındaki artış, konutlarda metrekare başına ortalama fiyattaki artışlar nihayetinde bölgesel çeşitlilik ve endüstriyel çeşitlilik iç göçü tetikler niteliktedir. Erkek ortalama gelirindeki artış ise bireylerde tam tersi bir etki yaratmaktadır.

Etzo (2011), bu çalışmada 1996-2005 döneminde İtalya'nın bölgeler arası göç hareketlerini belirlemek amacıyla FEVD yöntemi kullanılmıştır. Değişken olarak nüfus, mesafe, KBGSYH, işsizlik oranı, ortalama sıcaklık, hava limanı sayısı ve bölgesel bazı kukla değişkenler kullanılmıştır. Genişletilmiş çekim modeli ve bu modele eklenen göçün gecikmeli değeri GMM tahmininin

kullanıldığı çalışmanın bulguları ise KBGSYH ve işsizlik oranı değişkenleri göç hareketlerinin ana belirleyicileri olduğu yönündedir.

Abar (2011), Türkiye için iller arası göçün belirleyicileri saptanmak amacıyla 2009 yılı için mekânsal ekonometrik modelleme ile bu çalışma yapılmıştır. Bağımlı değişken çıkış ilinin verdiği göç olarak belirlenirken bağımsız değişkenler de çıkış ili ve varış ili bazı özellikleri seçilmiştir. Bunlar; nüfus yoğunluğu, işsizlik oranı, kırsal nüfus oranı, il-ilçe nüfus oranı, yüz bin kişi başına doktor sayısı, bebek ölüm oranı, gelişmişlik sıralaması yüz ölçümü, yaşanabilirlik sıralaması, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, okullaşma oranı, lise ve üzeri eğitilmiş kişi, 20-29 yaş arası bireylerin oranı gibi geniş yelpazeli sosyal, çevresel ve bireysel bazı nüfus özelliklerini açıklayan değişkenler seçilmiştir. Diğer yandan bölgesel kişi başı katma değer, on bin kişiye düşen otomobil sayısı, sanayide elektrik kullanım oranı, partikül miktarı, belediyelerin çevresel harcaması, kişi başı elektrik tüketimi gibi ekonomik nüfus özelliklerini gösteren veriler de modelde kullanılmıştır. Bulgular; gelir farklılıklarının göçü açıklamada önemli değişkenler olduğu, göç alan ildeki sosyal refahı artıran unsurların söz konusu göçü arttırdığı, iller arası mesafenin göçü olumsuz etkilediği, göç verilerinde mekânsal etkilerin olduğu yönündedir.

Uysal ve Aktaş (2011), bu çalışmada 2009 yılına ait 81 ilin net göç oranları ve bazı sosyoekonomik göstergeler kullanılarak sıralı regresyon modeli ile analiz yapılmıştır. Bağımlı değişken olarak net göç hızı verileri, bağımsız değişken olarak da nüfus yoğunluğu, nüfus artış hızı, okuryazar nüfus, istihdam oranı, işsizlik oranı, on bin kişiye düşen traktör sayısı, kişi başı ekili alan, kişi başı tarımsal üretim değeri, on bin kişiye düşen hekim sayısı ve kaba doğum hızı verileri kullanılmıştır. Sonuçlara göre yıllık nüfus artışı, on bin kişi başına düşen traktör sayısı ve okur yazar nüfus oranı değişkenlerinin modelde en etkili veriler olduğu yönündedir.

Ercilasun vd. (2011), Harris ve Todaro modeli kullanılan bu çalışmada Türkiye’de iç göçün belirleyicileri il düzeyinde belirlenmek istenmiştir. Bağımlı değişken olarak net göç hızı kullanılmış bu doğrultuda 2010 yılı net göç hızı ve 2010 yılı net göç miktarı odaklı iki modelleme yapılmıştır. Bağımsız değişken olarak işsizlik oranı, eğitim ve sağlık hizmetleri, şehirleşme oranı, reel gayri safi katma değer, 2009 yılı net göç hızı, 2008 yılı net göç hızı ve gelişmişlik indeksi verileri ilk modellemede kullanılmıştır. İkinci modellemede ise 2000 yılı genel nüfus sayımlarından hesaplanan başka ilde doğanların ikamet ettiği ilin toplam nüfusa oranı, üniversite öğrenci sayısı, reel ücret ortalaması verileri bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. İlk modellemede işsizlik oranı verileri ve gecikmeli temel değerlerin olduğu veriler hariç tüm değişkenler anlamlı ve pozitif çıkmıştır. İkinci modellemede ise seçilen tüm bağımsız değişkenler net göç miktarını pozitif ve anlamlı etkilemiştir.

Bunea (2012), 2004-2008 dönemi için Romanya’nın iç göç hareketlerinin incelendiği bu çalışmada panel çekim veri analizi kullanılmıştır. Çalışmada nüfus, reel KBGSYH, mesafe, işsizlik oranı, istihdam oranı, suç oranı, bin kişi üzerinden özel mülk sayısı, üniversite mezun sayısı,

doğumda ölen bebek sayısı, altyapı verileri, kentleşme oranı verileri kullanılmıştır. Bağımlı değişken olan göç verisi içinse bölgelerin aldığı ve verdiği göçler oranlanarak göç oranı verisi elde edilmiştir. Çalışmaya göre statik modelde nüfus, KBGSYH, altyapı, mesafe ve suç oranı değişkenlerinin, dinamik modelde ise önceki yılın göç oranı, nüfus ve altyapı değişkenlerinin iç göç üzerinde pozitif etkisinin olduğu kanıtlanmıştır.

Bonasia (2012), İtalya'daki bölgeler arası göçün belirleyicilerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada 1985- 2006 yılları için GMM dinamik panel veri analizi kullanılmıştır. Çalışma iki döneme ayrılarak incelenmiştir. 1985-1994 ve 1995- 2006 dönemleri ayrı ayrı incelenmiştir. Bu dönemlerden ilkinde göç oranları düşüşte iken ikinci dönemde göç oranları yükseliştir. Bulgular kullanılan modelin iç göç hareketliliğinin karmaşık olması nedeniyle bazı önemli ekonomik ve ekonomik olmayan değişkenleri atlamış olabileceği bu nedenle söz konusu durumun İtalya'daki göç akışını temsil etmeyebileceğini göstermektedir. Diğer yandan analiz dönemsel farklılıkların göç kararında da farklı nedenler olabileceği algısını destekler niteliktedir.

Van Lottum ve Marks (2012), 1930-2000 dönemini kapsayan bu çalışmada Endonezya'nın 26 eyaleti arasındaki göç hareketleri panel çekim modeli üzerinden regresyon tahmini ile yapılmıştır. Çalışmada 1930, 1971, 1980, 1990 ve 2000 olmak üzere 5 anket yılı verilerinden yararlanılmıştır. Analizde değişken olarak nüfus ve mesafe değişkenlerinin yanında reel gelir ve üç adet kukla değişken seçilmiştir. Çalışmada bölgeler arası göçte gelir oranlarının farklılaşmasının en önemli belirleyicisi olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan gelir oranı ve mesafe değişkenlerinin iç göçü olumsuz etkilediği, diğer değişkenlerin ise pozitif etkilediği sonucuna varılmıştır.

Msigwa ve Mbongo (2013), Tanzanya'nın bölgelerarası göç belirleyicilerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada Multinomial Logit Modeli analiz için kullanılmıştır. Çalışmada cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, hanehalkı büyüklüğü ve hanehalkı geliri değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmada kent- kırsal ayrımı dikkate alınmış ve kırsaldan kente, kentten kırsala göç iki ayrı denklem şeklinde incelenmiştir. Bulgulara göre kullanılan değişkenlerin göçün üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkileri olduğu sonucuna varılmıştır.

Jandova ve Paleta (2015), Çek Cumhuriyeti'ndeki bölgeler arası iç göç hareketleri İstatistiksel Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS/NUTS) ile incelenen bu çalışmada panel çekim modeli kullanılmıştır. 1991-2012 dönemi için yapılan sınıflandırmada dirençli standart hatalı panel sabit etkiler analiz yöntemi kullanılmıştır. Nüfus, mesafe, ücret, işsizlik oranı ve iş alanları bağımsız değişken olarak kullanılırken iç göç akımları ise bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre veri setinde değişkenler oran cinsinden kullanıldığında en doğru sonucu vermektedir. Nüfus ve mesafe değişkenleri başta olmak üzere ücret ve iş alanları değişkenlerinin bölgesel göç hareketlerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı değişkeni ise bireylerin göç kararında dönemsel farklılıklar göstermektedir.

Carlsson (2015), panel veri analiz yöntemi kullanılan bu çalışmada İsveç için 2003- 2013 dönemi dikkate alınmıştır. Çalışmanın amacı bölgeler arası göçün ekonomik ve hizmet sektörü arasındaki ilişkiyi test etmektir. Hem panel havuzlanmış EKK hem de panel sabit etkiler yöntemi ile yapılan analizlerde bağımlı değişken göç oranı, bağımsız değişkenlerse işsizlik oranı, ortalama gelir, vergi oranı, eğitim maliyetleri, yaşlı bakım maliyetleri ve altyapı maliyetleri kullanılmıştır. Çalışmada İsveç'teki iç göçün kent- kırsal arasındaki bölgesel eşitsizliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bulgular eğitim, sağlık hizmeti ve altyapı maliyetleri değişkenlerinin kırsal bölgelerden göçü etkileyen tek etkenin ekonomik nedenler olmadığı yönündedir.

Başar (2015), 2008-2013 dönemi için yapılan bu çalışmada Türkiye'nin iller arası göçünü etkileyen faktörler belirlenmek istenmiştir. Çalışmada yatay kesit regresyon analiz yöntemi kullanılmış, alınan ve verilen göç verileri bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Kapanan şirket ve kooperatiflerin Sayısı, kurulan şirket ve kooperatiflerin sayısı, kişi başına sanayi elektrik tüketimi, iş gücüne katılım oranı, işsizlik oranı, ihracat ve ithalat (Bin Dolar), traktör sayısı, okul sayısı, öğretmen sayısı, öğrenci sayısı, kütüphane sayısı, kütüphaneden yararlanma sayısı, öğretim elemanı sayısı, üniversite okuyan sayısı, sağlık personel sayısı, sağlık kurum sayısı, hastane yatak sayısı, özel sağlık kurum sayısı, ceza infaz kurum sayısı, ceza infaz kurumuna giren hükümlü sayısı, ceza infaz kurumundan çıkan hükümlü sayısı, trafik kaza sayısı, nüfus, nüfus yoğunluğu, nüfus artış hızı, yaş bağımlılık oranı verileri ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. İllerin bulunduğu bölgelere kukla değişken olarak kullanılmıştır. 6 adet çoklu regresyon modeli ile kurulan analizin sonuçlarına göre işgücüne katılım oranı, kişi başı sanayi elektrik tüketimi, okul sayısı, sağlık kurum sayısı, nüfus artış hızı pozitif etkili bulunmuştur. Söz konusu değişkenlerin iller bazında artış göstermesi bireylerin göç kararında tetikleyici etki yaratacaktır. Diğer yandan bölgesel kuklaların kullanıldığı modellerin diğer modellere göre alınan göçleri açıklama açısından daha güçlü bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Karpat Çatalbaş ve Yarar (2015), bu çalışmada 2008-2012 döneminde Türkiye'nin bölgeleri arasındaki iç göçün belirleyicilerini saptamak amacıyla panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Bağımlı değişken olarak Düzey 2 bölgelerinin net göç hızı kullanılırken, bağımsız değişken olarak işsizlik oranı, istihdam oranı, kişi başı elektrik tüketimi, tüketici fiyat endeksi, eğitim endeksi ve son olarak da terör değişkeni kukla değişken olarak kullanılmıştır. Çeşitli verilerin ve uygulanan modellerin neticesinde anlamlı bulunan tek bir yöntemle çalışmaya devam edilirken kişi başı elektrik tüketimi, istihdam oranı, enflasyon oranı ve terör verileri değişken olarak kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre enflasyon oranı, istihdam oranı ve terör olayları net göç hızını negatif; kişi başı elektrik tüketimi, net göç hızını pozitif etkilediği sonucuna varılmıştır.

Bindak (2015), bu çalışmada Türkiye için iller arası göç hareketlerini ve illerin cazibe katsayılarını hesaplamak amacıyla çekim modeli ile çoklu lineer regresyon analizi yapılmıştır.

Bağımlı değişken olarak çıkış ilinden varış iline göç, bağımsız değişken olaraksa çıkış ve varış illerinin nüfusları ve her iki il arasındaki mesafe veri olarak kullanılmıştır. Çalışmada Adrese Dayalı Nüfus Kayıt (ADNK) verileri kullanılarak illerin cazibe katsayıları hesaplanmış ve TÜİK veri tabanından İBB3 düzeyi istatistikleri elde edilerek illerin cazibe katsayıları alınarak verilen göç ve alınan göç verileri ile modellenmiştir. Bulgulara göre değişken katsayılarının anlamlı ve beklentiler yönünde işarete sahip olduğu görülmüştür. Diğer yandan illerin cazibe katsayılarının bazı değişkenler ile anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Umut Doğan ve Kabadayı (2015), göçün itme ve çekme faktörleri dikkate alınarak yapılan bu çalışmada 2008-2012 dönemi Türkiye'si iller bazında incelenmiştir. Panel veri analiz yöntemi kullanılan çalışmada bağımlı değişken net göç oranı seçilirken bağımsız değişken olaraksa iş gücüne katılım oranı, işsizlik oranı, istihdam oranı, kişi başı mevduat, nüfus yoğunluğu, il nüfus payı, suç oranı, kişi başı ticaret hacmi, kişi başı ihracat, kişi başı ithalat, kişi başı tarımsal üretim değeri, kapanan firma sayısı başına kurulan firma sayısı, otomobil sayısı (bin kişi), yüz bin kişi başına patent faydalı model sayısı, yüz bin kişi başına sinema ve tiyatro sayısı, kişi başı kamu yatırımı, eğitim düzeyi, üniversite sayısı, yüz bin kişi başına sağlık personeli, doktor ve hastane yatak sayısı, , kişi başı sanayi elektrik tüketimi verileri seçilmiştir. Bulgulara göre istihdam ve gelir verilerinin iç göçü etkileyen temel etkenler olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan otomobil sayısı, il nüfus payı, kişi başı kamu yatırımı, kişi başı tarımsal üretim değeri, kurulan firma sayısı, kişi başı sanayi elektrik tüketimi değişkenlerindeki artışların iç göçü olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Zhang (2016), kırsal ve kentsel ayrımına odaklanan bu çalışmada 2000- 2010 yılları esas alınmıştır. Çalışmada Çin'in eyaletler arası göç göstergelerinin kentsel-kırsal, kentsel-kentsel, kırsal-kentsel ve kırsal-kırsal olmak üzere dört ayrı kategoride incelenmiş, mesafe, nüfus ve kişi başı hanehalkı geliri her kategoride bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre kır-kent nüfusu ayrımında gelirin iç göç üzerindeki etkisi yıllara göre artış gösterirken, mesafenin etkisi yine yıllara göre caydırıcı etkisi nedeniyle azalış göstermektedir.

Sigeze ve Ballı (2016), bu çalışmada 2008-2014 döneminde Türkiye'nin Bölgesel İstatistik Birimleri Adlandırması'na göre 12 bölgeden oluşan Düzey 1 bölgeleri için Esnek Genelleştirilmiş EKK analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken olarak net göç oranı, bağımsız değişken olarak ise yoksulluk oranı, işsizlik oranı, eğitim düzeyi, terör, kişi başı elektrik tüketimi, kişi başı ihracat değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmaya göre işsizlik oranı, elektrik tüketimi ve ihracat değişkenleri net göçü tetiklerken yoksulluk, eğitim ve terör değişkenleri net göçü olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır.

Dücan (2016), bu çalışmada Türkiye için “alt bölge” sınıflandırması baz alınarak 2007-2014 dönemine ait veriler kullanılmış ve tesadüfi panel regresyon analiz yöntemi ve Beck-Katz düzeltilmiş standart hataların kullanıldığı panel regresyon analiz yöntemi kullanılmıştır. Değişken olarak verilen

göç miktarı (kişi sayısı), ortaokul düzeyinde okullaşma oranı (net), istihdam oranı, kişi başına sanayi elektrik tüketimi (KWh), gerçekleşen terör olayı sayıları seçilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre sanayi elektrik tüketimi verilen göçü istatistiki açıdan anlamsız bulunmuştur. Diğer yandan eğitim düzeyi ve terör olaylarındaki artışın verilen göçü artırdığı, istihdam oranındaki artışınsa verilen göçü azalttığı tespit edilmiştir.

Tatlı (2016), bu çalışmada 2014 yılı Türkiye için iller bazında göçü etkileyen faktörlerin mekânsal özellikleri yatay kesit veri analizi ile incelenmiştir. Modelde bağımlı değişken olarak verilen göçün logaritması; bağımsız değişkenler ise evlenme hızı, boşanma hızı, doğum sayısının logaritması, tarım alanının hektar üzerinden logaritması, bal üretiminin ton bazlı logaritması, üniversite mezun sayısının logaritması, üniversite sayısı verileri kullanılmıştır. Çalışmaya göre boşanma hızı ve doğum sayısında meydana gelen artış verilen göçü azaltırken evlilik hızındaki artış verilen göçü artırmaktadır. Diğer yandan üniversite sayılarındaki artış, lise mezun sayısındaki artış, üretilen bal miktarındaki artış verilen göçü artırmaktadır.

Manavgat ve Saygılı (2016), 2008-2011 dönemi Türkiye Düzey 2 bölgelerinin dikkate alındığı bu çalışmada Türkiye’de iç göçü belirleyen faktörleri tespit etmek amaçlanmıştır. İki modelleme yapılan çalışmada bağımlı değişken net göç alan bölgeler bağımsız değişken olaraksa gelir farklılığı, işsizlik oranı, organik tarım üretim alanı ve bin kişi başına düşen araç sayısı seçilmiştir. Net göç veren bölgelerin bağımlı değişken olduğu ikinci modellemede ise organik tarım alanları değişkeni yerine işlenen tarım alanları değişkeni seçilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre bölgeler arası iç göç hareketlerinde mekânsal bir etkinin varlığı tespit edilmiştir. Her iki modellemede de gelir farklılığı ve işsizlik oranı verilerinin iç göçü etkileyen en önemli faktörler olduğu sonucuna varılmıştır. Göç veren bölgelerde tarım alanlarının işlenmesi, göç alan bölgelerde ise araç sayısı değişkeni verilerinin iç göçü etkileyen faktörler olduğu sonucuna varılmıştır.

Yayar vd. (2016), göç oranlarının bağımlı; gelir, eğitim (okuryazar nüfus oranı), işsizlik ve sağlık (bin kişiye düşen doktor sayısı), yoksulluk oranı ve nüfus artış hızı değişkenlerinin ise bağımsız değişken olarak kullanıldığı bu çalışmada Türkiye’nin iç göç belirleyicileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada 2014 yılı verileri kullanılmış olup yatay kesit regresyon analizi yapılmıştır. 26 tane düzey 2 bölgesinin erişilebilir işsizlik oranı ve yoksul sayısı verileri olduğu için bu veriler 81 ile dağıtılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Bölgelerin kukla değişken olarak kullanıldığı modelde eğer il Marmara bölgesinde ise Marmara kukla değişkenine 1 değeri, diğer bölgelerdeyse kukla değişkene 0 değeri verilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre okuryazar oranı ve nüfus artış hızı net göç hızını tetiklerken, işsizlik oranındaki artış net göç hızını olumsuz etkilemektedir.

Wajdi vd. (2017), Endonezya'daki bölgeler arası göçün belirleyicilerini araştırmak amacıyla yapılan bu çalışmada 2000 yılı nüfus sayım verileri, 2005 yılı anket verileri ve 2010 yılı nüfus sayım verileri kullanarak üç dönem için ayrı ayrı incelenmiştir. Çalışmada nüfus, mesafe, göç stoku,

eğitimli işgücü, işsizlik oranı, KBGSYH, ve tarım sektöründe çalışan işgücü değişkenleri kullanılmıştır. Ekonometrik yöntem olarak klasik ve genişletilmiş çekim modeli yardımıyla regresyon analizi yapılmıştır. Bulgulara göre KBGSYH değişkeninin göç üzerindeki etkisinin daha gelişmiş bölgelere doğru olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bölgesel kalkınma farklılıklarının Endonezya'daki bölgeler arası göçte önemli bir faktör olduğu diğer yandan bölgeler arası göçte itme kuvvetlerinin etkisinin azaldığı, çekme faktörlerinin etkisinin ise arttığı sonucu diğer bir bulgudur.

Yerdelen Tatoğlu (2017), bu çalışmada 2008-2014 döneminde Türkiye'nin NUTS1 düzeyinde yer alan 12 bölgesi için sıralı panel logit regresyon analiz yöntemi kullanılmıştır. Net göç hızı verisinin bağımsız değişken olduğu dört ayrı kategoriye ayrılarak yapılan çalışmada bağımsız değişken olarak nüfus artış hızı, boşanma oranı, evlilik oranı, üniversite sayısı, sinema salonu sayısı, traktör sayısı, iniş ve kalkış yapan uçak sayısı değişkenleri veri olarak kullanılmıştır. Bulgulara göre sinema salonu sayısı, nüfus artış hızı ve boşanma oranı net göç hızını pozitif etkilediği sonucuna varılırken üniversite sayısı, evlilik oranı, traktör sayısı, iniş ve kalkış yapan uçak sayıları değişkenlerinin net göç hızını negatif etkilediği tespit edilmiştir.

Albayrak ve Abdioğlu (2017), 2015 yılı Türkiye için iç göçe neden olan sosyo-ekonomik, demografik ve kültürel faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada yatay kesit regresyon veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada 81 ilin net göç verisi dikkate alınmıştır. Değişkenler ise, istihdam oranı, işsizlik oranı , ortalama günlük kazanç, işten memnuniyet oranı, bebek ölüm hızı, hekim başına düşen hasta sayısı, kamu sağlık hizmetlerinden memnuniyet oranı, okul öncesi eğitimde 3-5 yaş için okullaşma oranı, TEOG sistemi yerleştirmeye esas puan ortalaması, YGS puan ortalaması, fakülte veya yüksek okul mezunlarının oranı, kamu eğitim sistemlerinden memnuniyet oranı, hava kirliliği, belediyenin temizlik hizmetlerinden memnuniyet oranı, cinayet oranı, ölümlü ve yaralanmalı trafik kazası sayısı, yüz kişide internet abone sayısı, kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı, gece yalnız yürürken kendini güvende hisseden kişi oranı, kamu asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı, havalimanına erişim oranı, belediye toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet oranı, kişinin sosyal hayatından memnuniyet oranı, mutluluk düzeyi, İstanbul'a km cinsinden uzaklık ve nüfus değişkenleri kullanılmıştır. Bulgulara göre istihdam oranı, işinden memnuniyet oranı ve ilin ortalama günlük kazancı arttıkça net göçün arttığı görülmektedir. Bu nedenle iller arası göçün en çok ekonomik nedenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Diğer yandan sağlık değişkenlerindeki artışın ilin göç vermesine neden olduğu, eğitim değişkenlerinin net göçü pozitif yönde etkilediği, şehrin alt yapı olanaklarının iç göçü tetiklediği, cinayet oranındaki artışların göçü olumsuz etkilediği, sosyal hayattan memnuniyet oranı ve mutluluk düzeyi arttıkça net göçün arttığı, nüfus arttıkça net göçün arttığı bulguları tespit edilmiştir.

Anavatan (2017), 2015 yılı Türkiye için il bazlı iç göçün belirleyicilerini tespit etmek amacıyla bu çalışmada mekânsal komşuluk ilişkisinin net göç üzerine etkisi mekânsal hata modeli (SEM) kullanılmıştır. Bağımlı değişken net göç; bağımsız değişkenlerse kullanılan tarım alanı, eğitim

durumuna göre nüfus, konut satışları, bin kişi başına otomobil sayısı, kişi başına sanayi elektrik tüketimi, turizm, kişi başına ihracat, suç işlenilen il ve suç türüne göre ceza infaz kurumuna giren hükümlü verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda tarım alanı ve suç oranları göçü azaltırken, toplumdaki eğitim düzeyi, servet, sanayi, turizm ve ticaret veri oranları arttıkça göç artmaktadır.

Topçu (2018), 2008-2016 dönemi Türkiye Düzey 2 bölgeleri için yapılan bu çalışmada mekânsal ekonometrik yaklaşım ışığında Türkiye’de iç göçün belirleyicilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Her yıl için ayrı ayrı EKK tahmini yapılmış olup analizde bağımlı değişken olarak net göç hızı, bağımsız değişken olaraksa her yaş grubu için ayrı ayrı toplam istihdam oranı, işsizlik oranı, yükseköğrenim mezun oranı, kişi başı sanayi elektrik üretimi ve kişi başı mesken elektrik tüketimi kullanılmıştır. Sonuçlara göre analize dahil edilen dönemler için 2010 ve 2015 yıllarında mekân etkisine rastlanıldığı görülmektedir. Söz konusu yıllarda bağımlı değişken olan net göç hızı komşu bölgelerin net göç hızından etkilenmiştir. Ekonomik verilerin etkilerinin yüksek olduğu yıllarda göçün bu faktörlerden etkilendiği görülmektedir. Diğer yandan işsizlik ve istihdam oranının net göç hızı üzerinde her yıl için düzenli bir şekilde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Önder (2018), iç göçün kamu politikalarıyla yönetilebilir bir olgu olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada çekim modeli kapsamında panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışma iki aşamada incelenmiştir. Bunlardan ilkinde 2008 – 2017 yılları arasında kamu harcamaları ve iç göç ilişkisi, ikincisinde ise 2014 – 2017 yılları arasında nüfus istatistikleri ADNKS’den ve göç istatistikleri ise Genel Yönetim Mali İstatistikleri kullanılarak iç göç ile kamu harcamaları arasındaki ilişki çekim modelinden yararlanılarak çok boyutlu sabit etkili tahminci ile tahmin edilmiştir. Çalışmanın ilk modelinde nüfus ve mesafe bağımsız değişkenleri kullanılırken ikinci modelde mesafe, nüfus, akraba, toplam kamu harcaması, teşvik edilen sermaye miktarı ve yatırım teşvik sisteminden beklenen istihdam bağımsız değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre Türkiye’de iç göçün nüfus ile pozitif, mesafe ile negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Göç alan ilde ikamet eden akrabanın olması göçü pozitif etkilerken; göç üzerinde eğitim harcamalarının en önemli etkiye sahip olduğu bu veriden sonra da kamu düzeni ve güvenliği kapsamında gerçekleştirilen harcamaların geldiği tespit edilmiştir.

Çetin ve Çetin (2018), bu çalışmanın amacı 2008-2013 döneminde Türkiye’nin Düzey 2 bölgeleri için iç göç hareketlerinin belirleyicilerini tespit etmektir. Panel veri analiz yöntemi uygulanan çalışmada bağımlı değişken olarak göç verisi seçilmiş ve alınan göçün verilen göçe oranı kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler ise kişi başına reel gelir, tarımsal istihdam oranı, enflasyon oranı, işsizlik oranı, lise dengi mezuniyet oranı ve hekim başı hasta sayısı verileridir. Çalışmanın sonuçlarına göre, sağlık hizmetlerinin Türkiye’de iç göçü etkilemediği, kişi başı reel gelir ve eğitim hizmetleri arttıkça bölgenin aldığı göçün de arttığı, tarım sektörü istihdam oranının ve enflasyon oranının arttıkça göçün azaldığı tespit edilmiştir. Diğer yandan işsizlik ile göç arasında anlamlı bir ilişki bu çalışmada bulunamamıştır. Akarca ve Tansel (2018), 1995 ve 2000 yılları için göç verilerinin

kullanıldığı bu çalışmada Muğla ve Antalya olmak üzere iki il için göçün geleneksel merkezlere olan göç ile benzer yönlerini tespit etmek istenmiştir. Modelde her iki il için ayrı ayrı çekim(gravity) analiz yöntemi kullanılmıştır. EKK ve dirençli standart hatalı regresyon analizi yardımı ile gerçekleşen çalışmada bağımlı değişkende söz konusu illerin diğer illerden aldığı göç, bağımsız değişken olaraksa mesafe, işsizlik oranı, nüfus, Muğla ve Antalya illerinde doğmamış fakat bu illerde ikamet eden kişi sayısı, 1999 depreminde büyük hasar gören konut ve işyeri sayısı değişkenleri kullanılmıştır. Bulgulara göre Muğla ve Antalya illerinin aldığı göç ile bu illere göç veren iller arasındaki mesafe arttıkça göçün negatif etkilendiği, diğer değişkenlerinse beklentiler yönünde göçe pozitif etki yarattığı tespit edilmiştir.

Levent ve Arvas (2019), bu çalışmada 2008-2017 yılları için Türkiye'nin İBBS Düzey-1 bölgelerinde yoksulluğun etkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada yoksulluk bağımlı değişken; işsizlik, eğitim, göç ve gelir bağımsız değişken olarak seçilmiştir. Yatay kesit panel regresyon modeli kullanılan çalışmanın sonuçlarına göre eğitim seviyesinin yükselmesi yoksulluğu azaltmaktadır. Diğer bir sonuçta kentlerde meydana gelen yoksulluğun en önemli nedeni kırsaldan göç eden bireylerin kentte iş bulamaması ve niteliksiz işgücünü artırmasıdır.

Zanbak ve Özgür (2019), Türkiye'de tarım sektörünü terk eden bireylerin, sanayi ve hizmet sektörlerinin yoğun olduğu bölgelere göç etmeleriyle birlikte yoksulluğun nasıl etkilendiğini analiz etmek amacıyla yapılan bu çalışmada iç göçün 2008-2014 dönemindeki olası etkilerini ortaya koymak için panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Tarım istihdam göçünün ülke bazlı yoksul sayısını azalttığı çalışmanın sonuçlarından biridir. Tarımdan sanayi ve hizmete yönelmenin gelir artışına dolayısıyla yoksulluğun azalmasıyla sonuçlanacağı tahmin edilmektedir. Bir diğer sonuçta TR1-İstanbul'un aldığı göç ülkedeki toplam yoksul sayısını etkileme derecesi diğer bölgelere kıyasla farklılık göstermektedir.

Çelikkaya ve Atila (2020), bu çalışmada 2014-2018 dönemi için Türkiye'de İBBS Düzey 2 bölgelerinde göç ve istihdamın yoksulluk üzerine etkisi incelenmiştir. Yoksulluğun bağımlı değişken, iç göç ve istihdam verilerinin ise bağımsız değişken olduğu çalışmada dinamik panel veri yöntemlerinden GMM-Sistem analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada yoksulluk için iki durum tartışılmıştır. Bunlardan ilki yoksulluğun göçten kaynaklanması, ikincisi ise yoksulluğun göç kararını engellediğidir. Analiz sonuçlarına göre yoksulların gelir ve istihdam alanındaki yetersizlikleri nedeniyle göç etme kararı verdiğini destekler niteliktedir. Diğer yandan göç alan bölgedeki yoksul bireyler hedefledikleri iş imkânına, gelir düzeyine sahip olamamaları ve göç alan bölgede iş imkânlarının göç hızının altından kalkamaması nedeniyle ikinci durumu destekler niteliktedir.

Recepoglu ve Değer (2021), Türkiye'nin iç göç hareketlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada çekim modeline dayalı panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. 2008-2013 dönemini kapsayan çalışmada analizler az gelişmiş illerden gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş illere

yapılan göçler için ayrı ayrı modellenmiştir. Göç, mesafe, göç alan ve veren illerin nüfusu, göç alan ve veren illerin reel GSYH, yine her iki ilin işsizlik oranı, her iki ilin lise ve dengi mezun oranı, her iki ilin hastane yatak sayısı, her iki ilin SO₂ miktarı, her iki ilin ceza infaz kurumlarına giren hükümlü sayısı değişkenleri kullanılmıştır. Diğer yandan her iki ilin ortak karasal sınırı için kukla değişken ve yine İstanbul, Ankara, Bursa, Antalya, İzmir, Kocaeli illeri de kukla değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları az gelişmiş illerde yaşayan bireylerin temelde ekonomik nedenlerle göç ettiği dolayısıyla göçün yönünün az gelişmiş illerden gelişmiş illere doğru olduğu yönündedir. Diğer yandan analizlerde kullanılan kukla değişkenlerin göç üzerinde pozitif etkili olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla iller arası mesafe, nüfus, reel GSYH, lise veya dengi okul mezun oranı, SO₂ miktarı ve ceza infaz kurumlarına giren hükümlü sayıları değişkenleri az gelişmiş illerdeki iç göçün temel belirleyicileri olarak tespit edilmiştir.

Yaldız Türedi (2021), 2015-2019 yılları arasındaki verilerle yapılan çalışmada Türkiye’de iç göçlerin tarihsel gelişimi, nedenleri, illerin nüfus yapısı, kamu yatırımlarının kapsamı ve göçlerin sektörel dağılımı incelenmiştir. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda net göç hızının kamu yatırımlarının artış ya da azalışlarını etkilemediği tespit edilmiştir.

Turan (2022), çalışmada 2005-2019 yılları arasındaki verilerden yararlanılarak seçilmiş 22 OECD ülkesinin göç ve yoksulluk ilişkisi analiz edilmiştir. Panel veri analizi yönteminde göç, yoksulluk, tasarruf, gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme ve işsizlik değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmada iki modelleme uygulanmıştır. Sabit etkiler ve tesadüfi etkiler içeren veri seti kullanılarak yatay kesit bağımlılığını test edebilmek amacıyla ilk modelde bağımlı değişken göç, ikinci modeldeki bağımlı değişken yoksulluk olarak belirlenmiştir. Modellerden ilkinde, göç, yoksulluk, ekonomik büyüme, gelir eşitsizliği ve brüt tasarruf verileri değişken olarak kullanılmıştır. İkinci modelde ise göç, işsizlik, gelir eşitsizliği ve yoksulluk verileri değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları OECD ülkelerine göç ile gelen kişi sayısının artması yoksulluk üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmayacağı yönündedir. Anlamlı bir sonuç alabilmek içinse örneklemelerin genişletilmesi ve verilerin güncellenmesi gerekmektedir.

Yürük ve Batmaz (2023), çalışmada 2008-2020 dönemine Düzey-1 bölgeleri arasında yaşanan iç göçün bölgelerin ekonomik büyümesine etkisinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Alınan göç, verilen göç ve ekonomik büyüme değişkenleri kullanılan çalışmada mekânsal panel veri analiz yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular ise alınan göç miktarı ile göç alan bölgenin ekonomik büyümesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı ve verilen göç miktarındaki artışın göç veren bölgenin ekonomik büyümesini istatistiksel olarak negatif etkilediği yönündedir.

Bahçıvan (2023), 2011- 2020 dönemi için Türkiye’de iç göç hareketliliğini ve buna neden olan faktörlerin panel veri analizi yöntemiyle belirlenmesi bu çalışmada amaçlanmıştır. NUTS1

düzeyinde yer alan 12 bölgenin net göç hızı oranları bağımlı değişken; işsizlik oranı, eğitim durumu, tarım alanındaki istihdam oranı, sanayi alanındaki istihdam oranı, nüfus artış oranı ve kentleşme oranı verileri ise bağımsız değişken olarak seçilmiştir. Çalışmanın sonucunda nüfus artış oranı, sanayi alanındaki istihdam oranı ve eğitim değişkeni verilerinin net göç hızını açıklamada anlamlı olduğu ve göçü pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

Akıncı (2023), Türkiye’de kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru gerçekleşen göç hareketlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada Türkiye’nin Düzey 2 bölgesi için Harris-Todaro modeli ekonometrik yöntem olarak kullanılmıştır. Model genişletilerek 2008-2021 yılları için önce göç ve sosyo-ekonomik faktörler arasındaki ilişki daha sonra da göç ve işsizlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Net göç oranı, işsizlik oranı, enflasyon oranı, kişi başına düşen gelir, tarımsal üretim düzeyi, yatırım düzeyi ve hemşeri dernekleri sayısı verileri değişken olarak kullanılan çalışmada mekânsal görünüşte ilişkisiz regresyon yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular bireylerin göç etme kararlarında ekonomik ve sosyal faktörlerin etkili olduğu yönündedir. Diğer yandan bölgelerarası göç hareketlerinin de işsizlik sorununa yol açtığı tespit edilmiştir.

Şahin ve Kılıç (2024), Türkiye’de 2008-2013 yılları arasında alınan göçü etkileyen sosyo-ekonomik değişkenlerin analiz edilmesi amaçlanan bu çalışmada çok boyutlu panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Sabit etkiler ve tesadüfi etkiler tahmincileri yardımıyla elde edilen Hausman Testi ile il, bölge ve zaman birimleri dikkate alınmıştır. Çalışmada alınan göç, işsizlik, istihdam, hekim sayısı ve hastane sayısı verileri değişken olarak kullanılmıştır. Çalışma sonucunda iller arası göçü istihdam oranı, bin kişi başına düşen hekim sayısı ve hastane sayısı değişkenleri anlamlı etkilemektedir. Diğer yandan işsizlik değişkeni ise beklentiler yönünde anlamlı çıkmamıştır. Bu da işsizliğin göç kararında yeterli etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Gözen ve Çelikay (2024), kamu harcamaları ve yoksulluğun iç göç üzerindeki mekânsal etkilerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada mekânsal panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada bölgesel düzeyde alınan göçün bölge nüfusuna oranı, bölgesel düzeyde verilen göçün bölge nüfusuna oranı, bölgesel düzeyde kişi başına düşen ihracat miktarı, bölgesel düzeyde işgücüne katılma oranı, bölgesel nüfus artış hızı, bölgenin yoksul sayısı ve bölgesel düzeyde kamu harcamalarının GSYH’ye oranı verileri değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda yoksulluğun alınan göçü azalttığı; ihracat miktarı, işgücüne katılım oranı, nüfus artış hızı ve kamu harcamalarının GSYH içerisindeki payının alın göçü tetiklediği tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YOKSULLUK, GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE GÖÇ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN AMPİRİK OLARAK SINANMASI

3.1. Yoksulluğun Ölçülmesi

Yoksulluğun ölçümünde iki önemli husus söz konusudur. Bunlardan ilki yoksulluk sınırının belirlenmesidir. Yoksullukla ilişkilendirilecek bu ölçümde yaşamın idame ettirilebilmesi için asgari bir gelir düzeyi belirlenmelidir. İkincisi ise yoksullar arasında bir yoksulluk yoğunluğunun yani yoksullar arasında kimin daha yoksul olduğunun belirlenmesidir (Dumanlı, 1996: 21).

Yoksulluğun görülme sıklığı, derinliği ve eşitsizliğiyle alakalı ölçümler yoksulluk sınırının belirlenmesini gerektirir. Yaşam gerekliliklerinin yokluğu anlamını ifade eden yoksulluk, ihtiyaçlardan yoksunlukla ilgilidir (Osberg ve Xu, 2006: 2).

İçinde birçok anlam barındıran yoksulluğun ölçümü karmaşıktır. Öncelikle bireylerin asgari geçim düzeylerinin belirlenmesi, beslenme, barınma, sağlık, eğitim gibi temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi, bireysel refah düzeyinin belirlenmesi gerekmektedir. Böyle bir ayırım yoksulluk sınırının belirlenmesi ile mümkündür.

3.1.1. Yoksulluk Sınırı

Yoksulluk sınırı; hükümetlerin ve toplumların dikkatinin, yoksulların sürmekte olduğu yaşama odaklanması ile önem kazanmaktadır. Yoksulluğu belirlemede yalnızca parasal etmenleri göz önünde bulundurmak yeterli olmamaktadır (Ravallion, 1998: 1).

Yoksulluğu refah eksikliği olarak tanımlayan Hagenaars vd. (1985) yoksulluğun mutlak ya da göreceli olduğu görüşlerini tartıştıkları çalışmada mutlak yoksulluğun ekonomik büyüme ile azaltılabilirken göreceli yoksulluğun yalnızca gelir eşitsizliğinin azalması durumu söz konusu olduğunda yoksullukta azalma olabileceğini ifade etmektedirler. Mutlak yoksulluğun olduğu durumda yoksulluk sınırı toplumun yaşam tarzından bağımsız belirlenirken, göreceli yoksulluk durumunda toplumun yaşam tarzına göre bir yoksulluk sınırı belirlenmelidir. Hagenaars vd., mutlak ya da göreceli yoksulluktan ziyade toplumun yoksulluk algısına dayanan bir yoksulluk sınırı tanımı önermektedir (Hagenaars vd. 1985: 139).

Yoksulluğun çok boyutlu kavramlar dizisinden oluşması onun sınırını belirlemede zorluklara neden olmaktadır. Bu nedenle yoksulluk sınırının ölçümünde 3 farklı tanım dikkate alınır. İlki göreceli yoksulluk sınırı toplam nüfusun belli bir yüzdesinin ekonomik etkinliği göz önünde bulundurularak hesaplanır. Burada medyan gelirin yarısından daha az gelire sahip olan kesim yoksul kabul edilir fakat bu ölçümün dezavantajı belirli bir dönem hesaplaması için elverişli olmamasıdır. İkincisi mutlak yoksulluk sınırıdır. Mutlak yoksulluk belirli bir yaşam standardının altında kalan bireyleri yoksul kabul etmektedir. Üçüncüsü ise hane halkının asgari geçim olanaklarına verdiği cevaplarla ölçülen subjektif yoksulluk sınırıdır. Subjektif yoksulluk sınırı ilk ikisine göre daha az kullanılmaktadır. Subjektif hesaplamanın dezavantajı bireylerin yoksulluk algısına bakış açısı ile alakalıdır. Çünkü aynı gelir düzeyine sahip iki farklı bireyin refah beklentisi farklı olabilmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 57).

3.1.2. Kafa Sayısı Endeksi

Yoksulluk genel itibarıyla bireyin düşük gelir elde ettiği kanısına dayanır ve sadece yoksulluk sınırı altındaki bireylerin sayısal ölçümüdür. Söz konusu tanım kafa sayısı endeksi olarak da adlandırılmaktadır (Sen, 1999: 360).

Kafa sayısı endeksi en yaygın biçimde kullanılan yoksulluk ölçütüdür. Yoksulluk sınırı altında bulunan nüfusun toplam nüfus içindeki yüzdesini ifade eder. Endeks yoksulluğun derecesi ya da bireyler arasındaki dağılımı hakkında bilgi vermemektedir. Kafa sayısı endeksi, yoksulluğun azaltılması için uygulanacak politikalarda toplumun yoksulluk sınırı altında kalan kesimi hakkında bilgi edinmek amaçlı kullanılabilir (Aktan ve Vural, 2002: 64).

Kafa sayısı endeksinin iki dezavantajı vardır. Birincisi yüzeysel olmasıdır. Yoksulluk sınırı altındaki bireylerin ve hanelerin gelirlerindeki azalışlara karşı duyarsızdır. Bir diğeri ise yoksul kesimden yoksul olmayan kesime doğru yapılan transferlere karşı duyarsızlığıdır (Kakwani, 1980: 328).

Endeksin hesaplanma sırasında önce her hanedeki kişi başına düşen harcama ve gelir seviyesi belirlenir sonra yoksulluk sınırı belirlenir. Daha sonra yoksulluk sınırının altında kalan bireyler yaş ve cinsiyetleri göz önüne alınarak belirlenmektedir (Doğan, 2022: 139).

3.1.3. Yoksulluk Açığı

BM Binyıl Kalkınma Hedefleri' nin temel hedeflerinden biri yoksulluk oranı veya kişi sayısı oranıdır. Yine söz konusu hedeflerin ikincil göstergesi ise yoksulluk sınırı altındaki gelir açıklarının tüm nüfusun ortalamasına olan oranı yani yoksulluk açığı oranıdır (Osberg ve Xu, 2006: 1).

Ekonomik ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle bireylerin tüketim alışkanlıkları değişmektedir. Böylesi bir durumda yoksulluk sınırının aynı kalması beklenmemelidir. Hangi ölçüm yöntemi kullanılırsa kullanılsın yaşam standardı değişeceği için yoksulluk sınırı da değişeceği göz ardı edilmemelidir. Yoksulluk sınırının zamanla değişmesi gelirdeki değişimleri ve ortalama yaşam standardındaki gelişmeleri de kapsayacak şekilde zaman içinde dönüştürülmelidir. Bu nedenle yoksulluk sınırı ve yoksulluğun boyutları gelirin ve yaşam standardının bir fonksiyonu olarak tanımlanabilmektedir (Dağdemir, 1999: 26-27).

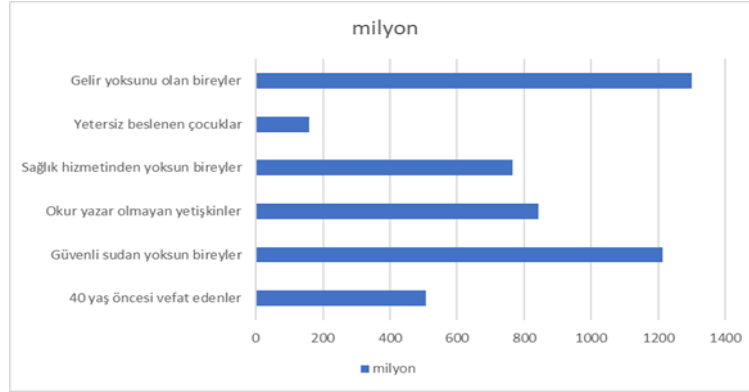
Yoksulluk açığı endeksi, yoksulluğun şiddetini ölçebilmek ve yoksulluk oranının yoksulluk çizgisine karşı duyarlılığını azaltabilmek için geliştirilmiştir. Endeks, yoksulların gelirlerinin ve tüketimlerinin yoksulluk çizgisinden uzaklığının ortalamasının yoksulluk çizgisine oranı belirlenerek hesaplanır (Şenses, 2006: 66). Diğer bir deyişle her bir yoksul bireyin gelirinden belirlenen yoksul sınırı geliri çıkarılır. Elde kalan toplam gelir toplam yoksul sayısına bölünerek yoksulluk açığı endeksi elde edilir. Dolayısıyla kafa sayısı endeksine yöneltilen eleştirilerden geliştirilen yoksulluk açığı endeksi, yoksulların yoksulluk içindeki şiddetini ölçmektedir.

3.1.4. İnsani Yoksulluk Endeksi

İnsani yoksulluk endeksi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilmiştir. Yoksulluk sınırına yeni bir bakış açısı getiren UNDP, insanca yaşam sürebilmenin ve kaynaklara ulaşabilmenin olanaklarına değindiği raporda (1997) siyasi, ekonomik ve sosyal özgürlüklerin yanında onurlu bir yaşam sürdürülebilir toplumların artması için incelemeler yapmıştır. İnsan haklarına vurgu yapan UNDP, insani gelişmenin yalnızca gelirden ibaret olmadığını da eklemektedir.

İnsani yoksulluk endeksi, temel insani gelişmedeki yoksunluğu ölçmektedir. Grafik 1’de 40 yaşlı sınır olarak belirleyen UNDP, insani yoksulluk endeksi hesaplamalarında okur yazar olmayan yetişkin bireylerin yüzdesini, sağlık hizmetlerine ve temiz suya erişemeyen bireylerin yüzdesini ve 5 yaşın altındaki gelişimi geri, az kilolu olan çocukların yüzdesini kullanmıştır (HDR, 1997: 14 - 28).

Grafik 1: İnsani Yoksulluk Sayıları

Kaynak: HDR, 1997: 27

3.1.5. İnsani Gelişme Endeksi

İnsani gelişme, temelinde bireylerin seçeneklerini genişletme sürecinde ulaştıkları refah düzeyini barındırmaktadır. Ancak gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun insani gelişmişlik için bireylerin önünde üç önemli boyut vardır; uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgi edinmek ve insan onuruna yakışır bir yaşam standardını yakalamak ve sürdürebilmek için gerekli kaynaklara erişim.

İnsani gelişim endeksi (İGE), bir ülkenin bireylerin üç temel boyuttaki etkinliğini ölçmektedir. Birleşik bir endeks olan İGE üç değişken üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yaşam beklentisi, eğitimsel kazanım ve kişi başına düşen reel GSYİH bu üç değişkendir (HDR, 1997: 14).

3.1.6. Çok Boyutlu Gelişme Endeksi

İlk kez 2010'da yayımlanan İnsani Gelişme Raporu'nda Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE), hanelerdeki eğitim, sağlık ve yaşam standartlarındaki yoksunluklar tespit edilerek hesaplanmıştır. Eğitim ve sağlık boyutlarının her biri ikişer göstergeye dayanırken, yaşam standardı altı göstergeye dayanmaktadır (UNDP, 2016: 6).

ÇBYE, birçok yoksulluk tanımlarını içinde barındırdığı için gelir yoksulluğundan farklı bir yoksulluk modelini ortaya koymaktadır.

3.1.7. Kapasite- Yapabilirlik Yaklaşımı

Yaşam standardının ana parçası iyi veya iyinin özellikleri değil, o iyinin kullanılarak bir şeyler yapılabilme yeteneğidir. Yaşam standardının yetenekle ilişkisine vurgu yapan Sen, birey kendi ilgi duyduğu şeylere sahip olabiliyorsa bu kişinin yoksul olmadığını savunmaktadır. Sen'e göre bireyin istediği hayatı yaşayabilmesi kendi yeteneği ile doğru orantılıdır ve yoksulluğun asıl nedeni kişinin

yeteneğini kullanamamasından kaynaklanmaktadır. Bireyin sürdüğü refahın, yaşam seviyesi ile yeteneklerini o doğrultuda geliştirebileceği Sen'in bu yaklaşımdaki genel savıdır (Sen, 1983: 168).

3.1.8. Foster- Greer- Thorbecke Endeksi

İktisat literatüründe pek çok yoksulluk ölçüsü önerilse de çoğu pratikte kullanılmamaktadır. Sıklıkla kullanılan yoksulluk ölçütleri Kafa sayısı endeksi, yoksulluk açığı endeksi ve Foster- Greer- Thorbecke Endeksidir (Osberg ve Xu, 2006: 3). Yoksulluk ölçüm yöntemlerine ilişkin yürütülen kapsamlı çalışmalar içinde en anlamlı katkının Foster, Greer ve Thorbecke (1984) tarafından geliştirilen endeks (FGT) olduğu söylenilebilir (Şenses, 2006: 66).

FGT endeksi yoksul bireyleri sosyoekonomik ya da bölgesel olarak gruplandırılıp ayrı ayrı hesaplanabilmektedir. Bu şekilde alt grup ayrımı yapıldığında endeksler alt grupların nüfus paylarıyla ağırlıklandırılarak toplandığında da toplam yoksulluk oranı olarak gözlenebilmektedir. FGT endeksinin bir diğer katkısı yoksul kesimin gelirindeki artışın diğer kesimlerdeki artışa oranla daha fazla fayda sağlayacağıdır. Bu durumda endeks yoksulluğa karşı artan bir katsayı içerir ve bölüşüm sorunlarına karşı da duyarlı hale gelir (Şenses, 2006: 67).

$$P\alpha(y, z) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \left(\frac{z - y_i}{z} \right) \quad (1)$$

Formüle edilen bu denklemde:

z: yoksulluk sınırı,

i: en düşük geliri,

n: gözlem kişi sayısı,

q: yoksul sayısı,

y_i : nüfustaki i'nci insanın tahmini geliri/tüketimi,

α : endeksin duyarlılığını,

$\alpha=0$ kafa sayısı oranını, $\alpha=1$ yoksulluk açığını, $\alpha=2$ ise yoksulluğun şiddetini ifade etmektedir.

Foster vd. (2010) sağladıkları bu katkı ile daha basit ve anlaşılır bir denklem ve somut göstergeler sayesinde yoksulluk ölçümünü pratik hale getirdiklerini ifade etmektedirler (Foster vd., 2010: 492- 495).

3.1.9. Watts Endeksi

1968 yılında Watts tarafından geliştirilen Watts Endeksi, gelir dağılımı ile ilişkili ilk yoksulluk ölçütü olduğu için önem arz etmektedir (Doğan, 2022: 149). Ana kitledeki i. birey 1'den n'e kadar

gelirin artan sırasına göre indekslendiği ve q , geliri (y_i), yoksulluk sınırının (z) altında olan birey sayısını gösterdiği Watt endeksinin formüle edilmiş hali (Şengül, 2004: 57):

$$W = \frac{1}{N} \sum_{i=n}^q [\ln(z) - \ln(y_i)] \quad (2)$$

Bu denklemde Z yoksulluk sınırını temsil ederken Y kümülatif gelir dağılımını ifade etmektedir. Sosyal refah açısından bakıldığında Watt endeksi, yoksulluktan kaynaklanan sosyal refah kaybının mutlak miktarı hakkında bilgi vermesi açısından benzersizdir. (Müller, 1998: 4).

Endeksin odak noktası, yoksulluk ölçümünde yoksul olmayanların ölçüme dahil edilmemesidir. Yoksul bireylerin gelirindeki azalış yoksulluk ölçüsünde ters bir etki yaratmalı ve ölçüsü artırmalıdır. Yoksul bireylerin kümesi aynı olmak şartıyla iki yoksul birey arasında bir gelir transferi söz konusuysa yoksulluk ölçüsünde artış olmalıdır (Uğur, 2011: 75). Watts endeksi yalnızca yoksul bireyleri dikkate aldığı için yoksul olmayan bireylerde meydana gelecek herhangi bir değişimi göz ardı etmektedir (Doğan, 2022: 149).

3.2.Gelir Eşitsizliğinin Ölçülmesi

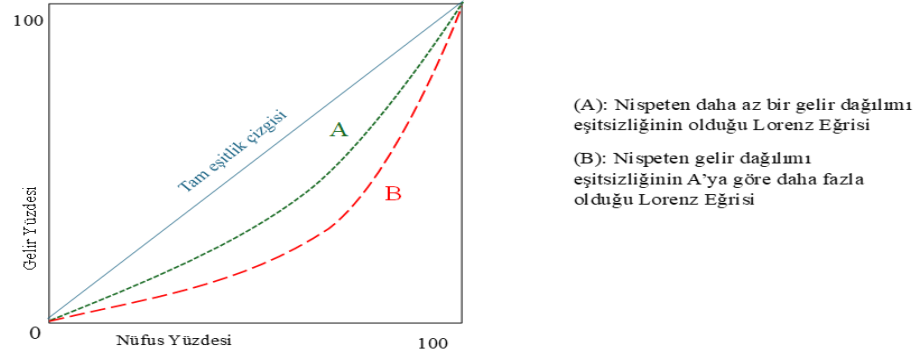
3.2.1.Lorenz Eğrisi

Gelir ve servetin dağılımını analiz etmek için kullanılan Lorenz eğrisi, gelirin belirli bir dönemdeki kümülatif dağılım oranı ile bireylere yüzdesel dağılımını incelemektedir. Lorenz (1905), bu eğriyi tanımlarken ülkedeki farklı dönemleri ya da farklı ülkelerin aynı dönemdeki servet dağılımını karşılaştırıp analiz etmek için önermiştir. Eğri temelde gelir ve serveti grafiksel göstermeyi hedeflemiştir (Kakwani, 1980: 30).

Lorenz eğrisine göre, gelir sahipleri yatay eksen boyunca en düşük gelirden en yüksek gelire doğru sıralanır. Eğri, herhangi bir gelir sahibinin kümülatif yüzdeden aldığı payı göstermektedir (Perkins vd., 2013: 170).

Lorenz eğrisi, kısaca gelirin büyüklük dağılımının tam eşitlikten sapmasını gösteren bir grafikdir (Todaro ve Smith, 2020: 224).

Şekil 2: Lorenz Eğrisi

Gelirin nasıl paylaşılacağı konusunda bilgi veren Lorenz eğrisi, bir ülkenin toplam gelirinin hane ya da birey başına yüzdesel oranını göstermektedir. Lorenz eğrisi mutlak eşitlik çizgisi ile çakışır fakat hiçbir ekonomide tam bir eşitlik söz konusu olmadığı için Lorenz eğrisi bu çizgini altında kalmaktadır. Böylece düşük gelirli haneleri ve bireyleri oransal olarak göstermektedir. Sol alt köşe yoksul kesimi gösterirken sağ üst köşe zengin kesimi göstermekte ve eğri üzerinde yapılacak herhangi bir hareket eğimin azalmadığını göstermektedir (Işığık, 1993: 217).

3.2.2. Gini Katsayısı

Gini endeksi, 1912'de Gini tarafından geliştirilmiştir (Bellu ve Liberati, 2006: 2). Gini katsayısı, gelir eşitsizliğinin 0 ile 1 arasındaki toplam değişimin sayısal ölçüsüdür. Burada 0, mükemmel eşitliği gösterirken 1, mükemmel eşitsizliği gösterir. Mükemmel eşitlik çizgisi ile Lorenz eğrisi arasında kalan alanın, Lorenz diyagramında eşitlik çizgisinin sağında kalan toplam alana bölünmesi ile Gini katsayısı bulunmaktadır. Gelir dağılımının eşitsiz olduğu ülkelerde Gini katsayısı genellikle 0,50 ile 0,70 arasında bir değer alırken nispeten daha eşit bir dağılım görülen ülkelere ise 0,20 ile 0,35 arasında bir değer almaktadır (Todaro ve Smith, 2020: 226).

De Maio (2007); Gini katsayısının, Lorenz eğrisi ile 45° eşitlik çizgisi arasında kalan alanın, çizginin altında kalan toplam alana bölünmesi ile bulunduğunu ifade etmektedir. Gini katsayısı yüzdesel ifade edilebileceği gibi 0 ile 1 arasındaki bir değer olarak da tanımlanabilir. 0 katsayısı o toplumdaki toplam gelirin eşit dağıldığını göstermektedir. Böyle bir eşitlik durumunda Lorenz eğrisi eşitlik çizgisini takip eder. Nihayetinde Lorenz eğrisi eşitlik doğrusundan ne kadar saparsa Gini katsayısı da o kadar yüksek sonuç vermektedir. 1 katsayısı, tüm geliri tek bir bireyin elde ettiği eşitsiz bir toplumu temsil etmektedir (De Maio, 2007: 850).

Gini katsayısını tanımlamanın birçok yolu vardır. Kesikli dağılımlar formülü Gini katsayısını tanımlamada en yaygın kullanılan formüldür (Işığışık, 1993: 218):

$$G = [1/(\sum N_i)^2 \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N |Y_i - Y_j| f(Y_i) \cdot f(Y_j)] / 2\bar{Y} \quad (3)$$

Buradaki tanımlar:

Y_i ve Y_j : i. ve j. gelir seviyesini,

$f(Y_i)$ ve $f(Y_j)$: i. ve j. gelir düzeylerinin frekanslarını,

N: terim sayısını,

$\bar{Y}$: gelirlerin aritmetik ortalamasını ifade etmektedir.

Gini katsayısı, 0 ile 1 arasında değer almakta ve oranın 1'e yaklaşması eşitsizliğin arttığını, 0'a yaklaşması ise eşitsizliğin azaldığını göstermektedir (Işığışık, 1993: 219).

3.2.3.Kuznets Eğrisi

1950'li yıllarda egemen olan iyimser hava esasen Kuznets eğrisi ya da Kuznets kanunu olarak adlandırılan çözümlemeye dayanmaktadır. Kuznets (1955)'e göre, kişi başına düşen gelir ile gelir eşitsizliği arasında “ters U” olarak adlandırılan bir ilişki söz konusudur. Tarım kesimi başlangıçta istihdamın dolayısıyla milli gelirin büyük bir kısmını oluşturduğu için görece bir eşitlik söz konusudur ve eşitsiz gelir dağılımı daha düşüktür. Sanayinin gelişmesi ile verimlilik artar ve ekonomik gelişmeler de beraberinde gelir. Böyle bir durumda gelir dağılımı eşitsizliği önce artar, kişi başı gelir belli bir seviyeye gelince verimli kesimin istihdam payı belli bir seviyeye gelir ve eşitsizlik azalmaya başlar (TÜSİAD, 2000: 11-12).

Kuznets eğrisi, bir ülkenin kişi başına düşen geliri ile gelir dağılımı eşitsizliği arasındaki ilişkiyi yansıtan grafikdir. Simon Kuznets, ekonomik büyümenin ilk dönemlerinde gelir dağılımı eşitsizliğinin kötü seyir izleyeceğini ama ilerleyen dönemlerde iyileşeceğini savunmuştur. Kuznets eğrisi gelir dağılımındaki değişikliklerin zaman serisi grafiğinde kişi başına düşen milli gelir arttıkça “Ters U” şeklini almasıdır (Todaro ve Smith, 2020: 239).

Kuznets katsayısı ise, Gini katsayısı gibi sektörlere göre ayırım yapılmış bir Lorenz eğrisi ölçütüdür. 0 ile 1 arasında bir değer alan katsayı yalnızca iki sektörlü bir ekonomi için uygulanabilmektedir. 0 katsayısı için ülke ortalamasına yakın bir sektörel ortalama söz konusu iken, 1 katsayısı için toplam üretim tek bir sektör tarafından yapılmaktadır ve eşitsizlik denklemi:

$$K = Y_i |(X_i/Y_i) - 1| \quad (4)$$

X_i = i. nci sektörün üretimdeki payı,

Y_i = i. nci sektörün istihdamdaki payı'nı göstermektedir.

Neticede Kuznets katsayısı üretim ve işgücü arasındaki farkla doğrudan alakalıdır (Aktan ve Vural, 2002: 34).

3.2.4. Atkinson Eşitsizlik Endeksi

Eşitsizlik ölçülerine göre sıralanan farklı gelir dağılımları eşitsizliğe verilecek tartıların farklı olması nedeniyle her zaman düzgün bir sıralamada olmaz. Söz konusu tartılar içlerinde değer yargıları da taşıdığı için Atkinson sosyal refah denklemini geliştirmiştir. Bu denklem;

$$U(y) = A + B \frac{y^{1-e}}{1-e} \quad e \neq 1 \quad (5)$$

$$U(y) = \log_e y \quad e = 1 \quad (6)$$

şeklinde ve diğer eşitsizlik ölçülerini bu denklemden türetmiştir. Denkleme göre e, 0 ile sonsuz arasında bir değer alır. e, 0 olduğunda toplum gelir eşitsizliğine duyarsız, sonsuz olduğunda ise yalnızca en düşük gelir elde eden bireylere karşı duyarlıdır (Işığışok,1993: 221).

Atkinson endeksi, sosyal refah denkleminde türetilmiş bir ölçüttür. Sosyal refah fonksiyonu, her bir bireyin refah fonksiyonunun toplamından oluşan toplanabilir, simetrik ve içbükey bir fonksiyondur (Aktan ve Vural, 2002: 36). Bireysel faydanın kıyaslanabildiği endeksin elde edilişi:

$$I = 1 - \left[\sum_{i=1}^n (Y_i/\bar{Y}) \cdot f_i \right]^{1/(1-e)} \quad (7)$$

Y_i : i. gelir grubunda bulunanların ortalama gelirini,

n : gelir gruplarının sayısını,

f_i : i. gelir grubundaki nüfusun toplam nüfus içindeki payını

Y : ortalama geliri göstermektedir.

Endekse eşit bir gelir dağılımı olduğunu varsayarak sosyal refah seviyesine ulaşabilmek için toplam gelirin ne kadarlık bir kısmının yeterli olduğunu göstermektedir (Işığışok, 1993: 222).

3.2.5. Theil Endeksi

İlk kez 1967'de Theil tarafından önerilen ve yazarı ile aynı adı taşıyan endeks, tüm eşitsizlik ölçümleri için genel kabul gören aksiyomatik bir konu olan genel entropi kavramı ile anılmaktadır

(Bellu ve Liberati, 2006: 3). Theil Endeksi'nin diğer ölçüm yöntemlerine göre daha çeşitli veri setleriyle hesaplanabilir olması onun entropi kavramından esinlenmesine neden olmuştur (Özdemir ve İslamoğlu, 2017: 95).

Cowell (2000), Theil endeksini tanımlarken “Güçlü Transfer İlkesi (Strong Principle of Transfers)”’nden bahsetmektedir. Cowell, zenginden yoksula yapılacak herhangi bir gelir transferinin Theil endeksini nasıl etkilediği üzerinde durmuştur. Ona göre, zenginden yoksula doğru bir transfer endeksi küçültür. Endeksin ne kadar küçüleceği ise bireyler arasındaki gelir oranlarıyla doğrudan alakalıdır (Cowell, 2000: 48-61).

1967’de ayrıştırılabilen bir eşitsizlik ölçüsü ortaya koyan Theil, 1972’de yaptığı ampirik çalışmalarla bu önerisini güçlendirmiştir. Entropi indeksinden yola çıktığı çalışmalarında beklenen bilgiyi gerçekleşme ihtimaline göre ölçmektedir. Theil endeksini asıl çekici yapan ise sezgisel olmasından çok ayrıştırılabilir olmasıdır. Örneğin, herhangi bir toplumu ya da ülkeyi ekonomik açıdan eğitim, yaş gibi alt grupları incelenebilir olması endeksi daha da önemli hale getirmektedir (Fields, 1980: 103-104).

Theil, alternatif bir eşitsizlik ölçüsüne gelirin ve gelirin ortalamasının logaritmasının çarpılması ile ulaşılabileceğini ifade etmektedir. Matematiksel olarak;

$$T = \sum_{i=1}^n Y_i \log \frac{Y_i}{1/n} \quad (8)$$

şeklinde formüle edilmiştir. n , kişilerin veya hane halklarının sayısını; x_i , i.ninci kişinin gelir payını gösterir. Tek bir kişi için $\sum Y_i = 1$ olması durumunda mutlak eşitsizlik söz konusudur (Işığışok, 1993: 224).

3.2.6. Pareto Kuralı

Pareto 1890’larda İsviçre kantonlarındaki vergilendirmelerden yola çıkarak gelir veya servet dağılımlarını incelemiştir. Gelir ve servet dağılımlarında evrensel bir istikrar arayan Pareto, ülkelerin gelir dağılımlarını düzenleyen bir yasadan söz eder (Atkinson vd., 2011: 14). Pareto yasası, gelir dağılımında tekdüzeliğe işaret etmektedir (Atkinson vd., 2015: 231-232). Pareto, gelir düzeyi arttıkça, birey veya hane halklarının daha üst gelir grubuna geçiş ihtimalinin nasıl ve ne düzeyde arttığını belirlemeye çalışmaktadır. Pareto’ya göre, hiç kimsenin durumunu kötüleştirmeden en az bir kişinin durumunu iyileştirmek mümkün değilse orada refah optimumudur (Doğan, 2022: 47-136).

Pareto'ya göre zamandan ve mekândan bağımsız, bütün çağlarda ve ekonomilerde gelir dağılımını tanımlayan eğrilerde üst gelir grubuna ait dilimlerin eğimleri birbirleri ile aynıdır (Işığışok, 1993: 219).

Pareto α katsayısı, belirli bir gelir düzeyi ile en az bu gelire sahip olan bireylerin sayısı arasında belirli bir ilişki olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu şekilde gelir düzeyi yükselen bireylerin üst gelir grubuna yükselme olasılığını yaklaşık olarak göstermektedir (Öztürk ve Göktolga, 2010: 13).

Doğrusal olmayan bir modeli öneren Pareto'nun denklemi;

$$y_i = Ax_i^\alpha \quad \alpha < 0 \quad (9)$$

şeklinde. Burada y_i gelirleri x_i . seviyesinde veya üstünde olanların sayısını, A sabit bir sayıyı ve α ise Pareto katsayısını göstermektedir (Işığışok, 1993: 219).

3.2.7. Değişim Katsayısı

Değişkenlik katsayısı istatistikî dağılımın standart sapmasının aritmetik ortalamaya oranıdır (Akın ve Aytun, 2018:56). Değişim katsayısı, mutlak eşitlik durumunda sıfıra eşittir (Işığışok, 1993: 215).

Değişkenlik katsayısının karesi, “görelî varyans” olarak ifadelendirilir (Akın ve Aytun, 2018: 56). Varyans, kişisel gelirin toplam ortalama gelirden ne kadar saptığını bulmaya yarar. Toplam gelir ortalamasının farklarının karesinin toplamının birey sayısına oranı varyansı vermektedir. Elde edilen varyans ile gelir dağılımının aritmetik ortalamasının karesine bölünerek “görelî varyans” a ulaşılmaktadır (Elveren, 2013: 36).

3.2.8. Amartya Sen- Yoksulluk Oranı Endeksi

Tarihsel gelişim açısından bakıldığında Sen (1977) bireysel ve sosyal refah araştırmaları ile başladığı çalışmalarına “Kapasite Yaklaşımı” (1983) ile devam etmiştir. Bireylerin hem toplumsal hem de toplumlar arası farklılıklarına dikkat çeken Sen, yoksulluğun bireysel yetenekle yakından ilgili olduğuna vurgu yapmaktadır. İlerleyen süreçte (1999), araştırmalarını derinleştirmiş ve “Sosyal Seçim Teorisi” ni ortaya atmıştır. Teorinin bir disiplin olduğunu ve karşılaştığı sorunları inceleyen Sen çalışmasında toplumu oluşturan bireylerin ortak çıkarlarının nasıl korunabileceğini, toplam yoksulluğun nasıl ölçülebileceğini, bireylerin tercihlerini göz önünde bulundurarak yine bireylerin hak ve özgürlüklerinin nasıl düzenlenebileceğini incelemiştir. En nihayetinde İnsani Gelişme Yaklaşımı başta olmak üzere UNDP’e birçok katkıda bulunmuştur.

Yoksulluk oranı endeksi, yoksulluğun derinliğini ölçebilmek ve yoksulluk oranının yoksulluk çizgisine duyarlılığını azaltabilmek için geliştirilmiştir. Endeks, yoksulların gelirlerinin yoksulluk çizgisine olan uzaklığının yoksulluk çizgisine oranı hesaplanarak bulunur (Şenses, 2006: 66). Sen, yoksulluk çalışmalarında iki temel konuya vurgu yapar. Birincisi, yoksulların toplam nüfustaki yeri; ikincisi ise yoksullara dair elde edilen bilgiler dahilinde yoksulluk endeksinin oluşturulması (Sen, 1976: 219).

Yoksulluk oranı endeksi, temelde İnsani Gelişme Endeksinden yola çıkmaktadır. Endeks içinde birçok değişkenin de olduğu çok boyutlu bir ölçüme hitap etmektedir. Toplumun sayısal ve oransal olarak ne kadarının yoksul olduğu ne kadarının yoksulluk sınırı ya da çizgisi altında kaldığına dair bilgi vermektedir.

3.3. Çekim Modeli

17. yüzyılda Newton tarafından fizik alanında geliştirilen Evrensel Çekim Kanunu'na dayanan çekim modeli uluslararası ticaret alanında karşılıklı ticari akımları, genellikle GSYH cinsinden ölçerek söz konusu ticari partnerlerin ekonomik büyüklüklerini ve ticari maliyetlerini mesafe değişkeni yardımıyla açıklayan modeldir. Newton'un çekim yasasına göre iki fiziki cismin birbirini çekim gücü, büyüklüklerinin çarpımıyla doğru, aralarındaki mesafenin karesiyle de ters orantılıdır.

Tarihsel gelişimine bakıldığında birbirinden farklı konumların arasındaki mesafe ve büyüklük açısından yine farklı birçok etkeni de dahil ederek karşılaştırılması nedeniyle çekim modelinin birçok bilim insanı tarafından tercih edilmesine neden olmuştur. Ravenstein'in (1885) göç akımlarını açıklamak için çekim modelini kullanmış, Isard ve Peck (1954)'in mesafeyi açıklamak için çekim modeline yaklaşmış, Tinbergen (1962)'in ilk ampirik çalışmayı gerçekleştirmiştir. Pöyhönen (1963), Pulliainen (1963) ve Linnemann (1966) çekim modeli denince akla ilk gelen isimlerdir.

İki cisim arasındaki çekim kuvvetini Newton aşağıdaki gibi formüle etmiştir:

$$F_{ij} = G \frac{M_i M_j}{D_{ij}^2} \quad (10)$$

Denkleme göre;

F_{ij} ; i ve j cisimleri arasındaki çekim kuvvetini,

M_i ; i cisminin kütlesini,

M_j ; j cisminin kütlesini,

G; evrensel çekim sabitini ve

D_{ij} ; i ve j cisimleri arasındaki uzaklığı/mesafeyi ifade etmektedir (Head, 2003: 2).

Denklemden hareketle ele alınan cisimlerin kütleleri çekim kuvvetinde doğru orantılı, yine bu iki cismin uzaklıklarıyla da ters orantılı olduğu görülmektedir (Genç, 2011: 80). Uluslararası İktisatta Newton'un formülü yerini ele alınan konuya (ticaret akımları, göç vb) bırakmaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin İBBS Düzey 2 bölgeleri arasındaki iç göç belirleyicileri çalışılacağı için Newton'un formülü yerini aşağıdaki gibi bir denkleme bırakmıştır:

$$F_{ij} = G \frac{M_i^\alpha M_j^\beta}{D_{ij}^\theta} \quad (11)$$

Formül Uluslararası İktisat alanına uygulandığında;

F_{ij} ; i çıkış noktasından j varış noktasına akışı ya da her iki noktanın toplam hacmini,

M_i^α ve M_j^β :her iki lokasyonun ilgili ekonomik büyüklüğünü,

G; evrensel çekim sabitini ve

D_{ij}^θ ; i ve j konumları arasındaki uzaklığı/mesafeyi ifade etmektedir.

Burada M değişkeni eğer bir parasal akışı temsil ediyorsa genellikle GSYH gibi ekonomik verileri, insan akışını yani göçü temsil ediyorsa nüfus ile alakalı verileri göstermektedir. D değişkeni ise her iki konumun merkezleri arasındaki mesafeyi göstermektedir (Head, 2003: 2).

Ticaret örüntülerinin modellenmesinde, karşılıklı ticaret ilişkilerinin ve bölgesel anlaşmaların açıklanmasında, göç hareketlerinin ve diğer birçok sosyal unsurun açıklanmasında kullanılan çekim modeli uluslararası iktisatta ampirik uygulamalarda kullanılmaktadır. Bu çalışmada da yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin iç göçe etkisini ampirik olarak sınamak amacıyla çekim modeli kullanılmıştır.

3.3.1. Çekim Modelinde Kullanılan Değişkenler

Çekim modeli denkleminin çarpımsal yapısı denklemdeki değişkenlerin doğal logaritmaları alınarak elde edilir. Bu doğrultuda ticaret akışları değişkenlerinin, ekonomik büyüklük değişkenlerinin ve mesafe değişkeninin arasında doğrusal bir ilişki elde edebilmek için ilgili değişkenlerin logaritmaları alınır ve denklem aşağıdaki gibi olur:

$$\ln F_{ij} = \alpha \ln M_i + \beta \ln M_j - \theta \ln D_{ij} + \rho \ln R_j + \epsilon_{ij} \quad (12)$$

Burada ϵ_{ij} hata teriminin denkleme dahil edilmesi sıradan EKK regresyonu ile analiz tahmini edilebilme imkânı sunmaktadır (Head, 2003: 4).

Çekim modelinde kullanılan değişkenler, nicel (ölçülebilir) ve nitel (kukla) değişkenlerden oluşmaktadır (Genç, 2011: 83). Çekim modelinde ekonomik değişken olarak GSYH, KBGSYH gibi gelir verileri; sosyal değişken olarak nüfus, işsizlik, istihdam, yoksulluk, göç gibi veriler; coğrafi değişken olarak mesafe, kukla değişken olarak ilgili bölgelerin tarihi, kültürü, konumu gibi sayılamayan değişken verileri kullanılmaktadır.

3.4. Ekonometrik Yöntem, Veri Seti ve Ampirik Bulgular

Bu çalışmada, panel çekim analiz yöntemi kullanılmıştır. İBBS Düzey 2 bölgelerinin (26 bölge için) her birinin birbirleriyle olan göç hareketliliğini çapraz veri oluşturularak göç hareketliliğinin detaylı şekilde incelenmek istenmesi bu analiz yönteminin seçilmesinde etkili olmuştur.

3.4.1. Panel Veri Analizi

Panel veri analiz yöntemi içinde hem zaman birimlerini hem de yatay kesit birimlerini barındırır. 1990'lı yıllarda uygulamalı çalışmaları başlayan panel veri analizi ilk kez Hildreth (1950)'in çalışmasında görülmüştür. Daha sonra sırasıyla Kuh (1959), Grunfeld ve Griliches (1960), Zellner (1962), Balestra ve Nerlove (1966), Swamy (1970) çalışmalarında panel veriye yer vermişlerdir (Yerdelen Tatoğlu, 2012: 3).

Zaman boyutu ve yatay kesit verilerinin birlikte kullanılarak oluşturulan istatistiki tahmin yöntemine panel veri analizi denmektedir. Zaman için (T), yatay kesit içinse (N) sembolleri kullanılarak oluşturulan formül aşağıdaki gibidir:

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{kit}X_{kit} + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad (13)$$

Değişkenlerde Y: bağımlı değişkeni, X_{kit} : bağımsız değişkenleri, α : sabit parametreleri β : eğim parametreleri u: hata terimlerini, i indisi kullanılan birimi, t alt indisi ise zamanı temsil etmektedir. Oluşturulan formül panel veri analizini temsil ettiği için α ve β parametreleri birim ve zamana göre değişmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2012: 4).

Panel veri yöntemi; yatay kesit ya da zaman birimlerinin değişmeyen durumlarında, bağımlı değişken belirleyicilerinin tahmin edilebilmesinde, birbirini tekrar eden yatay kesit birimlerinin analizinde hem yatay kesit hem de zaman birimlerinden elde edilen doğrusal tahmin sonuçlarında ve daha karmaşık modellerin analiz edilebilmesinde kolaylık sağlamaktadır (Samancı, 2023: 54-55).

3.4.1.1. Klasik Model / Havuzlanmış Model

Klasik modelde bütün gözlemlerin homojenliği söz konusudur. Modelde hem sabit hem de eğim parametreleri birimlere ve zamanlara göre sabittir.

$$Y_{it} = \beta_0 + \sum_{k=1}^K \beta_k X_{kit} + u_{it} \quad (14)$$

ya da

$$Y_{it} = X_{it}\beta + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; \quad t = 1, \dots, T \quad (15)$$

Denklemden $\beta = \beta_0 + \beta_k$ eşitliği söz konusudur ve sabit ya da eğim parametrelerini içeren β , Havuzlanmış En Küçük Kareler (HEKK) tahmincisi ile hesaplanmaktadır. HEKK’te birim ve zaman etkilerinin değil sabit ve eğim parametrelerinin sabit olduğu tahminci varsayılmaktadır. Hata teriminde birim ya da zaman etkisi yoksa söz konusu tahmin yöntemi tutarlı sonuçlar vermektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2012: 40-42).

3.4.1.2. Sabit Etkiler/ Sabit Katsayılar Modeli

Gözlenemeyen etkilerin açıklayıcı değişkenler ile korelasyonlu olduğu durumlarda, içsellik problemlerinin olduğu durumlarda sorunu çözmek için sabit etkiler modeli kullanılmaktadır.

$$Y_{it} = \beta_{0i} + \sum_{k=1}^K \beta_k X_{kit} + u_{it} \quad (16)$$

Eğim parametresinin sabit, sabit parametreninse birimden birime değiştiği modelde sabit terim yatay kesit birimler için farklı değerler almaktadır. Böyle bir durumda sabit katsayının sabit bir değişken olduğu varsayılabilir. Bağımsız değişkenlere bakıldığında hata terimleri korelasyonsuz; birim etkiyleyse korelasyonlu bir ilişki sabit etkiler modelinde mümkün olabilmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2012: 38-80).

3.4.1.3. Tesadüfi Etkiler Modeli

Sabit etkiler modeli, birimlerin farklılıklarının sabit olduğu ve bu farklılıkların sabit terim ile ifadelendiği durumlarda kullanılmaktadır. Burada sabit parametreler birimlere göre değişiklikler gösterebilmektedir. Modelde kullanılan değişkenler bazı durumlarda tesadüfi seçilebilmektedir. Dolayısıyla söz konusu birimler de tesadüfi seçildiği için farklılıklar gösterebilmektedir. Böylesi bir durumda birimler arasındaki farklılıklara tesadüfi farklılıklar denilmektedir.

Yatay kesit birimleri büyük bir ana küttleden seçilmişse tesadüfi etkileri, spesifik bir veri seti söz konusuysa sabit etkiler modelini yöntem için tercih etmek doğru olacaktır. Sabit etkiler modelinde birim etkiler ile açıklayıcı değişkenler arasında sıfırdan farklı bir korelasyon söz konusuysa tesadüfi etkiler modelinde bu korelasyonun sıfır olduğu varsayılmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2012: 80-103).

3.4.2. Veri Seti ve Model

Bu çalışmada Türkiye İBBS Düzey 2 bölgeleri için yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin iç göçe etkisini incelemek amacıyla ekonomik, demografik ve coğrafi bazı değişkenler ele alınmıştır. Kentten kente göç hareketliliği İkent bağımlı değişkeni üzerinden incelenmiştir. Göç veren ve göç alan bölgelere ait GSYH (İgsyhi, İgsyhj), işsizlik oranı (İioi, İioj), fert geliri (İginifi, İginifj), yoksulluk oranı (İlyoi, İlyoj), göç veren bölgenin nüfusu (İnfsi) ve göç alan bölgenin nüfusu (İnfsj) demografik verileri bağımsız değişken olarak modellerde kullanılmıştır. Bu veriler TÜİK'ten elde edilmiştir. Göç veren ve göç alan bölgeler arasındaki uzaklık bilgileri (İmsf) ise Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü'ne ait internet sitesinden elde edilmiştir. Değişkenlere ait detaylı bilgiler Tablo 1'de de verilmiştir.

Tablo 1: Değişken Tablosu

Değişken Türü	Açıklama	Sembol
Bağımlı Değişkenler	Kentten Kente Göç Edenlerin Sayısı	İkent
Bağımsız Değişkenler		
Ekonomik Değişkenler	GSYH İşsizlik Oranı Fert Geliri* Yoksulluk Oranı	İgsyhi- İgsyhj İioi -İioj İginifi- İginifj İlyoi-İlyoj
Demografik Değişkenler	Göç Veren Bölgenin Nüfusu Göç Alan Bölgenin Nüfusu	İnfsi İnfsj
Coğrafi Değişkenler	Göç Alan -Veren Bölge Arası Uzaklık	İmsf

Not: Fert Geliri: Hanedeki birey sayısı dikkate alınarak birey başına düşen gelirler arasındaki farklardan yola çıkılarak ölçülmektedir. Eşdeğerlik ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanılarak, her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç yetiştikine (eşdeğer ferde) denk olduğu hesaplanmaktadır. Hanehalkı toplam kullanılabilir geliri eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünerek, o hanehalkı için eşdeğer fert başına düşen gelir diğer ifadeyle eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri hesaplanmaktadır. Gini katsayısı: Kişisel gelir dağılımını ölçmek için, yaygın olarak kullanılan dağılım ölçüsüdür (TÜİK, Metaveri).

26 birimin (bölge) veri setinin hazırlandığı bu çalışmada 2014-2022 yıllarını kapsayan dönem verilerinden yararlanılmıştır. 26 birimin panel çekim verilerinin hem göç alan hem de göç veren bölgeler için düzenlenmiş olması bir yandan itici ve çekici etkenlerin belirlenmesine yardımcı olurken diğer yandan da uygulanacak olan modelin değişken sayısının artmasını ve söz konusu

modelin analiz sonuçlarının daha güvenilir olmasını sağlayacaktır. Türkiye’de yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin İBBS Düzey 2 bölgeleri kapsamında 26 bölge arasında gerçekleşen iç göç hareketlerine etkisinin analiz edildiği bu tez çalışmasında 6 model tahmin edilmiştir ve bu modeller denklem 1, 2, 3, 4, 5 ve 6’da yer almaktadır.

$$\text{Model 1: } \ln \text{ kent}_{ijt} = \beta_0 + \ln \text{ gsyh}_{it} + \ln \text{ gsyh}_{jt} + \ln \text{ nfs}_{it} + \ln \text{ nfs}_{jt} + \varepsilon_{ijt} \quad (17)$$

$$\text{Model 2 : } \ln \text{ kent}_{ijt} = \beta_0 + \ln \text{ gsyh}_{it} + \ln \text{ gsyh}_{jt} + \ln \text{ nfs}_{it} + \ln \text{ nfs}_{jt} + \ln \text{ io}_{it} + \ln \text{ io}_{jt} + \varepsilon_{ijt} \quad (18)$$

$$\text{Model 3: } \ln \text{ kent}_{ijt} = \beta_0 + \ln \text{ gsyh}_{it} + \ln \text{ gsyh}_{jt} + \ln \text{ nfs}_{it} + \ln \text{ nfs}_{jt} + \ln \text{ io}_{it} + \ln \text{ io}_{jt} + \ln \text{ ginif}_{it} + \ln \text{ ginif}_{jt} + \ln \text{ msf}_{ijt} + \varepsilon_{ijt} \quad (19)$$

$$\text{Model 4: } \ln \text{ kent}_{ijt} = \beta_0 + \ln \text{ gsyh}_{it} + \ln \text{ gsyh}_{jt} + \ln \text{ nfs}_{it} + \ln \text{ nfs}_{jt} + \ln \text{ io}_{jt} + \ln \text{ ginif}_{it} + \ln \text{ ginif}_{jt} + \ln \text{ msf}_{ijt} + \varepsilon_{ijt} \quad (20)$$

$$\text{Model 5: } \ln \text{ kent}_{ijt} = \beta_0 + \ln \text{ gsyh}_{it} + \ln \text{ gsyh}_{jt} + \ln \text{ nfs}_{it} + \ln \text{ nfs}_{jt} + \ln \text{ io}_{it} + \ln \text{ io}_{jt} + \ln \text{ yo}_{it} + \ln \text{ yo}_{jt} + \ln \text{ msf}_{ijt} + \varepsilon_{ijt} \quad (21)$$

$$\text{Model 6: } \ln \text{ kent}_{ijt} = \beta_0 + \ln \text{ gsyh}_{it} + \ln \text{ gsyh}_{jt} + \ln \text{ nfs}_{it} + \ln \text{ nfs}_{jt} + \ln \text{ io}_{jt} + \ln \text{ yo}_{it} + \ln \text{ yo}_{jt} + \ln \text{ msf}_{ijt} + \varepsilon_{ijt} \quad (22)$$

3.4.3. Ampirik Bulgular

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de İBBS Düzey 2 bölgeleri kapsamında 26 bölge arasında gerçekleşen iç göç hareketlerine yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin etkisini panel çekim modeli yöntemiyle analiz etmektir. 26 bölgenin tamamının analize dâhil edildiği bu çalışma, 2014-2022 dönemini kapsamaktadır. Çalışmada kullanılan değişkenlere ait veriler Türkiye İstatistik Kurumu’ndan elde edilmiştir. Türkiye’de yıllık göç verileri TÜİK tarafından 2008 yılından sonra yayımlanmaya başlanmıştır. Yoksulluk ve gelir verileri ise 2014 yılı itibariyle yayınlandığı için bu çalışmada 2014-2022 yıllarının kapsadığı dönem dikkate alınmıştır.

Literatüre bakıldığında iç göçü, gelir eşitsizliğini ve yoksulluğu araştıran çalışmalarda ekonometrik yöntem olarak genellikle regresyon analizi, yatay kesit veri analizi ya da panel veri analizi yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Her ne kadar uluslararası çalışmalarda panel çekim veri analiz yöntemine rastlansa da Türkiye’nin iç göçü üzerine panel çekim analiz yönteminin kullanıldığı çalışmalara az rastlanmaktadır. Bu nedenle bu eksikliğin giderilmesine katkı sağlamak

amacıyla 26 birim sayısının ve 9 yıl olan zaman sayısının elde edilmiş olmasının da etkisiyle bu çalışmada panel çekim analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bu çalışmada panel veri analiz yönteminin sabit etkiler modeli yerine tesadüfi etkiler tahmin yöntemi kullanılmıştır. Bunun nedeni ise sabit etkiler modelinin zamandan bağımsız olup değişmeyen değişkenlerin modelin dışında tutuluyor olmasıdır. Diğer bir deyişle bu çalışmada zamandan bağımsız mesafe değişkeni yıllar içinde farklılık göstermemektedir. Çalışmada mesafe değişkeni modelin içinde yer alması nedeniyle iç göç hareketliliği panel çekim tesadüfi etkiler tahmin yöntemi ile incelenmiştir.

Model 1 için Tahmin Sonuçları:

Model 1 için elde edilen tahmin sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur. Tablo 2’den de takip edileceği üzere tüm değişkenler anlamlı çıkmıştır. Göç veren bölgenin tüm yıllar için GSYH’si %1 anlamlılık düzeyinde negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı çıkmıştır. GSYH’de %1 birimlik artış meydana geldiğinde kentten kente göç %0.185 oranında azalmaktadır. Göç alan bölgenin tüm yıllar için GSYH’si %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Göç alan bölgenin GSYH’sinde %1 birimlik artış kentten kente göçü %0.196 oranında artırmaktadır. Her iki bölgenin nüfus değişkenleri tüm yıllar için anlamlılık düzeyinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiştir. Göç veren bölgenin nüfusunda %1 birimlik artış kentten kente göçü %1.104 oranında artırırken göç alan bölgenin nüfusundaki %1 birimlik artış kentten kente göçü %0.702 oranında artırmaktadır. Model 1’e göre göç veren bölgenin ekonomisi büyüdükçe göç kararı olumsuz etkilenmiştir. Göç alan bölge için durum tam tersidir. Beklentiler doğrultusunda göç alan bölgenin ekonomisi büyüdükçe bölgenin göç alma oranı artmaktadır.

Tablo 2: Model 1’in Bulguları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Sapma	Anlamlılık
lg _{syh_i}	-0,185 ^a	0,027	0,000
lg _{syh_j}	0,196 ^a	0,028	0,000
ln _{fs_i}	1,104 ^a	0,049	0,000
ln _{fs_j}	0,702 ^a	0,049	0,000
cons	-19,468 ^a	0,684	0,000

Not: ^a: % 1’de anlamlılığı ifade eder.

Model 2 için Tahmin Sonuçları:

Model 2 için elde edilen tahmin sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur. Tablo 3’ten de takip edileceği üzere tüm yıllar için kullanılan değişkenler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu modelde GSYH ve nüfus değişkenlerine ek olarak işsizlik oranı verileri eklenmiştir. i bölgesi GSYH’sinde %1 birimlik artış anlamlılık düzeyinde negatif, istatistiksel olarak anlamlı sonuç vermiştir. GSYH’de %1 birimlik artış göçü %0.183 oranında azaltmaktadır. Bu durumda i bölgesinin ekonomisinin

büyümesinden göç hareketleri olumsuz etkilenmektedir. j bölgesinin GSYH'nde %1 birimlik artış göçü %0.208 oranında artırmaktadır. Nüfus değişkenleri anlamlılık düzeyi olarak pozitif ve istatistiksel anlamda anlamlı sonuçlar vermiştir. Böyle bir durumda artan nüfus göç kararını olumlu etkilemektedir. Model 2'de işsizlik oranı veri sonuçları anlamlılık düzeyi açısından negatif ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. İşsizlik oranında %1 birimlik artış i bölgesinin göç verme oranını %0.082 oranında; j bölgesinin ise göç alma oranını %0.042 oranında azaltmaktadır.

Tablo 3: Model 2'nin Bulguları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Sapma	Anlamlılık
lg _{syh} _i	-0,183 ^a	0,027	0,000
lg _{syh} _j	0,208 ^a	0,027	0,000
ln _{fs} _i	1,129 ^a	0,049	0,000
ln _{fs} _j	0,721 ^a	0,049	0,000
lio _i	-0,082 ^a	0,010	0,000
lio _j	-0,042 ^a	0,010	0,000
cons	-20,083 ^a	0,683	0,000

Not: ^a: % 1'de anlamlılığı ifade eder.

Model 3 için Tahmin Sonuçları:

Model 3 için elde edilen tahmin sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur. Tablo 4'ten de takip edileceği üzere tüm yıllar için kullanılan değişkenler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. GSYH, nüfus ve işsizlik oranı veri sonuçları model 2'ye benzer şekilde %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Modele eklenen fert geliri sonuçları i bölgesi için %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuç vermiştir. %1 birimlik artış göçü %0.111 oranında artırmaktadır. j bölgesi ise %10 anlamlılık düzeyinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuç vermiştir. j bölgesinin eş değer hanehalkı fert gelirinde %1 birimlik artış göçü %0.068 oranında azaltmaktadır. Modele eklenen mesafe değişkeni beklentiler doğrultusunda negatif etkili çıkmıştır. Mesafe %1 birimlik artış göçü %0.524 oranında azaltmaktadır.

Tablo 4: Model 3'ün Bulguları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Sapma	Anlamlılık
lg _{syh} _i	-0,190 ^a	0,025	0,000
lg _{syh} _j	0,211 ^a	0,025	0,000
ln _{fs} _i	1,153 ^a	0,043	0,000
ln _{fs} _j	0,731 ^a	0,427	0,000
lio _i	-0,079 ^a	0,010	0,000
lio _j	-0,038 ^a	0,010	0,000
ginif _i	0,111 ^a	0,038	0,003
ginif _j	-0,068 ^c	0,038	0,071
lmsf	-0,524 ^a	0,027	0,000
cons	-17,110 ^a	0,603	0,000

Not: ^a %1 ve ^c %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Model 4 için Tahmin Sonuçları:

Model 4 için elde edilen tahmin sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur. Tablo 5’ten de takip edileceği üzere tüm yıllar için kullanılan değişkenler j bölgesinin fert gelir oranı hariç istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Modelde GSYH, nüfus ve mesafe verileri model 1-2 ve 3 modelleriyle benzer sonuçlar vermiştir. Modelde işsizlik oranı verileri için sadece j bölgesi verileri kullanılmıştır. İşsizlik oranı %1 anlamlılık düzeyinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuç vermiştir. İşsizlik oranının %1 birimlik artışı beklentiler doğrultusunda göçün %0.062 oranında azalmasına neden olmaktadır. Model 4’te de fert geliri i bölgesinde pozitif, j bölgesinde negatif etki yaratmaktadır. Modelde yalnız j bölgesinin fert geliri istatistiksel olarak anlamsız sonuç vermiştir.

Tablo 5: Model 4’ün Bulguları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Sapma	Anlamlılık
lg _{syh_i}	-0,178 ^a	0,025	0,000
lg _{syh_j}	0,193 ^a	0,025	0,000
ln _{fs_i}	1,128 ^a	0,043	0,000
ln _{fs_j}	0,742 ^a	0,427	0,000
lio _j	-0,062 ^a	0,010	0,000
ginif _i	0,116 ^a	0,038	0,002
ginif _j	-0,044	0,038	0,239
lmsf	-0,527 ^a	0,027	0,000
cons	-16,850 ^a	0,602	0,000

Not: ^a: % 1’de anlamlılığı ifade eder.

Model 5 için Tahmin Sonuçları:

Model 5 için elde edilen tahmin sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur. Tablo 6’dan de takip edileceği üzere modelden fert geliri verileri çıkarılıp yoksulluk oranı verileri eklenmiştir. Göç veren bölgenin tüm yıllar için GSYH’si %1 anlamlılık düzeyinde negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı çıkmıştır. GSYH’de %1 birimlik artış meydana geldiğinde kentten kente göç %0.208 oranında azalmaktadır. Göç alan bölgenin tüm yıllar için GSYH’si %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Göç alan bölgenin GSYH’sinde %1 birimlik artış kentten kente göçü %0.230 oranında artırmaktadır. Her iki bölgenin nüfus değişkenleri tüm yıllar için anlamlılık düzeyinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiştir. Göç veren bölgenin nüfusunda %1 birimlik artış kentten kente göçü %1.183 oranında artırırken göç alan bölgenin nüfusundaki %1 birimlik artış kentten kente göçü %0.696 oranında artırmaktadır. Model 5’e göre göç veren bölgenin ekonomisi büyüdükçe göç kararı olumsuz etkilenmiştir. Göç alan bölge için beklentiler doğrultusunda göç alan bölgenin ekonomisi büyüdükçe bölgenin göç alma oranı artmaktadır. i bölgesinin işsizlik oranı verileri anlamlılık düzeyinde negatif etkili ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. j bölgesinin işsizlik oranı verileri %5 anlamlılık düzeyinde negatif etkili ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durum işsizlik oranında %1 birimlik artışın göçü olumsuz

etkilediğini göstermektedir. i bölgesi için yoksulluk oranı verileri anlamsız çıkmıştır. j bölgesi için %1 anlamlılık düzeyinde negatif etkili ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. i bölgesinin yoksulluk oranında %1 birimlik artış göçü %0.021 oranında artırmaktadır. Model 5'e göre göç alan bölgenin yoksulluk oranının artması göçü olumsuz etkilemektedir. Mesafede %1 birimlik artış meydana geldiğinde kentten kente göç %0.524 oranında azalmaktadır.

Tablo 6: Model 5'in Bulguları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Sapma	Anlamlılık
lg _{syh_i}	-0,208 ^a	0,025	0,000
lg _{syh_j}	0,230 ^a	0,025	0,000
ln _{fs_i}	1,183 ^a	0,043	0,000
ln _{fs_j}	0,696 ^a	0,425	0,000
lio _i	-0,083 ^a	0,010	0,000
lio _j	-0,021 ^b	0,010	0,041
lyo _i	0,021	0,017	0,217
lyo _j	-0,163 ^a	0,017	0,000
lmsf	-0,524 ^a	0,027	0,000
cons	-16,695 ^a	0,599	0,000

Not: ^a %1 ve ^b %5 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Model 6 için Tahmin Sonuçları:

Model 6 için elde edilen tahmin sonuçları Tablo 7'de sunulmuştur. Tablo 7'den de takip edileceği üzere göç veren bölgenin tüm yıllar için GSYH'si %1 anlamlılık düzeyinde negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı çıkmıştır. GSYH'de %1 birimlik artış meydana geldiğinde kentten kente göç %0.193 oranında azalmaktadır. Göç alan bölgenin tüm yıllar için GSYH'si %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Göç alan bölgenin GSYH'sinde %1 birimlik artış kentten kente göçü %0.208 oranında artırmaktadır. Her iki bölgenin nüfus değişkenleri tüm yıllar için anlamlılık düzeyinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiştir. Göç veren bölgenin nüfusunda %1 birimlik artış kentten kente göçü %1,151 oranında artırırken göç alan bölgenin nüfusundaki %1 birimlik artış kentten kente göçü %0.712 oranında artırmaktadır. Model 6'ya göre göç veren bölgenin ekonomisi büyüdükçe göç kararı olumsuz etkilenmiştir. Beklentiler doğrultusunda göç alan bölgenin ekonomisi büyüdükçe bölgenin göç alma oranı artmaktadır. i bölgesinin işsizlik oranı verileri anlamlılık düzeyinde negatif etkili ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durum işsizlik oranında %1 birimlik artışın göçü olumsuz etkilediğini göstermektedir. i bölgesi için yoksulluk oranı verileri anlamsız çıkmıştır. j bölgesi için %1 anlamlılık düzeyinde negatif etkili ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. i bölgesinin yoksulluk oranında %1 birimlik artış göçü %0.007 oranında olumsuz etkilemektedir. Model 6'ya göre göç alan bölgenin yoksulluk oranının artması göçü olumsuz etkilemektedir. Mesafede %1 birimlik artış meydana geldiğinde kentten kente göç %0.527 oranında azaltmaktadır.

Tablo 7: Model 6'nın Bulguları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Sapma	Anlamlılık
lg _{syh_i}	-0,193 ^a	0,025	0,000
lg _{syh_j}	0,208 ^a	0,025	0,000
ln _{fs_i}	1,151 ^a	0,042	0,000
ln _{fs_j}	0,712 ^a	0,426	0,000
lio _j	-0,045 ^a	0,010	0,000
lyo _i	-0,007	0,017	0,697
lyo _j	-0,159 ^a	0,017	0,000
lmsf	-0,527 ^a	0,027	0,000
cons	-16,384 ^a	0,599	0,000

Not: ^a: % 1'de anlamlılığı ifade eder.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesi 1970’li yıllardan itibaren ülkelerin çözmesi gereken en önemli sorun olmuştur. Bu sorunun çözümüne yönelik politikaları etkileyen en temel unsurların başında da göç olgusu gelmektedir. Göç sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel değişimlere de yol açan karmaşık bir olgudur. Söz konusu üç unsur, çalışmadan elde edilen sonuçlarla bir arada değerlendirildiğinde politika yapım sürecinde dikkate değerdir.

Literatüre güncel veriler ışığında katkı sağlaması amaçlanan bu çalışmada yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin iç göçe etkisi incelenmiştir. Söz konusu değişkenlerin özellikleri çeşitlendirilerek altı model yardımıyla panel çekim analiz yöntemi ile sonuçlar elde edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre mesafenin, bireylerin göç kararını etkilediği ve anlamlı sonuçlara neden olduğu sonuçlar ışığında görülmektedir. Bölgeler arası mesafe arttıkça literatüre uyumlu şekilde sonuç elde edilmiş ve bireylerin mesafeyi göz önünde bulundurduğunda uzak bölgelere göç etmediği sonucuna varılmıştır. Mesafenin başta maliyeti olmak üzere, sosyal ve kültürel etkileri de bireylerin göç kararı vermesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Nüfus artışı bireylerin göç kararı üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Hızlı nüfus artışı beraberinde hızlı bir göç dalgasına neden olacağı için kentlerde çarpık kentleşme, gecekondulaşma ve asayişin bozulması gibi olumsuz etkilere neden olabilecektir. Benimsenecek nüfus kontrol politikaları bu nedenle göç ile doğrudan ilintilidir.

Daha yüksek standartlarda yaşamak için bireylerin vereceği göç kararı GSYH doğrudan etkilemektedir. Bireylerin kentten kente göç etmelerinde göç veren bölgenin GSYH’nin artması göçü olumsuz etkilemiştir. Göç alan bölgenin GSYH arttıkça göç kararının olumlu etkilendiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ekonomik büyümenin bireylerin göç kararında etkili olduğu görülmektedir. Göçün olumsuz etkilerinden kurtulmak için GSYH’den bölgelerin eşit şekilde pay alması, büyüme ve kalkınmadan bölgelerin dengeli şekilde faydalanması önem arz etmektedir. Bireylerin gelirlerindeki artış da göç üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Geliri artan bireyler daha iyi şartlarda yaşam sürme, fırsat eşitliğinden faydalanma ve sosyal olarak dışlanma hissini geride bırakmak için göç etme kararı verirler. Bölgeler arası gelir dağılımı eşitsizlikleri ve bölgesel yoksulluk azaltıldıkça göçün de azalması beklenebilir.

İşsizlik oranının göç üzerindeki etkisi anlamlı ve negatif olarak tespit edilmiştir. İşsizlik oranlarının artması bireylerin göç kararını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle istihdam olanakları ve işgücünün niteliği arttırılmalıdır. İşgücü ile işveren uyumunu sağlayacak politikalar uygulanmalıdır.

Yoksulluk bireylerin göç etme kararında etkili olan bir diğer temel unsurdur. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre göç alan bölgenin yoksulluğu arttıkça söz konusu bölge göç almamaktadır. Bu durum beklentiler doğrultusundadır. Bireyler göç etmek istediklerinde ekonomik açıdan yaşam şartlarını daha yüksek seviyelere çıkarmayı amaçlamaktadır.

Gelir eşitsizliği ve yoksulluk bireylerin göç etme kararlarında doğrudan etkilidir. Göç başta ekonomik olmak üzere kültürel ve sosyal birçok unsuru etkiler. Ekonomik olarak olumlu sonuçlar doğurması söz konusu olabilse de şehirlerin alt yapısının bozulması, sosyal uyum sorunlarının ortaya çıkması ve yaşam kalitesinin düşmesi gibi olumsuz sonuçlara da neden olabilir. Sonuç olarak yoksulluk oranlarını düşürecek ve gelir dağılımının daha adaletli olmasını sağlayacak politikaların başarıya ulaşmasında sürdürülebilir bir iç göç politikası oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- Abar, Hayri (2011), **Türkiye’de İller Arası Göçün Belirleyicileri: Mekansal Ekonometrik Model Yaklaşımı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Acemoglu, Daron ve Pischke, J. S. (2001), “Changes in The Wage Structure, Family Income, and Children’s Education”, **European Economic Review**, 45(46), 890-891.
- Ackah, Charles ve Medvedev, Denis (2010), “Internal Migration in Ghana: Determinants and Welfare Impacts”, **Policy Research Working Paper 5273**, The World Bank Africa Region West Africa Poverty Reduction and Economic Management Unit.
- Açıkgöz, Reşat ve Yusufoglu, Ö. Şükrü (2012), “Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 1(1), 88-89.
- Adıgüzel, Yusuf (2016), **Göç Sosyolojisi**, 1. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Adjasi, Charles K.D. ve Osei, Kofi A. (2007), "Poverty Profile and Correlates of Poverty in Ghana", **International Journal of Social Economics**, 34(7), 449 – 471.
- Ak, Mehmet Zeki ve Altıntaş, Nurullah (2016), “Kuznets’in Ters U Eğrisi Bağlamında Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1986-2012”, **Research Journal of Public Finance**, 2(3), 93-102.
- Akan, Yusuf ve Arslan, İbrahim (2008), **Göç Ekonomisi**, 1.Baskı, Ekin Yayınevi, Ankara.
- Akarca, Ali T. ve Tansel, Aysıt (2018), “Analyzing Internal Migration to Antalya and Muğla, through Gravity Modelling”, **Sosyoekonomi**, 26(37), 117-126.
- Akça, Haşim ve Ela, Mehmet (2012), “Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Değerlendirmesi”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 21(3), 252.
- Akın, Cemil Serhat ve Aytun, Cengiz (2018), “Gelir Dağılımının Makroekonomik Belirleyicileri: Türkiye Örneği”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15(42), 52-81.
- Akıncı, Şerife (2023), **Türkiye’de İç Göçün Yarattığı İşsizlik Sarmalı: Bölgesel Bir Analiz**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktan, Coşkun Can ve Vural, İstiklal Yaşar (2002), “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri” Coşkun Can Aktan (Ed.), **Yoksullukla Mücadele Yöntemleri**, 1.Baskı içinde (39- 68), Hak- İş Yayınları, Ankara.

- Albayrak, Nilcan ve Abdioğlu, Zehra (2017), “Türkiye’de İç Göçü Etkileyen Faktörlerin Analizi”, **Researcher: Social Science Studies**, 5(10), 293-309.
- Alkire, Sabina ve Santos, Maria Emma (2010), “Acute Multidimensional Poverty: A New Index for Developing Countries”, **Oxford Poverty & Human Development Initiative (OPHI) Working Paper**, 38, 6-66.
- Altaleb, Anas ve Chauveau, Didier (2002), “Bayesian Analysis of the Logit Model and Comparison of two Metropolis–Hastings Strategies”, **Computational Statistics and Data Analysis**, 39(2), 137–152.
- Altimir, Oscar (1994), “Income Distribution and Poverty Through Crisis and Adjustment”, **CEPAL Review**, 1994(52), 7-31.
- Alvargonzales, Mercedes vd. (2004), “Growth-Inequality Relationship. An Analytical Approach and Some Evidence for Latin America”, **Applied Econometrics and International Development**, 4(2), 91- 108.
- Anavatan, Aygöl (2017), “Türkiye’de İç Göçün Belirleyicileri: Mekânsal Veri Analizi”, **Social Sciences Studies Journal**, 3(6), 1109-1116.
- Asandaş, Nurten ve Işık, Nihat (2021), “Ekonomik Kalkınma ve Gelir DağılımınınYoksulluk Üzerindeki Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 12(3), 101-116.
- Ataguba, John Ele-Ojo (2013), “Multidimensional Poverty Assessment: Applying the Capability Approach”, **International Journal of Social Economics**, 40(4), 331-354.
- Atkinson, Anthony B. ve Brandolini, Andrea (2015), “Unveiling the Ethics behind Inequality Measurement: Dalton's Contribution to Economics”, **The Economic Journal**, 125, 209-234.
- Atkinson, Anthony, vd. (2011), “Top Incomes in the Long Run of History”, **Journal of Economic Literature**, 49(1), 3-71.
- Bahçıvan, Seniha (2023), **Türkiye’de İç Göç Hareketliliği Belirleyicileri: 2011-2020**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi- Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Banerjee, Abhijit ve Duflo, Esther (2003), “Inequality and Growth: What Can the Data Say?”, **Journal of Economic Growth**, 8, 267-299.
- Barrientos, Armando ve Hulme, David (2005), “Chronic Poverty and Social Protection: Introduction”, **The European Journal of Development Research**, 17(1), 1–7.
- Barro, Robert J. (2000), “Inequality and Growth in a Panel of Countries”, **Journal of Economic Growth**, 5, 5–32.

- Barro, Robert J. (2008), "Inequality and Growth Revisited", **ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration**, 11, 1-14.
- Bartram, David vd. (2017), **Göç Meselesinde Temel Kavramlar**, (Çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay), 1.Baskı, SAGE Publications Ltd.
- Başar, Yavuz (2015), **Türkiye’de İller Bazında İç Göçü Belirleyen Faktörlerin Ekonomik Analizi: 2008-2013**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baulch, Bob (1996), "Neglected Trade- offs in Poverty Measurement", **IDS Bulletin**, 27(1), 36-42.
- Bayar, Yılmaz ve Sezgin, H.Funda (2017), "Trade Openness, Inequality and Poverty in Latin American Countries", **Ekonomika**, 96(1), 47-57.
- Beals, Ralph E. vd (1967), "Rationality and Migration in Ghana", **The Review of Economics and Statistics**, 49(4), 480-486.
- Bell, Martin vd. (2002), "Cross-National Comparison of Internal Migration: Issues and Measures", **Royal Statistical Society**, 165(3), 435-464.
- Bellù, Lorenzo Giovanni ve Liberati, Paolo (2006), "Inequality Analysis the Gini Index", **Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)**, 40, 2.
- Bindak, Recep (2015), "İller Arası Göç Tahmini İçin Bir Çekim (Cazibe) Modeli Önerisi", **Social Sciences Research Journal**, 4(2), 111-120.
- Birdsall, Nancy (1996), "Why Low Inequality Spurs Growth: Savings and Investment by the Poor", **IDB Working Paper**, 327, 1-22.
- Birdsall, Nancy vd. (1995), "Inequality and Growth Reconsidered: Lessons from East Asia", **The World Bank Economic Review**, 9(3), 477-508.
- Birdsall, Nancy vd. (1995), "Inequality and Growth Reconsidered: Lessons from East Asia", **The World Bank Economic Review**, 9(3), 477-508.
- Bonasia, Mariangela (2012), "Twenty Years of Internal Migration in Italy. Answers from Some Economic and non-Economic Determinants", **Centro di Ricerca Interdipartimentale in Sviluppo Economico e Istituzioni Discussion Paper Series**, 6, 1-16.
- Borjas, George J. (1989), "Economic Theory and International Migration", **International Migration Review**, Special Silver Anniversary Issue: International Migration an Assessment for the 90's, 23(3), 457-485.
- Bouare, Oumar (2001), "Determinants of Internal Migration in South Africa", **SA Journal of Demography**, 8(1), 23-28.

- Boyd, Monica (1989), "Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas", **International Migration Review**, 23(3), 638-670.
- Brown, Annette N. (1997), "The Economic Determinants of Internal Migration Flows in Russia During Transition", **The Davidson Institute Working Paper Series**, 89.
- Bruno, Michael ve Easterly, William (1995), "Inflation Crises and Long- Run Growth", **Nber Working Paper Series**, 5209, 1-30.
- Bunea, Daniela (2012), "Modern Gravity Models of Internal Migration. The Case of Romania", **Theoretical and Applied Economics**, 19(4(569)), 127-144.
- Bülbül, Serpil ve Köse, Ali (2010), "Türkiye'de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ile İncelenmesi", **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, 39(1), 77.
- Carlsson, Sofie (2015), **Regional Migration in Sweden: A Study on the Determinants of Out-Migration Connected to Swedish Municipal Disparities**, Master Thesis, Lund University-School of Economics and Management Master Programme in Economic Demography.
- Cebula, Richard J. (2005), "Internal Migration Determinants: Recent Evidence", **International Advances in Economic Research**, 11, 267-274.
- Cevik, Serhan ve Correa-Caro, Carolina (2019), "Growing (un)equal: Fiscal Policy and Income Inequality in China and BRIC+", **Journal of the Asia Pacific Economy**, 25(4), 634-653.
- Clarke, George R.G. (1995), "More Evidence on Income Distribution and Growth", **Journal of Development Economics**, 47(2), 403-427.
- Cole, William E. and Sanders, Richard D. (1985), "Internal Migration and Urban Employment in the Third World", **The American Economic Review**, 75(3), 481-494.
- Çağlayan, Savaş (2006), "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)**, 17, 67-91.
- Çalışkan, Şadan (2010), "Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk", **Sosyal Siyaset Konferansları**, 59, 90-91.
- Çeken, Hüseyin vd. (2008), "Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 9(2), 80-85.
- Çekici, Osman (2022), **"Yoksulluğun Dönüşen Boyutları ve Yoksullukla Mücadelede Politika Transferi"**, Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi – Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, Fatih (2006), "İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı ile Analizi", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 27, 149-170.

- Çelik, Kenan (2015), **Mikro İktisada Giriş**, 5. Baskı, Bordo Yayıncılık, Trabzon.
- Çelikkaya, Süha ve Atila, Muhammet (2020), “Yoksulluğun Belirleyicileri Olarak Göç ve İstihdam: Dinamik Panel Veri Yöntemi ile Türkiye Üzerine Bölgesel Bir İnceleme”, **New Developments in Education and Social Sciences**, 28, 563-580.
- Çetin, İrem ve Çetin Semih (2018), “Türkiye’de İç Göçün Belirleyicilerinin Analizi”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 16(1), 98-115.
- Çiçekli, Bülent (2009), **Uluslararası Göç Hukuku- Göç Terimleri Sözlüğü**, NO:18, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Cenevre.
- Da Vanzo, Julie (1981), “Microeconomic Approaches to Studying Migration Decisions.” , Gordon F. De Jong ve Robert W. Gardner (Ed.), **Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries**, içinde (90-130), Pergamon Press, New York.
- Dağdemir, Özcan (1999), “Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi: 1987-1994”, **H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 17(1), 23-40.
- Deaton, Angus (2013), **The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality** , Princeton University Press, Princeton and Oxford.
- De Janvry, Alain ve Sadoulet, Elisabeth (2000), “Growth, Poverty, and Inequality in Latin America: A Causal Analysis, 1970-94”, **Review of Income and Wealth**, 46(3), 267- 287.
- De Maio, Fernando G. (2007), “Income Inequality Measures”, **Journal of Epidemiology & Community Health**, 61(10), 849-852.
- Demir Şeker, Sırma (2008), **Türkiye’de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi**, Uzmanlık Tezi- Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Demir Şeker, Sırma ve Jenkins, Stephen P. (2015), “Poverty Trends in Turkey”, **J Econ Inequal**, 13, 401–424.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001), **“Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu”**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- Doğan, Fırat Cem (2022), **“21. Yüzyılda Gelir Eşitsizliği, Yoksulluk ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Farklı Gelir Gruplarındaki Ülkeler Üzerine Ampirik Bir Analiz”**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Doh, Rainer (1984), “Inter-Provincial Migration in Turkey and its Socio-Economic Background: a Correlation Analysis”, **Nüfus Bilim Dergisi**, 6, 49-61.
- Dollar, David ve Kraay, Aart (2001), “Growth is Good for the Poor”, **Policy Research Working Paper**, 2587, 1-56

- Doyle, Eleanor (2005), **The Economic System**, 1. Baskı, John Wiley & Sons Ltd, England.
- Dudek, Hanna ve Lisicka, Iga (2013), “Determinants of Poverty – Binary Logit Model with Interaction Terms Approach”, **Ekonometria Econometrics**, 3(41), 65-77.
- Dumanlı, Recep (1996), **Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutları**, Uzmanlık Tezi – DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Dücan, Engin (2016), “Türkiye’de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Nedenlerinin Bölgesel Analizi”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 12(2), 167-183.
- Düzgün, Suna (2021), **Yoksulluk, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisinin 2000’li Yıllardaki Seyri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eker, Tuğçe (2021), **“Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Analizi”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elveren, Adem Y. (2013), “Gelir Dağılımı Çalışmaları İçin Bir Alternatif: Texas Üniversitesi Eşitsizlik Projesi Veri Setleri”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 13(2), 35-42.
- Eralp, Anıl (2023), “Türkiye Sanayi Sektöründeki Elektrik Tüketimi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Mekânsal Analizi”, **Verimlilik Dergisi Döngüsel Ekonomi ve Sürdürülebilirlik Özel Sayısı**, 99-112.
- Ercilasun, Mustafa vd. (2011), “Türkiye’deki İç Göçleri Belirleyen Faktörlerin Modellenmesi”, **International Conference on Eurasian Economies**, 22, 319-324.
- Erkan, Birol (1999), “Türkiye’de Nedenleri ve Boyutlarıyla Bölgesel Düalizm”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2, 126.
- Es, Muharrem ve Ateş, Hamza (2004), “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 48, 211.
- Etzo, Ivan (2011), “The Determinants of the Recent Interregional Migration Flows in Italy: A Panel Data Analysis”, **Journal of Regional Science**, 51(5), 948-966.
- Evcim, Nurgül vd. (2019), "Yoksulluk ve Ekonomik Göstergeler Arasındaki İlişki: Mena Bölgesi Analizi" **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 36, 291-310.
- Filiz, Şükriye Elif (2008), **Internal Migration Patterns of Turkey**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Filiztekin, Alpay ve Gökhan, Ali (2008), “The Determinants of Internal Migration In Turkey”, **International Conference on Policy Modelling (EcoMod2008)**, Berlin, Almanya.
- Finnoff, Kade (2015), “Decomposing Inequality and Poverty in Post-War Rwanda: The Roles of Gender, Education, Wealth and Location”, **Development Southern Africa**, 32(2), 209-228.

- Foster, James vd. (2010), “The Foster-Greer-Thorbecke Poverty Measures: Twenty Five Years Later”, **The Journal of Economic Inequality**, 8(4), 491–524.
- Fosu, Augustin Kwasi (2010), “Inequality, Income and Poverty: Comparative Global Evidence”, **UNU World Institute for Development Economics Research Working Paper**, 2010(93), 1-17.
- Geda, Alemayehu (2001), “Determinants of Poverty in Kenya: a Household Level Analysis”, **Economics Working Papers**, 200544, 1-20.
- Gedik, Ayşe (1997), “Internal Migration in Turkey, 1965–1985: Test of Conflicting Findings in the Literature”, **Review of Urban and Regional Development Studies**, 9(2), 170–179.
- Genç, Murat Can (2011), **Bölgeselleşme ve Bölgeselleşmenin Ticaret Akımları Üzerindeki Etkisinin Çekim Modeli ile Analizi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gordóvil-Merino, Amalia vd. (2012), “Estimation of Logistic Regression Models in Small Samples. A Simulation Study Using a Weakly Informative Default Prior Distribution”, **Psicológica**, 33(2), 345-361.
- Gough, Ian (1981), “Poverty in the United Kingdom”, **International Journal of Health Services**, 11(2), 315-328.
- Gounder, Neelesh (2013), "Correlates of Poverty in Fiji", **International Journal of Social Economics**, 40(10), 923 – 938.
- Görgün, Melih (2017), “Küreselleşme Sürecinde Göçmen İlişkileri Ağının Önemi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Göç Özel Sayısı**, 22, 1317-1327.
- Gözen, Serhat ve Çelikay, Ferdi (2024), “Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Yoksulluğun İç Göç Üzerindeki Mekânsal Etkileri: Ampirik Bir İnceleme”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 81, 72-91.
- Graafland, Johan, ve Lous, Bjorn (2018), “Income Inequality, Life Satisfaction Inequality and Trust: A Cross Country Panel Analysis”, **Journal of Happiness Studies**, 20(3), 1718-1732.
- Greenwood, Michael J. (1971), “A Regression Analysis of Migration to Urban Areas of a Less Developed Country: The Case of India”, **Journal of Regional Science**, 11(2), 253-262
- Günsoy, Güler (2005), “İnsani Gelişme Kavramı ve Sağlıklı Yaşam Hakkı”, **Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 1(2), 36-37.
- Gürses, Didem (2009), “İnsani Gelişme ve Türkiye”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12 (21), 12.

- Hagenaars, Aldi J. M. ve Van Praag, Bernard M. S. (1985), “A Synthesis of Poverty Line Definitions”, **The Review of Income and Wealth**, 31(2), 139.
- Hagen-Zanker, Jessica (2008), “Why Do People Migrate? A Review of the Theoretical Literature”, A Review of the Theoretical Literature, **Maastricht Graduate School of Governance**, Working Paper MGSOG/2008/WP002.
- Harris, John R. ve Todaro, Michael P. (1970), “Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis”, **The American Economic Review**, 60(1), 126-142.
- Head, Keith (2003), “Gravity for Beginners”, **University of British Columbia Faculty of Commerce Working Paper**, 2053.
- Heshmati, Almas (2004), “The Relationship between Income Inequality, Poverty and Globalisation”, **IZA Discussion Paper**, 1277, 1-35.
- Huang, Chao-Hsi vd. (2010), “Inward and Outward Foreign Direct Investment and Poverty: East Asia vs. Latin America”, **Review of World Economics / Weltwirtschaftliches Archiv**, 146(4), 763-779.
- Hunter, Robert (1902), “Poverty.: A Study of Town Life. By B. Seebohm Rowntree”, **Journal of Political Economy**, 11(1), 158-165.
- Iniguez-Montiel, Alberto Javier ve Kurosaki, Takashi (2018), “Growth, Inequality and Poverty Dynamics in Mexico”, **Latin American Economic Review**, 27(12).
- Isserman, Andrew M. vd. (1985), “Forecasting Interstate Migration with Limited Data: A Demographic-Economic Approach”, **Journal of the American Statistical Association**, 80(390), 277-285.
- Işığçık, Erkan (1993), “Kişisel Gelir Dağılımındaki Eşitsizliği Belirlemede Kullanılan İstatistiksel Ölçüler”, **Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi**, 14(1-2), 209-230.
- Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, Mehmet Melih (2005), **Nöbetleşe Yoksulluk: Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği**, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İçduygu, Ahmet (2009), “International Migration and Human Development in Turkey”, **Human Development Reports**, 52, 14-28.
- Jalan, Jyotsna ve Ravallion, Martin (1998), “Determinants of Transient and Chronic Poverty: Evidence from Rural China”, **Development Research Group**, World Bank.
- Jandová, Monika ve Paleta, Tomáš (2015), “Gravity Models of Internal Migration–the Czech Case Study”, **Review of Economic Perspectives**, 15(1), 3-14.
- Justman, Moshe vd. (1988), “Determinants of Internal Migration in Israel: Expected Returns and Risks”, **Applied Economics**, 20(5), 679-690.

- Kakwani, Nanak C. (1980), "Income Inequality and Poverty", **Oxford University Press**, London,
- Karayılmazlar, Ekrem (2006), "Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk ve Eğitim", **H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 26(2), 205-222.
- Karpat Çatalbaş, Gaye ve Yazar, Ömer (2015), "Türkiye'deki Bölgeler Arası İç Göçü Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi ile Belirlenmesi", **Alphanumeric Journal**, 3(1), 99-117.
- Khan, Mahmood Hasan (2000), "Rural Poverty in Developing Countries: Issues and Policies", **IMF Working Paper**. 8, 3-32.
- Kızılgöl, Özlem Ayvaz ve Demir, Çiğdem (2010), "Türkiye'de Yoksulluğun Boyutuna İlişkin Ekonometrik Analizler", **İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 1(1), 21-32
- Klasen, Stephan (2003), "In Search of The Holy Grail: How to Achieve Pro-Poor Growth ?", **IAI Discussion Papers**, 96, 1-35.
- Klugman, Jeni (2002), "A Sourcebook for Poverty Reduction Strategies", **Core Techniques and Cross-Cutting Issues**, The International Bank for Reconstruction and Development, World Bank.
- Knowles, Stephen (2005) "Inequality and Economic Growth: The Empirical Relationship Reconsidered in the Light of Comparable Data", **Journal of Development Studies**, 41(1), 135-159.
- Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan (2012), "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 3(3), 170.
- Kraay, Aart (2006), "When is Growth Pro-poor? Evidence from a Panel of Countries", **Journal of Development Economics**, 80(1), 198-227.
- Kuştepli, Yeşim ve Halaç, Umut (2004), "Türkiye'de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 6(4), 147.
- Larra Ramos, José María (2013), "Polarization, Inequality and Development Aid in Latin America", **América Latina Hoy**, (63), 45-64.
- Lee, Everett S. (1966), "A Theory of Migration", **Demography**, 3, 47-57.
- Levent, Cemalettin ve Arvas, Mehmet Akif (2019), "Sosyo- Ekonomik Faktörlerin Bölgesel Yoksulluğa Etkisi: Düzey-1 Bölgeleri Üzerine Panel Veri Analizi" **Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 46, 171-194.
- Lewis, W. Arthur (1954), "Economic Development with Unlimited Supplies of Labour", **Manchester School of Economic and Social Studies**, 22, 139-191.

- Mabogunje, Akin L. (1970), "Systems Approach to a Theory of Rural-Urban Migration", **Geographical Analysis**, 2(1), 1-18.
- Madan, Anisha (2002), "The Relationship between Economic Freedom and Socio - Economic Development", **University Avenue Undergraduate Journal of Economics**, 7(1), 1-59.
- Manavgat, Gökçe ve Saygılı, Refik Fatih (2016), "Türkiye’de İçgöçü Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Uygulama: Mekânsal Panel Veri Analizi", **2nd International Conference on Applied Economics and Finance (ICOAEF)**, Conference Paper, Girne.
- Marrero, Gustavo A. ve Serven, Luis (2018), "Growth, Inequality, and Poverty A Robust Relationship?", **Policy Research Working Paper**, 8578.
- Marshall, Gordon (1999), **Sosyoloji Sözlüğü**, (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Masika, Rachel vd.(1997), "Urbanisation and Urban Poverty: A Gender Analysis", **Institute of Development**, 54.
- Massey, Douglas S. vd. (1993), "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", **Population and Development Review**, 19(3), 431-466.
- McArthur, David Philip ve Thorsen, Inge (2010), "Determinants of Internal Migration in Norway", **European Regional Science Association (ERSA) Conference Paper**.
- Mead, Lawrence M. (1994), "Poverty: How Little We Know", **Social Service Review**, 68(3), 332-333.
- Memiş, Hasan (2014), "Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi", **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, 5(1), 158.
- Güllüpınar, Fuat (2012), "Göç Olgusunun Ekonomi Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme", **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 2(4), 53-85.
- Michalek, Anton ve Vybostok, Ján (2018), "Economic Growth, Inequality and Poverty in the EU", **Springer Nature**, 611-630.
- Msigwa, Robert Ebihart ve Mbongo, James Ezekiel (2013), "Determinants of Internal Migration in Tanzania", **Journal of Economics and Sustainable Development**, 4(9), 28-35.
- Munro, John M. (1974), "Migration in Turkey", **Economic Development and Cultural Change**, 22(4), 634-653.
- Müller, Christophe (1998), "The Properties Of The Watts Poverty Index Under Log-Normality", **University of Oxford Institute of Economics and Statistics**, 1-13.
- Ncube, Mthuli vd. (2013), "Inequality, Economic Growth, and Poverty in the Middle East and North Africa (MENA)", **African Development Bank Working Paper**, 195, 5-27.

- Newman, Allen R. (1981), “A Test of the Okun-Richardson Model of Internal Migration”, **Economic Development and Cultural Change**, 29(2), 295-30.
- OECD (2009), “**In- Work Poverty: What Can Governments Do?**”, Policy Brief, 2.
- Osberg, Lars ve Xu, Kuan (2006), “How Should We Measure Global Poverty in a Changing World?”, **UNU-WIDER Research Paper**, 64.
- Osmani, Siddiqur (2000), “Growth Strategies and Poverty Reduction”, **Asian Development Review**, 18(2), 117.
- Önder, Zeynep Karal (2018), **Türkiye’de İç Göç ve Kamu Politikaları İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özcan, E. Deniz Ela (2016), “Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **İş ve Hayat**, 2(4), 189-194.
- Özdemir, M. Çağlar ve İslamoğlu, Emel (2017), **Gelir Dağılımı ve Yoksulluk**, 2. Güncellenmiş Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Öztürk, Nazım ve Göktolga, Z. Gökalp (2010), “Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler”, **Bütçe Dünyası Dergisi**, 34(2), 3-25.
- Parikh, Ashok ve Van Leuvensteijn, Michiel (2002), “Internal Migration in Regions of Germany: A Panel Data Analysis”, **European Network of Economic Policy Research Institutes Working Paper**, 12, 1-22.
- Partridge, Mark D. (1997), “Is Inequality Harmful for Growth? Comment” **The American Economic Review**, 87(5), 1019–1032.
- Peck, Jamie (2011), “Global Policy Models, Globalizing Poverty Management: International Convergence or Fast- Policy Integration”, **Geography Compass**, 5(4), 165- 181.
- Peçe, Mehmet Akif vd. (2016), “Türkiye’de Gelir Dağılımının Ekonomik Büyümeye Etkisi Üzerine Eknometrik Bir Analiz”, **International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)**, 2(1), 136-148.
- Perkins, Dwight H. vd. (2013), **Economics of Development**, 7. Baskı, W. W. Norton & Company. New York.
- Persson, Torsten ve Guido Tabellini (1994), “Is Inequality Harmful for Growth?” **The American Economic Review**, 84(3), 600–621.
- Petersen, William (1958), “A General Typology of Migration”, **American Sociological Review**, 23 (3), 256-266.

- Pire, Özge (2011), **Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pissarides, Christopher A. and Wadsworth, Jonathan (1989), “Unemployment and the Inter-Regional Mobility of Labour”, **The Economic Journal**, 99(397), 739-755.
- Ravallion, Martin (1998), “Poverty Lines in Theory and Practice”, **LSMS Working Paper - The World Bank**, 133.
- _____ (2004), “Pro-Poor Growth: A Primer”, **World Bank Policy Research Working Paper**, 3242, 2-28.
- _____ (2012), “Why Don’t We See Poverty Convergence?”, **American Economic Review**, 102(1), 504–523.
- Ravenstein, Ernst Georg (1885), “The Laws of Migration”, **Journal of the Statistical Society of London**, 48(2), 167-235.
- Recepoğlu, Mürşit (2019), **“Türkiye’de İç Göçün Belirleyicileri: İller Üzerine Çekim Modeli Sonuçları”**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Recepoğlu, Mürşit ve Değer, Mustafa Kemal (2021), “Türkiye’nin Az Gelişmiş İllerinde İç Göçün Belirleyicileri: Panel Çekim Modelinden Bulgular (2008-2013)”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(21), 47-65.
- Rogers, Andrei (1967) “A Regression Analysis of Interregional Migration in California”, **The Review of Economics and Statistics**, 49(2), 262.
- Rowntree, Benjamin Seebohm (1901), **Poverty a Study of Town Life**, Macmillan and Co., Limited, Londra.
- Sağlam, Serdar (2006), “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme,” **Türkiyat Araştırmaları**, 5, 34
- Samancı, Aleyna Buse (2023), **Ar-Ge Harcamaları ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: OECD Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sanger, C.P. (1902), “Poverty: A Study of Town Life by B. Seebohm Rowntree”, **International Journal of Ethics**, 13(1), 129-130.
- Santos, Tiago Mendonça (2017), “Poverty As Lack of Capabilities: An Analysis of the Definition of Poverty of Amartya Sen”, **PERI**, 9(2), 125-148.
- Sen, Amartya (1976), “Poverty: An Ordinal Approach to Measurement”, **Econometrica**, 44(2), 219-231.

- _____ (1977), “On Weights and Measures: Infotmational Constraints in Social Welfare Analysis”, **Econometrica**, 45(7), 1539-1572.
- _____ (1983), “Poor, Relatively Speaking”, **Oxford Economic Papers**, 35(2), 153-169.
- _____ (1999), “The Possibility of Social Choice”, **The American Economic Rewiew**, 89(3), 349-378.
- Sevimli, Gülcan (2019), **Finansal Kalkınma ve Yoksulluk Arasındaki İlişki: Panel Analiz**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shaw, Beverley (1988), “Poverty: absolute or relative?”, **Journal of Applied Philosophy**, 5(1), 27-36.
- Shepherd, Andrew (2013), “An Evolving Framework for Understanding and Explaining Chronic Poverty”, Andrew Shepherd ve Julia Brunt (Ed.), **Chronic Poverty**, Rethinking International Development Series içinde (7-37), Palgrave Macmillan, London.
- Sigeze, Çiler ve Ballı, Esra (2016), “The Determinants of Internal Migration: The Case of Turkey”, **International Journal of Economics and Finance Studies**, 8(2), 292-303.
- Sjaastad, Larry A. (1962), “The Costs and Returns of Human Migration”, **Journal of Political Economy**, 70(5), 80-93.
- Spicker, Paul (2007), “Definitions of Poverty: Twelve Clusters of Meaning”, **Poverty: An International Glossary**. 229–243.
- Spittel, Michael (1998), “Testing Network Theory through an Analysis of Migration from Mexico to the United States”, **CDE Working Paper No. 99-01**, Masters of Science, University of Wisconsin, Madison.
- Stark, Oded ve Bloom, David E. (1985), “The New Economics of Labor Migration”, **The American Economic Review**, 75(2), 173-178.
- Stevans, Lonnie K. ve Sessions, David N. (2005), “The Relationship Between Poverty, Economic Growth, and Inequality Revisited”, **Journal of Income Distribution**, 17(1), 2-26.
- Stiglitz, Joseph E (1973), “Education and Inequality” **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, 409(1), 136.
- Stouffer, Samuel A. (1940), “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance”, **American Sociological Review**, 5(6), 845-846
- Székelly, Miguel (2003), “The 1990S in Latin America: Another Decade of Persistent Inequality, but with Somewhat Lower Poverty”, **Journal of Applied Economics**, 6(2), 317-339.
- Szulc, Adam (1996), “Economic Transition and Poverty: The Case of the Vysehrad Group Countries”, **LIS Working Paper Series**, 138.

- _____ (2006), “Poverty in Poland During the 1990s: Are the Results Robust?” **Review of Income and Wealth**, 52(3), 423-448.
- Şahin, Hüseyin (2011), **Türkiye Ekonomisi**, Yenilenmiş 11. Baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Şahin, Mert ve Kılıç, Mustafa Ercan (2024), “Türkiye’de İller Arası Alınan Göç: Çok Boyutlu Panel Veri Analizi”, **İşletme Bilimi Dergisi**, 12 (1), 1-13.
- Şengül, Seda (2004), **Türkiye’de Yoksulluk Profili ve Gelir Gruplarına Göre Gıda Talebi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü.
- Şenses, Fikret (2006), **Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**, 4.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tatlı, Suna (2016), **Mekansal Ekonometrik Modeller ve Türkiye’de İç Göçün Belirleyicilerinin Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temiz, Hasan Ejder (2008), “Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri”, **Çalışma ve Toplum**, 2, 61-100.
- Tezcan, Mahmut (2000), **Dış Göç ve Eğitim**, 1. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Todaro, Michael P. (1969), “AssociationA Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries”, **The American Economic Review**, 59(1), 138-148.
- Todaro, Michael P. ve Smith, Stephen C. (2020), **Economic Development**, 13. Baskı, Pearson Education Limited, United Kingdom.
- Topbaş, Ferhat (2007), **İç Göçün Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Model Çalışması: 2000 Türkiye Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topçu, Çiğdem (2018), **Düzy 2 Bölgelerinde İç Göçün Nedenlerinin Mekânsal Ekonometri ile İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Townsend, Peter (1962), “The Meaning of Poverty”, **The British Journal of Sociology**, 13(3), 210-227.
- _____ (2006), “What is Poverty?- An Historical Perspective”, **International Poverty Centre, UNDP**, 5-6.
- Tridico, Pasquale (2017), “The Determinants of Income Inequality in OECD Countries”, **Cambridge Journal of Economics**, 42(4), 1009–1042.

- Turan, Mine (2022), **Göç ve Yoksulluk İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Panel Veri Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr (01.02.2024)
- Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) (2000), **Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Avrupa Birliği ile Karşılaştırma**, 295, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri AŞ., İstanbul.
- Türk, İsmail (1999), **Kamu Maliyesi**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Türkiye Vakıflar Bankası (2007), **Küreselleşme Sürecinde Dünya ve Türkiye Ekonomisinde Sektörel Yapıdaki Dönüşüm Üzerine Bir İnceleme**, Türkiye Vakıflar Bankası, Hazine Başkanlığı, Ekonomik Araştırmalar Müdürlüğü (Sektör Araştırmaları).
- Uğur, Mehmet S. (2011), **İnsani Gelişme Yaklaşımı ve Neo-Liberal Politikaların Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UNDP (2024), “ÇBYE, Sıkça Sorulan Sorular”, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/tr/faq_mpi-TR_ece-FU.pdf, (24.05.2014).
- UNDP (t.y), “Human Development Report, 1997”
- UNDP (t.y), “Human Development Report, 1990”
- UNDP (2020), “Önümüzdeki Sınır: İnsani Gelişme ve Antroposen, Türkiye, 2020”, <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/tr/UNDP-TR-HDR-OVERVIEW-TR-2020.pdf> (15.06.2024).
- UNDP (2016), “İnsani Gelişme Raporu Herkes İçin İnsani Gelişme, Türkiye”, <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/tr/2d4724faad48dc45a70cbb3818a21340734ea7a9b6615621688f3bac7b121efc.pdf> (28.06.2024).
- Umut Doğan, M. Gizem ve Kabadayı, Aslıhan (2015), “Determinants of Internal Migration in Turkey: A Panel Data Analysis Approach”, **Border Crossing**, 5(1-2), 16-24.
- Uysal, Mehmet ve Aktaş, Serpil (2011), “Sıralı Regresyon Analizi ile Türkiye’deki İç Göçleri Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 20(3), 191-200.
- Ülgen, Gülden (2004), **İktisat Bilimine Giriş**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, Der Yayınları, İstanbul.
- Van Lottum, Jelle ve Marks, Daan (2012), “The Determinants of Internal Migration in a Developing Country: Quantitative Evidence for Indonesia, 1930–2000”, **Applied Economics**, 44(34), 4485-4494.

- Voitchovsky, Sarah (2005), “Does the Profile of Income Inequality Matter for Economic Growth?: Distinguishing between the Effects of Inequality in Different Parts of the Income Distribution”, **Journal of Economic Growth** , 10(3), 273-296.
- Wajdi, Nashrul vd. (2017), “Gravity models of Interregional Migration in Indonesia”, **Bulletin of Indonesian Economic Studies**, 53(3), 309-332.
- Yaldız, Türedi (2021), **İç Göç ve Kamu Yatırımları İlişkisi: Türkiye Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaman, Gülhan (2014), “Göçmen İlişkiler Ağının Ulus Ötesi Göçe Etkisi: Belçika’daki Emirdağlılar Örneği”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 21, 281-299.
- Yanar, Rüstem ve Şahbaz, Ahmet (2013), “Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 8(3), 55- 74.
- Yayar, Rüştü vd. (2016), “Türkiye’de İç Göçün Belirleyicileri”, **International Conference On Eurasian Economies 2016**, 421-430.
- Yerdelen Tatoğlu, Ferda (2012), **Panel Veri Ekonometrisi: Stata Uygulamalı**, 1.Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul.
- _____ (2017), “Determining the Factors that Affect the Net Migration Rate in Turkey with Ordered Panel Logit Regression Analysis”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 18 (1), 1-13.
- Yüceol, Hüseyin Mualla (2005). “Küreselleşme, Yoksulluk ve Emek Piyasası Politikaları”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14(2), 505.
- Yürük, Burcu ve Batmaz, Türker (2023), “İç Göç ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Mekansal Analizi: Türkiye Örneği”, **Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 16(3), 763-785.
- Zanbak, Mehmet ve Özeş Özgür, Reyhan (2019), “Türkiye’de İç Göçün Bölgesel Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: Tarım Sektörünün Belirleyici Rolü”, **Journal of Economy Culture and Society**, 60, 145-169.
- Zhang, Xingna Nina (2016), “Analysis of Urban-Rural Divide and Interprovincial Migration in China from 2000 to 2010 with Gravity Models”, **Quaderni del Premio Giorgio Rota**, 4, 69-82.

ÖZGEÇMİŞ

Tuğba ÖNER ALTUNTAŞ, 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat bölümü, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı.

ÖNER ALTUNTAŞ, evli ve bir çocuk annesi olup İngilizce bilmektedir.

